

Talyigás Judit

Kultúra és számítástechnika I. Könyvtárak

mottók:

„Minden könyvtárnak két lényeges alkotórésze van, egy anyagi: a könyv ... s egy szellemi: a könyvtárnok. Ez t.i. valóságos lelke, életereje minden bibliotékának. Ő tartja fenn, ő neveli tudományrendszeresen, hogy folyvást organikus test, s ne mechanikus halmaz legyen ... A könyvtárnok az, ki a könyvtárnak vagy megőző betűje vagy verőszíve, ő képes a leggazdagabb gyűjteményt holttetemmé lelketleníteni, mint képes azt, ha magát nem ragyogó, de annál melegítőbb hivatásának egész lélekkel és szívvel odaadja, élő hatalommá emelni.”

Toldy Ferenc 1843

„A művészet nem önmagától fejlődik; az emberek gondolatai változnak, s velük változik kifejezésük módja is.”

Pablo Picasso 1900

„A könyvben az embernek a világról szerzett tapasztalatai szólnak meg, és ezt a tapasztalatot sohasem lehet teljesen rögzíteni. A könyvből a magától idegen tapasztalatot ismerheti meg az olvasó. Az ipari társadalomban ennek elősegítése a könyvtárak feladata.”

Szentirmai László 1969¹

„Hát persze, hogy egy számítógépes program siethet csak a segítségünkre. Hisz csak az ő „feje” lehet káptalan, a miénk pedig világi, egyre világibb.”

Dlusztus Imre 1988², Délmagyarország

„Mivel nem a tulajdonlás, hanem a hozzáférés a kulcstényező az internet világában, a korszerű szolgáltatások jelentős köre minden további nélkül hálózaton keresztül is nyújtható, virtuálisan. Ezáltal annak fenntartása, hogy e szolgáltatások széles körét az egyes könyvtárak külön-külön kínálják olvasóiknak, hosszabb távon észszerűtlennek és pazarlónak tűnik. Ha valami a hálózat világában elérhető, értelmetlen duplikátumát létrehozni, s újra kínálni. Mindezt úgy is fogalmazhatjuk, hogy az első könyvtár, amely felkínál egy adott virtuális szolgáltatást a teljes hálózati közösségnek, azonnal feleslegessé teszi a többiek hasonló törekvéseit.”

Kokas Károly 1992³

---

¹ Vélemények és elképzelések a könyv és a könyvtár jövőbeli szerepéről – Könyvtári Figyelő 1969. 4. sz

² Délmagyarország 1988-06-08 / 136. szám (57. oldal)

³ Educatio, 2013. 22. évf 1-4 szám /

„Nekünk, talán kicsit szomorúan hangzik, de könyvtárba is kevesebbet fogunk járni: a világot a szobánkba hozza az a távközlési infrastruktúra, melynek alapját a kábeltévé vagy éppen a vezetékes telefon széles sávúvá varázsolt érpárja jelenti majd.”

Élet és Irodalom 2000. július Stephanus:⁴

„Világháló - a kifejezés nem igazán új keletű. Néhány évvel ezelőtt még elképzelni is alig tudtuk, hogyan lehetséges egyetlen kattintással összeköttetésben állni minden földrésszel egy időben. Ma ez már nem cél, hanem a valóság maga. Olyannyira az, hogy az információáramlás központi szerephez jutott a hétköznapijainkban. Aki ugyanis nem található meg az internet valamely zugában, az szinte nem is létezik. Ennek jelentőségét ismerték fel a könyvtárosok, vállalkozó kedvű fiatalok; munkájuk nyomán a magyar irodalom nagyjainak versei, prózai munkái immár nemcsak nyomtatott formában olvashatók, hanem az otthoni számítógép képernyőjén is.”

Heti Válasz, 2001. november 23.

Bevezető

Az elmúlt évtizedekben a számítástechnikai eszközök használata alapvetően az emberi élet minden területén megjelent, és azt sok tekintetben megváltoztatta. Különösen érdekes a humán, látszólag technikamentes világban, a kultúra területén, e műszaki eszközök rohamos elterjedése és sokszínű alkalmazása. A legjelentősebb területek:

- A számítógépek a művészi alkotások megvalósításának kreatív eszközei lehetnek, amelyek segítik az emberi képzelet kifejezésének megvalósulását.
- Fogalmazhatunk úgy is, hogy a kifejezés teljességét segítő eszközök, hiszen olyan, hang, fény, szín, látvány (és sorolhatnánk) valósítható meg segítségével, amelyre az ember, nélkülük nem képes.
- A kulturális termékek nyilvántartása, restaurálása, őrzése, esetenkénti bemutatása terén is nagy előrelépést jelent ezen eszközök használata.
- A kulturális termékek elérésének, sokszor azok élvezetének is fontos elősegítői lettek a műszaki eszközök.

A kultúra nagy területein, a számítógép használatának elterjedése hazánkban már az 1960-as évek közepétől elkezdődött. Nézzük a kultúra egyik, a számítástechnika-alkalmazás szempontjából meghatározó területét, a könyvtárak fejlődését ezen a téren. E tanulmány a teljességre törekedne, de természetesen annak csak egy – jóllehet jelentős – része került be jelen írásba, amelynek célja felvillantani a meghatározó szereplőket, gondolataikat, eredményeiket.

---

⁴https://adt.arcanum.com/hu/view/EletesIrodalomIrodalmiUjsag_2000_2/?query=a+t%C3%A1vk%C3%B6zl%C3%A9si+infrastrukt%C3%BAra%2C+melynek+alapj%C3%A1t+a+k%C3%A1belt%C3%A9v%C3%A9+&pg=35&layo ut=s

Egy kis történelem

A kanadai **Marshall McLuhan**⁵ (1911-1980) 1962-ben (!) megjelent – s tegyük hozzá, bombaként robbanó – könyvében azt jósolta többek között, hogy az emberiség ólombetűvel és nyomdával fémjelzett korszaka hamarosan véget ér. Vagyis eljő egy új korszak, melyben a főszereplő az elektronizált ember, ahogy ő szerette mondani, a poszttypográfikus polgár.⁶

Az ezerkilencszáz hatvanas években egy amerikai egyetemista, **Ted Nelson**⁷ arról álmodozott, hogy a valamilyen módon egymással összekötött számítógépek, ill. az azokon lévő információk, valamint a rendszerbe szintén belépő felhasználók számára egyetlen globális hálózatban minden személy és minden információ elérhető legyen. 1987-ben ki is próbálták a XANADU névre keresztelt programot, amely a feltaláló szerint röviddel 2000 után a felhasználók milliárdjait fogja kapcsolni, “az egész Földre és a Földet övező kozmikus térre is kiterjed majd, és tartalmazni fog minden írott dolgot”. Nelson hiperinformációs rendszere a könyvtárosok álmáról, a mindenkinek mindenhol, szelektáltan és célzottan elérhető információról szól.⁸

A tudásmegosztás szolgálatába állított technológia

A XIX. század végének, illetve a XX. század első harmadának, a társadalmi és a tudományos haladásban hívő gondolkodói megvalósíthatónak vélték a tudás egyetemes megosztását.

A szellemi javak egyetemes gyűjteményének eszméje ma is hat. Az ezredfordulót követő első évtized közepén kezdeményezték például a Digitális Világkönyvtár (World Digital Library – WDL) fölállítást, amely ma, több mint 190 ország közel 200 intézménye közreműködésével épül, s az UNESCO és a Library of Congress (Egyesült Államok) üzemelteti.

A nyílt tudomány (Open Science) koncepciójának kialakítása az Európai Unióban a stratégiai célok közé tartozik, az UNESCO-ajánlás a nyílt tudományról 2021-ben volt születőben⁹. Valamennyi felfogás épít a könyvtárakra, számít a közreműködésükre.

⁵ https://hu.wikipedia.org/wiki/Marshall_McLuhan

⁶ McLuhan felvázolta, miként alakul át, szegényedik el a tipográfiai embert felváltó poszttypográfiai vagy elektronikus ember. Úgy vélte, hogy a világra, a kultúrára vonatkozó információkat főleg a képi közlésekből szerző poszttypográfiai ember elveszíti azokat az információ-felvételben és a képzelet működésében létező struktúrákat, amelyek a szimbolikus jelekből, betűkből összeálló sorok, szövegek olvasása következtében alakulnak és fejlődnek.

⁷ USA 1937 - filozófus és szociológus a hipertext és hipermedia kifejezések alkotója

⁸ <http://ki2.oszk.hu/kf/1991/12/a-konyvtaros-elektronikus-kornyezte/>

⁹ Forrás: http://real.mtak.hu/132256/1/NWS_2021_v2_22.pdf

Könyvtárak és a számítástechnika elterjedése

Vajon az új technikai lehetőségek megóvják az emberiséget a nagy könyvtárak pusztulásától (Alexandriai)? Vajon az új technika, ha mindenki számára elérhetővé teszi a könyvtárakat, elősegíti, hogy többen olvassanak? Bölcsebbek lesznek az emberek? Tegyük kísérletet egy virtuális időutazásra, nézzük végig, hogy hazánkban az álmok világából hogyan lett valóság? E látszólag hagyományos munkaterület, a könyvtárak, hogyan lettek az egyik úttörői, a kor technikai változásainak a számítástechnika, informatika alkalmazásának? A közelmúlt feltárása közben érdemes figyelni arra is, hogy az új eszközök alkalmazása egyben milyen új lehetőséget, többletet adtak, adnak a könyvtárosok munkájához, illetve miben segítettek az olvasókat, a kutatókat?

Kezdjük egy apró ténnyel: ez a tanulmány nem született volna meg, ha nincs mód nagy cikk és tanulmány adatbázisokat otthonról, tört idő alatt elérni, és ha nem lehet hozzáértő szakemberekkel online beszélgetések keretében is konzultálni.

Köszönet Holl Andrásnak, Kokas Károlynak, az NJSZT ITF tagjainak továbbá Biszak Sándornak és kollégáinak az Arcanum.hu adatbázis létrehozóinak. Köszönet Talyigás Andrásnak és Talyigás Anikónak, akik szerkesztésben és tördelészerkesztésben segítettek

Az indulás

Említsünk meg néhány nagy, hagyományos hazai könyvtárat és alapítóikat, amelyek nagyrészt valóban kulturális központtá váltak:

- **A sárospataki könyvtár 1531-ben jött létre, legnagyobb mecénása I. Rákóczi György**

- **1635-ben Pázmány Péter (1570-1637) a későbbi ELTE könyvtárat, amíg**

- **1774-ben Klimo György (1710-1777) pécsi püspök a Pécsi Püspöki Könyvtárat mintegy 4000 kötettel,**

- **1782-ben Gróf Festetics György (1765-1819) Keszthelyen és**

- **1802-ben Széchényi Ferenc (1754-1820) a későbbi Széchényi Könyvtárat alapította meg.**

- **1826 márciusában Teleki József** adománya teremtette meg az **Akadémiai Könyvtár** alapjait. Teleki felajánlotta a Tudós Társaság számára családja 30 ezer kötetes könyvtárát.
- **1848. május 9-én Eötvös József kultuszminiszter** egy ötkötetes könyvet küldött a **Budapesti Műszaki Egyetem (BME)** egyik elődintézményének, a József Ipartanodának. Ezt az időpontot tekintik a könyvtár megalakulásának, amely az 1930-as évekig Magyarország egyetlen technikai és természettudományi szakkönyvtára volt.
- **1860-ban hozta létre az Országgyűlési Könyvtár**at a Képviselőház.

- **1903-ban a Fővárosi Közgyűlés fogadta el a Fővárosi Könyvtár létrehozását.** Alapításakor a Kőrösy József statisztikus, az MTA tagja által felajánlott törzsanyag, a Városi Statisztikai Hivatal könyvtárától átvett 33 000 kötet alapvetően társadalomtudományi – demográfiai, statisztikai, közigazgatási, szociológiai – munkákat foglalt magában. Szabó Ervin társadalomtudós a könyvtár egyik első munkatársa.
- **1921-ben Szegeden az Egyetemi Könyvtár** indulását több nagy hazai könyvtár mintegy 50 ezer könyv átadásával segítette.

Vajon hogyan változott, több száz éves könyvtári hagyományunk az utolsó pár évtized alatt?

Könyvtárak és a számítógép gondolata

***Nemzetközi környezet:** 1965-ben sor került a Library of Congress által vezetett MARC—I projekt keretében, az első gépi formátum kidolgozására, majd ugyanitt — rövid kísérleti periódus után — kidolgozták a MARC—II-t, amely rövidesen USA, majd brit szabvány is lett.¹⁰*

Az 1950-es, 60-as években¹¹ a tudományos életben új ismeretkör volt születőben. **Vannevar Bush** (1890–1974) a második világháború lezárásakor írt – azóta szimbólummá vált *As we may think*¹² című – cikkében kifejtette, hogy az ismeretek gyarapodásával az irodalomkutatás módszerei nem tartottak lépést, s ez akadályozza a már meglévő tudás felhasználását. (Bush a háború alatt annak a szövetségi hivatalnak volt a vezetője, amely a hadviselésben hasznosítható kutatásokat és fejlesztéseket, többek között az atombomba létrehozását felügyelte.) Az angolszász világban **megindult a tudományos és technikai információk visszakereshetővé tételének, a keresés technológiájának kutatása.** A 60-as évek végétől az új ismeretág elnevezése a nyugati országokban: információtudomány (information science). A Szovjetunióban valamivel korábban hasonló, interdiszciplináris ismeretág koncepcióját dolgozta ki **Alexander Ivanovics Mihajlov** (1905–1988) – a tudományos és technikai információkat feldolgozó intézet (viniti¹³) vezetője –, és az informatika nevet adta e szakterületnek.

¹⁰ Kokas Károly: Számítógépes adatfeldolgozás a szegedi egyetemi könyvtárban 1990. Csongrád megyei Könyvtáros https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/13513/1/csongradmegyei_ktaros.pdf

¹¹ https://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/horvath_tibor_19352011

¹² magyarul *Út az új gondolkodás felé* címmel jelent meg a *Hypertext + Multimédia* című kötetben az Artpoolnál),

¹³ Oroszországi Tudományos és Műszaki Információs Intézet

1965

Pontosan nem lehet meghatározni, hogy hazánkban mikor merült fel először a szakirodalom számítógépesítésének gondolata, de a fellelhető publikációk 1965. évhez köthetők.

- A Híradástechnika 1965. július 1.¹⁴ számában **Vásárhelyi Pál**¹⁵ a Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet munkatársa írt **Az elektronika szerepe a szakirodalom feldolgozásában** címmel cikket, ahol elsőként fogalmazta meg hazánkban a számítógépek könyvtári használatának lehetőségeit. Ebből idézek:

*„Elektronika és irodalom — e két egymástól látszólag oly távol eső fogalom — a gyakorlatban a legszorosabb kapcsolatba került egymással. Egyrészt azért, mert a technika, különösen pedig annak kiemelkedő fontosságú ága, a híradástechnika csak akkor fejleszthető tovább eredményesen, ha minden kutatási, fejlesztési, gyártási feladat megoldásakor a már elért, legfrissebb eredményekből indulunk ki. Másrészt, mert a **folyóiratcikkek, szabadalmak, könyvek száma ma már olyan óriásira nőtt, hogy szinte elárasztja a szakembereket.** Komoly károkat okozhat a népgazdaságnak, ha olyan munkára pazaroljuk erőinket, aminek eredménye valamely könyvtárban porosodó folyóiratban már megtalálható. Nincs azonban olyan mérnök, aki megengedhetné magának, hogy saját maga nézze át mindazokat a folyóiratokat, amelyek akár csak legszűkebb munkaterületével kapcsolatosan értékes anyagot tartalmazhatnak, nem is beszélve a különböző nyelvi nehézségekről, valamint arról, hogy egy-egy gyárhoz, sőt kutatóintézethez is csupán a megjelenő szakirodalmi anyag kis töredéke jut el. Ebből a zsákutcából a kiutat a dokumentáció az elektronika segítségével hívásával találta meg.”*

.... majd később ...

„Az elektronika, az elektronikus digitális számítógépek, valamint a speciális dokumentációs „célgépek” ma már számos formában segítik az irodalom feldolgozását. Géppel lehet: nagytömegű anyagot tárgy szerint csoportosítani, adott kérdéssel kapcsolatos irodalomlistát készíteni. Megoldották a dokumentumok gépi olvasását, referátumok (pontosabban kivonatok) gépi előállítását, a gépi indexkészítést, automatizáltak hagyományos könyvtári munkafolyamatokat, mint a katalogizálás, kölcsönzés, rendelés lebonyolítás stb., a cikkekről készített lyukkártyákat vagy lyukszalagot beolvassák a számítógépbe, mely az adatokat memóriájában tárolja, majd megkezdi a tárolt szöveg feldolgozását. (Részletes leírás a feldolgozás menetéről IBM7044 ill. IBM1401 gépekre.)”

A Könyvtári Figyelő 1966-os számában Vásárhelyi Pál tollából, „Az eszperantó mint a nemzetközi együttműködésen alapuló számítógépes dokumentáció eszköze¹⁶” címmel közöl cikket, ahol a nemzetközi együttműködésen alapuló indexkészítés lehetőségét fogalmazza meg. Ennek lényege, a szakcikkek egységes nyelvi tárgyszavazásának megvalósíthatósága.

¹⁴

https://adt.arcanum.com/hu/view/Hiradastechnika_1965/?query=%20sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9pek%20%20irodalom%20k%C3%B6nyvt%C3%A1r&pg=244&layout=s

¹⁵ Vásárhelyi Pál: Mikroszámítógépek az információs munkában. OMIKK. Bp. 1986. és Könyvtári és dokumentációs munkafolyamatok gépesítése 1974 tankönyvkiadó

¹⁶ Könyvtári Figyelő 12. évf. 4.sz (1966.)

Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára felmérte a hazai szakemberek kémiai szakirodalmi igényeit. A visszaérkezett 552 válasz több mint 72%-a kifejezetten állást foglalt a számítógépes információszolgáltatás használata és igénybevétele mellett. A tervezett szolgáltatás szempontjából alapvetően fontos döntés volt a szakirodalmi adattár megválasztása. Ennek legfontosabb szempontja viszont az volt, hogy biztosítsa a kémiai világirodalom minél nagyobb hányadának elérését, áttekintését, visszakereshetőségét. Abban az időben a géppel olvasható adattárak piacán a Chemical Abstracts Service (CAS) néhány adattára, az Institute of Scientific Information hivatkozási rendszerének gépi formátuma, az Information for Industry kémiai szabadalmakat feldolgozó négy adattára, valamint a Derwent cég és az American Petroleum Institute egy-egy adattára szerepelt. Ezek közül céljaink számára leginkább a CAS CA Condensates című adattára felelt meg. Nemcsak széles dokumentumbázisa miatt, hanem a viszonylag kedvező (évi 2700 dolláros) előfizetési díja miatt is. A következő feladatot a megfelelő konfigurációjú elektronikus számítógép hazai előfordulásának felderítése jelentette.

Az MTA Központi Fizikai Kutató Intézet (KFKI) szakkönyvtárának akkori vezetője, **dr. Farkas Istvánné** is értesült a veszprémi egyetemi könyvtár kezdeményezéséről, és a KFKI vegyész szakembereinek figyelmét kérte. Az ő segítségével sikerült megszerezni az intézmény igazgatójának engedélyét arra, hogy a KFKI Számítástechnikai Főosztálya foglalkozzék ICL 1905-ös gépén a gépi adattár feldolgozásával és *keresőprogramjának* megírásával.

dr. Kováts Zoltán a Veszprémi Egyetem könyvtár igazgatója (1965-1982) irányításával több éves előkészítő munka után 1971-ben bevezették a könyvtárban, és azt követően is eredményesen üzemeltették a számítógépes kémiai szakirodalom-figyelő szolgálatot. Közép-Európában elsőként bevezetett szolgáltatása révén elismert és megbecsült műszaki-tudományos kémiai információs központtá vált. A Számítógépes Kémiai Szakirodalom Figyelő Szolgálat minden kémiai szakterületen dolgozó műszakinak rendelkezésre áll.

Kováts Zoltán^{20,21} *A kémiai tudományok kandidátusa (1982). 1940-ben a Budapesti Állami Tanítóképzőben tanítói, 1950-ben a budapesti tudományegyetemen kémia szakos oklevelet, 1960-ban egyetemi doktori címet szerzett. 1940-től 1949-ig a Székesfővárosi Nevelőotthonban tanító. 1949 és 1958 között az Eötvös Loránd Tudományegyetem Általános Kémiai Tanszékén tanársegéd. Az 1958 és 1963 közötti években akadémiai kutató Budapesten, a II. sz. Kórbontani Intézetben. 1963-tól 1965-ig a Veszprémi Vegyipari Egyetemen oktató, 1965 és 1982 között könyvtárigazgató. 1967-től 1981-ig a Kémiai Szakirodalmi Kooperációs Bizottság vezetőségének tagja, majd vezetője, az 1967 és 1972 közötti években a Veszprém megyei könyvtárak együtt-működési tanácsának tagja, 1968-tól 1972-ig a Magyar*

²⁰ <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00062/pdf/05perszonalia.pdf>

²¹ http://www.helyismeret.hu/index.php?title=Kov%C3%A1ts_Zolt%C3%A1n

Könyvtárosok Egyesülete Veszprém Megyei Szervezetének elnöke, 1972–től 1974-ig titkára, 1973 és 1981 között az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács tagozatirányító alelnöke, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság szakmai információs tárcaközi bizottság tagja, 1975-től 1981-ig a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Könyvtár-gépesítési és Könyvtártechnikai Bizottságának elnöke. 1979-ben Szabó Ervin- emlékérmét, 1982-ben Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetést kapott. 1952 és 1962 között 30 tanulmányát a Magyar Kémiai Folyóirat, a Kémiai Közlemények, az Acta Chimica Academiae Scientiarum Hungaricae és az Acta Biologica közli. 1969 utáni írásai könyvtári munkájához kötődnek, ezek a Könyvtári Figyelőben, a Tudományos és Műszaki Tájékoztatásban, a Könyvtárosban és külföldi könyvtári folyóiratokban jelentek meg.

A szolgáltatás 1971-ben indult el és **Farkas Istvánné** munkáját abban az évben az MTA kiváló dolgozója címmel ismerték el.

1967 - 1968

Az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központja elindította a Könyvtárgépesítési Füzeteket, amelynek első kötete **Horváth Tibor** tollából: a Kézi lyukkártyák a hazai könyvtárakban²² címmel jelent meg. Lektorálta a már ismert Vásárhelyi Pál és dr. Héberger Károly (lásd később).

A Művelődési Minisztérium, illetve az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968-ban megbízta **Horváth Tibort**, aki könyvtárosként végzett, matematikát is tanult és a gépi információkeresés, a számítógépek alkalmazása a könyvtári és dokumentációs munkában téma hazai szakértője volt, hogy 1968-ra dolgozza ki: **a magyar könyvtári rendszer műszaki fejlesztési tervét**. A terv végrehajtására a pénzügyminisztérium elkülönítette a forrásokat, de koordinációs problémák miatt a központi fejlesztés elmaradt, a könyvtárak önálló, de sokkal visszafogottabb fejlesztésekbe fogtak. A tervezet műszaki, technikai tartalma gyorsan elavult, a koncepció alapelvei azonban tartósan érvényesek.

---

²² <http://mek.niif.hu/10600/10606/10606.pdf>

Horváth Tibor²³ az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgató-helyettese **Vargha Dénessel**²⁴ ²⁵dolgozta ki az **információs teauruszok magyar szabványát**, és közösen könyvet is írtak a témáról (1977).

Horváth Tibor (1935-2011) 1978-ban került az egyetemre főállású oktatóként, mestere és barátja, a nyugdíjba vonuló Szentmihályi János (1908–1981) helyére. A Könyvtártudományi Tanszék adjunktusaként az Információkereső nyelvek és az Információs rendszerek tárgyat oktatta. 1980-ban megvédett doktori értekezését az automatikus osztályozás témából írta, amelyben egy matematikai eljárást, az ún. klaszteranalízist (clustering) alkalmazta a szöveges információkeresésre. 1983-ban megbízást kapott a Művelődési Minisztériumtól az Országos Pedagógiai Információs Rendszer (opir) kifejlesztésében való részvételre. A tervzetben a szakterület sajátosságait és intézményrendszerét figyelembe véve dolgozott ki egy számítógépes információellátó rendszert.

S végül szerinte: „az ezredfordulóig - azaz 2000-ig - általánosan elterjed nálunk is a géppel olvasható információcsere”.

Vargha Dénes (1928 – 2014) matematikus, nyelvész az MTA kandidátusa, az 1962 ben az MTA Számítástechnikai Központjában megalakult nyelvészeti csoport harmadik tagja (Kiefer Ferenc és Petőfi Sándor János mellett). 1969-ben jelent meg orosz nyelvű kandidátusi disszertációjának magyar változata, az alapvető elméleti ismereteket is tartalmazó *„Információkereső teauruszok készítésének módszertana”* című műve. 1972-től az Országos Tervhivatalban, majd az 1980-as években az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárban (OMIKK) dolgozott. Számos cikke jelent meg a nyelvészet és dokumentáció témájában, majd 1976-ban részt vett az MSZ 3418-as teaurusz-szabvány kidolgozásában., 1985-1990 között a Neumann János Számítógéptudományi Társaság (NJSZT) Számítógépes nyelvészeti és szövegfeldolgozó szakosztály vezetője volt.

***

²³ <https://horvathtibor.oszk.hu/> és https://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/horvath_tibor_19352011https://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/horvath_tibor_19352011https://horvathtibor.oszk.hu/pics/eletrajz/mellkep_1980_2.jpg

²⁴ <https://listserv.niif.hu/pipermail/katalist/2014-March/030656.html>

²⁵ <https://itf.njszt.hu/szemely/vargha-denes>

A Tudomány és mezőgazdaság című folyóirat 1968. júliusi^{26, 27} számában **Herpay Balázné**²⁸ hivatkozva a Szovjetunió 1966. évi minisztertanácsi határozatára, amely számos pontban meghatározza a tudomány fejlődése érdekében teendő szervezési és beruházási teendőket, cikkében a következőket fogalmazza meg: A mezőgazdasági tudományos-műszaki tájékoztatási szervek rendszerének felépítési elveit, és itt az alapvető könyvtárszervezési elveken túl, ötödik helyen ezt írja: e) a korszerű technika (számítógépek, másoló és sokszorosító gépek, hírközlő berendezések, film, rádió, televízió stb.) széles körű felhasználása szükséges a tájékoztatásban.

Herpay Balázné (1933 -) az MTA köztestület tagja, 1982 kandidátus, kertészmérnök, informatikus, 1985-ben az 1955-ben alakult Mezőgazdasági Könyvtárosok és Dokumentalisták Nemzetközi Szövetsége (International Association of Agricultural Librarians and Documentalists = IAALD) 10 tagú végrehajtó-bizottságának tagja lett. 1990-ben a világkongresszus helyszíne Magyarország, pontosabban a Magyar Agrártudományi Egyesület és a MÉM Információs Központja. Ekkor megállapítják: Új vonás az is, hogy a személyi - számítógépek és a felhasználónál telepíthető információtároló eszközök egyre inkább elérhetővé válnak, és használatuk révén a felhasználó új szokásokat alakít ki.

***

Dányi Dezső a KSH könyvtár igazgatója²⁹ 1960 és 1983 között, az elsők között kezdeményezte a számítástechnika alkalmazásának bevezetését a könyvtári munkában. Az 1960-as évtized második felétől néhány munkatárs számítástechnikai tanfolyamra való beiskolázásával, a gépi visszakereső módszerek kimunkálásának ösztönzésével vált a hazai könyvtárgépesítés egyik kezdeményezőjévé. A KWIC (Keyword in context) indexrendszer alkalmazásával 1969 és 1973 között készültek a munkabérekre és jövedelmekre, az árakra és árindexekre, majd a mező- és élelmiszergazdaságra vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom keresőszavas feltárásai, illetve az ezeket tartalmazó publikációk a KSH könyvtárában.

A **TEXTPAC szabadszöveges információtároló és visszakereső rendszer próbaüzeme** 1976-ban, rendszeres futtatása a KSH központi számítógépén 1977-ben kezdődött. 1980-tól ezen az alapon készültek a könyvtárba érkező szakkönyvek, majd a teljes beérkező szakirodalom válogatott gyarapodási jegyzékei is. 1999-től az adatbázis online elérhetőségét is megoldották.

---

²⁶

https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszava_1969_12/?query=%20sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9pek%20%20irodalom%20k%C3%B6nyvt%C3%A1r&pg=63&layout=s

²⁷

https://adt.arcanum.com/hu/view/TudomanyEsMezogazdasag_1968/?query=%20sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9pek%20%20irodalom%20k%C3%B6nyvt%C3%A1r&pg=418&layout=s

²⁸ https://mta.hu/koztestuleti_tagok?PersonId=15382

²⁹ <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/637/10526>

Dányi Dezső^{30, 31}1921. június 17-én született Balassagyarmaton. 1943-ban végzett a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi karán. 1945-ben a Kelet-Európai Tudományos Intézetben szlovák-lengyel szakreferens, 1952-ben az Országos Tervhivatal, 1953-ban a Városszervezési Intézet munkatársa lett. A Központi Statisztikai Hivatalban 1955-ben helyezkedett el, 1959-ben a KSH Könyvtár igazgató-helyettese, 1960-ban előbb megbízott, majd kinevezett igazgatója a könyvtárnak. 1963-ban létrehozta a Történeti statisztikai kutató csoportot. Vezetői időszaka alatt kezdődött meg a számítógépes tájékoztató adatbázisok kiépítése. 62 éves korában innen vonult nyugdíjba, de a több mint 20 éves tudományos tevékenységet tovább folytatva 1983 második felétől a KSH Népeségtudományi Kutató Intézet szakértő munkatársaként töretlenül dolgozott tovább 2000-ben bekövetkezett haláláig. Az Országos Könyvtárügyi Tanács alelnöke, a Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztály Statisztikatörténeti szakcsoportja alapító tagja, kétszer elnöke volt. Rendszeresen referálta az angol, német, francia, orosz, lengyel, cseh és szlovák nyelvű szakirodalmat. Több mint kétszáz tudományos publikációt írt vagy szerkesztett. 1956-ban Szocialista Kultúráért kitüntető jelvényt kapott. 1977-ben és 1981-ben KSH-elnöki dicséretben, 1980-ban a Munka Érdemrend ezüst, 1983-ban arany fokozatában részesült. 1983-ban a Magyar Közgazdasági Társaságban végzett tevékenységéért Széchenyi-emlékéremmel, 1986-ban Fényes Elek-emlékéremmel tüntették ki. 1986-ban és 1988-ban a Demográfia nívódíjával ismerték el munkáját.

---

³⁰ <https://www.kshkonyvtar.hu/file->

³¹ https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A1nyi_Dezs%C5%91

1969

A könyvtári Figyelőben jelent meg a Vélemények és elképzelések a könyv és a könyvtár jövőbeli szerepéről című cikk **Szentirmai László** tollából. Az írás érdekessége, hogy német és amerikai szakirodalmat elemezve a következőket állapítja meg:

„... Az NSZK-ban az ipari társadalomban azt várják, hogy a hagyományos könyv és könyvtár szerepe növekedjen ... az amerikaiak viszont (fejlett computer–iparral a hátuk mögött), ettől eltérve, az évezred végére információbankok létrehozásának lehetőségét kutatják.”

Ez után azt a következtetést vonja le, hogy: „... a könyvek vaskosak, nehezek, sokkal több információt tartalmaznak, mint amennyit az olvasó az adott pillanatban fel tud fogni ... rejtve maradnak bennük olyan részek, amelyet tanulmányozni akart az olvasó.” Majd később: „... ha a könyvek alkalmatlanok az információ rendszerezésére, visszakeresésre, akkor logikusan következik, hogy a könyvtárak is alkalmatlanok erre. ... **A könyvet tehát olyan eszközzel kell helyettesíteni, amely az anyag mozgatása nélkül lehetővé teszi az információ átadását, feldolgozza azt és válogat is belőle** ... elengedhetetlenül szükséges a könyvtár és a computer összeolvadása.” A felvázolt terv négy területet határoz meg: teljes tudásanyag, tudományterületek anyagai, programot közvetítő rendszer és az egyéni felhasználói szint.

Szentirmai László (1932 -2012) 1963-ban kezdett el dolgozni a Szegedi Egyetemi Könyvtár nevet viselő intézményben mint könyvtáros, 1966-ban tudományos munkatárs, később főmunkatárs lett, és elsősorban a könyvtári tájékoztatás területén dolgozott. A hallgatók olvasási szokásait vizsgálata, eredményeit számos tanulmányban tette közzé. 1977-ben osztályvezető lett, 1990-től pedig a Könyvtár igazgatóhelyettese, majd főigazgató-helyettesi beosztásba került. 2007-ben vonult nyugdíjba, címzetes főigazgatói cím birtokában.

1970

dr. Nagy Ernő, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem könyvtárosa, UNESCO-ösztöndíjjal Finnország, Svédország, Hollandia és az NSZK műszaki egyetemeit, főiskoláit látogatta meg, és a számítógépes könyvtárkezelést is tanulmányozta³². Tapasztalatait több cikkben megírta: „**A meglátogatott könyvtárak többsége foglalkozik a számítógépes megoldásokkal.** Ennek segítségével megkönnyítik a nyilvántartást és minimálisra csökkenthetik az adminisztrációs munkát. Számítógép ellenőrzi a késéseket, számítógép írja meg a felszólítást, ugyanakkor nyilvántartja a beszerzéseket, a folyóirat kötetéseket. A Delfti Műszaki Egyetem könyvtárában és a Rotterdami Erasmus Egyetem könyvtárában számítógéppel összekapcsolt teljes automatizálással igyekeznek megkönnyíteni a raktározást. A Helsinki Egyetem könyvtára

³²

https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarNemzet_1970_06/?query=TEXT%3D%28Magyar+nemzet%29+DATE%3D%281970-06-24--1970-06-25%29&pg=232&layout=s

a magyar műszaki egyetemek könyvtáraival szeretne kapcsolatot teremteni, hogy megfelelő színvonalú választékot biztosíthassanak a magyar műszaki tudományos könyvekből, folyóiratokból.”

1970 -1971

Elindul, mint írtuk a vegyészek adatbankja Veszprémben a KFKI együttműködésének köszönhetően. Mint később olvasható, az első szolgáltatás 1970-ben a KFKI-ban indult. Több szakcikk jelenik meg erről, pl: 1971. június 1. Természettudományi Közlöny – Vegyészek adatbankja Veszprémben – Számítógép a szakirodalmi tájékoztatásban.

Az eredményekről, lehetőségekről az 1971. márc. 7. Magyar Nemzet³³-ben is beszámolnak:

„Az ország egyik legnagyobb tudományos intézményében, a Központi Fizikai Kutató Intézetben kísérletképpen megindították az első számológépes szakirodalmi témafigyelő szolgálatot³⁴. Dr. Farkas Istvánné KFKI könyvtár és kiadó osztályvezető szerint „A szakcikkek száma — mint mondotta — már meghaladja a tudományos és műszaki kutatás területén az évi kétmilliót, s az ezeket közlő szakfolyóiratoké a 30 ezret. Ilyen körülmények között kézenfekvő, hogy a kutatók megfelelő tájékozottságának biztosítására igénybe kell venni az elektronikus gépi adatfeldolgozás nyújtotta lehetőségeket.” A Chemical Abstracts Service — kémiai referáló szolgálat — rendszeresen 14 ezer folyóiratot figyel, és az új információt tartalmazó anyagokat ismerteti referáló lapjában. Ez a szervezet 1962-ben előfizetéses szolgáltatást indított olyan — megfelelő elektronikus számológépek által „olvasható” — mágnesszalagokra, amelyek tartalmazzák a szolgálat kiadványában megjelenő ismertetések valamennyi adatát.

A hazai kémiai tudományos tájékoztatás gépesítése szempontjából a legkedvezőbb megoldásnak ígérkezett tehát az, hogy a kooperációs bizottság szervezze meg e mágnesszalagok előfizetését, valamint azok rendeltetészerű felhasználását.

A CA Condensates-nek az ICL 1905-ös gépen való feldolgozásához szükséges program-csomagot az azóta tragikusan elhunyt Horváth Iván írta meg, hasonló előzetes tapasztalatok nélkül ugyan, de mégis zseniális előrelátással, megérzéssel.”³⁵

A kutató által megfogalmazott témát a számítástechnikai szakember a rendszer számára elfogadható tárgyszavak formájába öltözteti. Minthogy a gépben tárolt mágnesszalagos adattár tárgyszókészlete és a kereső program révén a gépen esetenként lefuttatott „profil”-ok (a gép számára feltett kérdések) tárgyszókészlete egyezik, a gép ki tudja válogatni a memóriájában tárolt adathalmazból azokat, amelyek a tárgyszavak egyezése alapján „válasznak tekinthetők” a feltett kérdésekre. Ezeket az adatokat -a tudományos cikkek

³³

https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarNemzet_1971_03/?query=Dr.+Farkas+Istv%C3%A1n%C3%A9+KFKI&pg=59&layout=s

³⁴ https://epa.oszk.hu/00100/00143/00258/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1981_06_432-435.pdf

³⁵ http://www.epa.uz.ua/00100/00143/00258/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1981_06_432-435.pdf

könyvészeti és tartalmi adatait — a számológép egy automatikus írógép segítségével „kinyomtatja” és a kérdések feltevői, tehát a kutatók hetenként kézhez kapják a témájukban újabban megjelent tudományos közleményeket.

1970-ben indult meg ez az információ visszakeresési szolgáltatás a KFKI-ban az országban elsőként a Chemical Abstracts adatbázisból, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának kezdeményezésére, ICL 1905 számítógépen, mágnesszalagról³⁶. 1977-ben a feldolgozás a korszerűbb R40 gépre került. A feldolgozást végző BINAR programrendszert, melyet az azóta fiatalon elhunyt kollégánk, Horváth Iván dolgozott ki, Lengyelországban is átvették. A BINAR rendszer később más adatbázisokra (INSPEC, INIS, Metadex, WAA stb.) és IBM-kompatibilis gépekre is átdolgozva egészen 1993-ig használatban volt.

A jegyzékek (reportok) adatainak számítógépre vitelével: az adatrögzítés lyukszalagon, lyukkártyán, később az intézetben (**Telbisz Ferenc** és munkatársai által) kifejlesztett CEDRUS terminálkezelő rendszer segítségével történt. A heti gyarapodási jegyzékek, a negyedéves és éves katalógusok készültek számítógépen.

Telbisz Ferenc (1932-2010) 1971 és 1973 között a Központi Fizikai Kutató Intézet Részecske és Magfizikai Intézet (KFKI RMKI) Automatizálási és Adatfeldolgozási Osztályát vezette. 1973-tól a KFKI Mérés és Számítástechnikai Kutató Intézet Számítástechnikai Főosztályán csoportvezető, 1985 és 1990 között a Számítógép Hálózati Osztály osztályvezetője, 1991 és 1992 között a KFKI Számítógép Hálózati Központ vezetője volt. 1992-től 1996 végéig, nyugdíjba vonulásáig az ELTE Információtechnológiai Központ igazgatója. 1997 és 2008 között a MATÁV Posta Kísérleti Intézet (PKI) fejlesztési tanácsadója volt, emellett részmunkaidős tudományos munkatársként visszatért a KFKI RMKI Számítógép Hálózati Központjába, ahol 2009. december 31-ig dolgozott. Az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (IIF) Műszaki Tanácsának 1988-tól 1997-ig, Operatív Bizottságának 1991-től 1993-ig tagja volt. A MATÁV szakértőjeként nemzetközi telekommunikációs szervezetek munkájában vett részt.

***

A tudománypolitikai irányelvek néhány könyvtári vonatkozása című cikkében Héberger Károly ezt írja: „... a kutatóhelyek tudományos informáltsága és annak feltételei alatta maradnak a korszerű követelményeknek.... Ez a tudományos szakkönyvtárak számára a határozat legfontosabb megállapítása ... Országos feladatnak tartjuk ... a könyvtárak műszaki fejlesztése irányelveinek kidolgozását, s ennek keretében központi, könyvtári dokumentációs célú számítógéppark létrehozását, a tájékoztató szakemberek képzésének és továbbképzésének megoldását. ... A gyűjtőköri rendezés célja ugyanis az, hogy hazánkban valamennyi szükséges

³⁶ https://mek.oszk.hu/ZM/www.kfki.hu/_mzimanyi/dattmtf.html

szakterületen biztosítva legyen a szakirodalmi források rendszeres és színvonalas gyűjtése és szakszerű feldolgozása.”³⁷

Héberger Károly sokat tett annak érdekében, hogy a BME hallgatóit a korszerű könyvtárak, számítógépes nyilvántartások használatára oktassák³⁸.

Héberger Károly³⁹ (1925-1984⁴⁰) aki Horváth Tiborral is együtt dolgozott, a BME oktatója és 1963 és 1984 között a BME Központi Könyvtárának igazgatója volt. Több könyve jelent meg a könyvtár és informatika témakörben, pl.: *Az informatika szerepe a szakemberképzésben* (Bp., 1971); *A könyvtárhasználat és a szakirodalom-kutatás oktatása a Budapesti Műszaki Egyetemen* (Bp., 1975); *A jövő könyvtárai: trendek és prognózisok* (Bp., 1977).

***

A pécsi Egyetemi Könyvtárban⁴¹ a kézi-lyukkártya rendszerekkel kezdenek kísérletezni. Mivel elsősorban a jogtudományi kar igényeit kell kielégíteni, ezt az anyagot kívánják lyukkártyára vinni.

— Kétféle lyukkártya van — mondja **Boda Miklós**, az egyetem könyvtárosa —, az egyik a perem- a másik a fénylyukkártya. Az előbbinél a kártya szélén körben lyukak vannak. A kártya közepére rágépelik a mű legfontosabb adatait. Ami az Egyetemi Könyvtárban még terv, az a Megyei Könyvtárban már készen is van. Legalábbis a Baranya Könyvtár helyismereti anyagára vonatkozóan. Az 1945 és 1965 között megjelent folyóiratcikkek már lyukkártyára vitték — fénylyukkártyára. A feldolgozáshoz a Polláck Mihály Műszaki Főiskola számítógépe, amit megkapnak, lesz a megoldás.

³⁷ http://epa.niif.hu/00100/00143/00197/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1970_01_037-042.pdf

³⁸ Dr. Héberger Károly - Tudományos és Műszaki Tájékoztatás - BME

³⁹ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/heberger-karoly-75CD3/>

⁴⁰ <https://www.facebook.com/bmeomikk.hu/photos/a.181455491999528/1932674960210897/?type=3>

és

https://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A9berger_K%C3%A1roly és <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/heberger-karoly-75CD3/>

⁴¹

https://adt.arcanum.com/hu/view/DunantuliNaplo_1971_09/?query=Dun%C3%A1ntuli+napl%C3%B3+Boda+Mikl%C3%B3s+1971+P%C3%A9cs+K%C3%B6nyvt%C3%A1r&pg=110&layout=s

Boda Miklós (1934 -) 1961-ben szerzett magyar–könyvtár szakos diplomát a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. 1961 és 1975 között a Pécsi Egyetemi Könyvtár tudományos munkatársa volt, közben 1968 és 1969 között újságíró a Dunántúli Naplónál, majd 1975 és 1980 között a Baranya Megyei Pályaválasztási Tanácsadó Intézetben dolgozott. 1981 és 1987 között előadó volt a Baranya Megyei Tanács Művelődési Osztályán, majd a Baranya Megyei Könyvtár tudományos titkára, igazgató-helyettese, később címzetes igazgatója volt 1994-es nyugdíjba vonulásáig. Szakmai munkáját 1982-ben miniszteri dicsérettel, 1991-ben Szabó Ervin-díjjal és a Baranya Megyei Könyvtárért Díjjal, 1996-ban a Baranyai Megyei Közgyűlés Elnökének Kitüntető Díjjal, 2001-ben Klimó oklevéllel ismerték el.

1972

Hazánkban is szélesebb körben terjedt a számítógépek könyvtári használata⁴². Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ (OMKDK) sok kiadványát állítja elő számítógép segítségével (pl. a gyorsindexeket), folynak a **Magyar Nemzeti Bibliográfiának a MARC II. rendszer alapján történő előállítására irányuló számítógépes kísérletek**, több helyen, mint pl. az Országos Mezőgazdasági Könyvtárban, a miskolci, szegedi és a veszprémi egyetemi könyvtárban foglalkoznak különböző könyvtári feladatok gépi megoldásával.

Ezzel összhangban a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a Művelődésügyi Minisztérium közművelődési főosztályának jóváhagyásával és anyagi támogatásával magas szintű továbbképző tanfolyamot szervezett számítógépes adatfeldolgozó témában, könyvtárosoknak. A tanfolyam tematikailag öt részből állt: számítógépek alkalmazásához szükséges matematikai ismertek, az elektronikus számítógépek szerkezeti felépítése, rendszerszervezési kérdések, programozási alapismeretek és könyvtári és dokumentációs számítógépes információs rendszerek.

1989-ben már az egyetemek között létezett az ELLA levelező rendszer, amelynek köszönhetően egymásra talált a Miskolci Egyetem könyvtárából Drótos László, Moldován István a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárából, és Kokas Károly a JATE könyvtárosa. Drótos gyűjteni kezdte a könyvtárosokat és ez alapozta meg a Katalist levelező listát, amely még 2024-ben is létezik.

A **Miskolci Nehézipari Egyetem Műszaki Könyvtárának** igazgatója, **Zsidai József** 1984-ben megjelent cikkében az Egyetemi Könyvtár, Levéltár, Múzeum történetének kronológiáját ismerteti⁴³: szerinte a hazai információ és könyvtárpolitikára nem készült egységes terv. „A

⁴²

https://adt.arcanum.com/hu/view/Konyvtaros_1972/?query=Sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p+alkalmaz%C3%A1s+k%C3%B6nyvt%C3%A1r&pg=96&layout=s

⁴³ <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/7051>

fejlett országokban 1968-73 között átütő változások jöttek létre. Ez elsősorban a számítástechnika totális térhódítása.” Úgy vélte az ország 10-12 éves lemaradásban van ezen a téren. E közben a miskolci egyetemen megvalósult:

- Egyrészt: a Borsod megyében lévő négy vegyipari vállalat és az egyetem 1971. február 8-án szerződést kötött a nyugati eredetű, igen drága szakirodalom, kizárólagosan egy-egy példányban történő közös beszerzésére.
- Másrészt: a számítógéppel segített információkeresés első formáját a könyvtárban⁴⁴ az 1973-ban induló mágnesszalagos SDI-szolgáltatás jelentette, amely a METADEX. majd 1981-től a WORLD ALUMÍNIUM ABSTRACTS kohászati mágnesszalagos adatbázisok feldolgozására épült.

***

A **Miskolci Egyetemen a könyvtár** olvasószolgálatának dolgozói **Nagy Gusztáv** osztályvezető vezetésével 1983-ban kezdték a Dialog amerikai szolgáltató központtal a kapcsolatot kiépíteni, majd 1984-ben egy másik USA-beli nagy szolgáltató központtal, az ORBIT-tal is szerződést kötöttek. Kiépítették az online kapcsolatot lehetővé tevő adatvégállomást, a könyvtár azóta átépített földszinti 15. sz. helyiségében.⁴⁵ Nagy Gusztávot – váratlan halála után 1987-től **Burmeister Erzsébet** pótolta, aki később a Miskolci Egyetem Könyvtár Levéltár Múzeum Főigazgatója lett.

A cél az önálló adatátviteli vonal kiépítése és a gépi háttér megteremtése lett. Ez 1985-ben valósult meg, amikor üzembe helyezték az egyetemi tulajdonú adatvégállomást, amellyel nagy külföldi információszolgáltató központok (DIALOG, DATA-STAR stb.) közvetlen elérhetővé váltak. Így szeptembertől megindult az önálló online információkeresés a könyvtárban. 1988 –as év során megindult a könyvtár teljes folyóirat-állományának gépre vitele. 1989-től a vállalatok számára is teljes körű, nemcsak bibliográfiai kutatást vállalt a könyvtár. 1990-ben az egyetemi könyvtár rákapcsolódott az IIF hálózatra, ahol 20 hazai adattár vált elérhetővé, 1993-tól az egyetemen kiépült az internethasználat és a tanszékeket összekötő belső hálózat is. 1996-ban megkezdte működését a Horizon integrált könyvtári rendszer, a katalogizálási és OPAC modullal.

2002-ben a változó létszámú konzorcium –amely az egyetemi kutatások mögött állt -, 2007-ig tudta OTKA támogatással előfizetni a CSA (Cambridge Scientific Abstracts) Materials Science Collection adatbázisgyűjteményt, melynek legfontosabb adatbázisa a METADEX. 2003 – ban vállalati - TIGÁZ Rt. – támogatásával új számítógépterem átadására került sor.

---

⁴⁴

<file:///C:/Users/Talyig%C3%A1s%20Judit/Documents/ITF/2023/Kult%C3%BAr%20%C3%A9s%20informatika/3554-Tanulm%C3%A1nysz%C3%B6veg-12819-1-10-20180528.pdf>

⁴⁵ http://kvt96.lib.uni-miskolc.hu/tortenet/03_szamitastechnika/03_01.html

2004 Létrejött a Könyvtár és a Számítóközpont együttműködésében egy új adatbázis: a Miskolci Egyetemi Publikációs Adatbázis.

Zsidai József (1934-2012) 1961-ben került Miskolcra, a Központi Könyvtár vezetője lett. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végzett magyar nyelv és irodalom-könyvtáros szakon 1958-ban, okleveles könyvtáros és középiskolai tanári diplomát kapott. Bölcsészettudományi doktorátusát 1960-ban szerezte az ELTE-n, 1988-ban irodalomtudományból védte meg kandidátusi disszertációját. A könyvtárközi együttműködés elvi alapjai és meghatározó tényezői címmel 1971-ben sikerült a nagy borsodi vegyi üzemeket bevonni a legmodernebb szakirodalmak beszerzésébe (Borsodi Vegyi Kombinát, Tiszai Vegyi Kombinát, Észak-magyarországi Vegyiművek, Tiszai Kőolajipari Vállalat). Külföldi intézmények sorával alakított ki együttműködést (Freiberger Bergakademie, Nagybányai Bányászati Egyetem, Selmecebányai Szlovák Központi Bányászati Levéltár és Múzeum). Az ő vezetése idején került sor az egyetemi levéltár (1982) és múzeum (1985) létrehozására. Kutatási területei közé tartozott a könyvtártudomány, a könyvtári informatika, a könyvtárszervezés és a könyvtáros képzés. Tagja, majd 1978–1982 között elnöke volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, 1985 és 1991 között elnökhelyettese volt az Országos Könyvtárügyi Tanácsnak, 1963-tól tagja volt az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának és 1992-től az Állami UNESCO Bizottság Információs Albizottságának. Nemzetközi szinten 1965-től az IATUL Nemzetközi Könyvtárszövetség elnökségi tagja, majd 1967 és 1969 között elnökhelyettese volt. 1988-tól tagja volt az MTA köztestületeinek (I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, Irodalom- és Kultúratudományi Bizottság, Miskolci Akadémiai Bizottság). Az egyetemi könyvtárnak 1996-ig volt a vezetője.

***

A fiatalon elhunyt Dr. Schiff Ervin, A lyukszalag-technika alkalmazása a tájékoztatási és könyvtári munkában címmel jelentett meg könyvet (OMKDK, 1969)⁴⁶, majd 1972-ben elkészítette a magyar nyelvű számítástechnikai thesaurust, szintén az OMKDK kiadásában⁴⁷.

1972. évi cikkében, amely Információ – szakirodalmi tájékoztatás – számítógép címmel jelent meg a könyvtári feldolgozások lehetőségeiről⁴⁸ az alábbiakat írja:

⁴⁶ <https://www.antikvarium.hu/konyv/schiff-ervin-a-lyukszalag-technika-alkalmazasa-a-tajekoztatasi-es-konyvtari-munkaban-652860-0>

⁴⁷ <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/download/9761/11304/28680>

⁴⁸ https://adt.arcanum.com/hu/view/Technika_1972/?query=TEXT%3D%28Schiff%29+DATE%3D%281972-05-01--1972-05-02%29&pg=152&layout=s

„Így pl. az 1971. évi plovdivi őszi vásáron bemutatott ESZR számítógép mágneses lemeztárának nagy lemezcsomagján több mint 7 millió karakter hosszúságú szöveget, azaz körülbelül 10 000 dokumentum formai adatait és tartalmának összefoglalását lehet kereshető módon tárolni, míg egy-egy mágnesszalagon ennek mintegy harmincszorosa is elfér. Az ESZR R20 számítógéphez kidolgozásra kerülő programrendszerek között már mind változó, mind fix hosszúságú adatokra, rögzített, vagy tetszés szerinti adatstruktúrákra alkalmazható adatbanki, dokumentumkereső, információtároló és kereső programok is lesznek előzetes információink szerint. Az eredményesség azonban nem, vagy nemcsak a gépi rendszertől függ.”

***

1973

A nemzetközi környezet 1973-ban elfogadta az ISO 2709-es nemzetközi szabványt, amelynek szintén a MARC—II szolgált alapul. A hetvenes években azután ezt a MARC alapú formátumot használták fel a nemzeti sajátosságokhoz alkalmazva a világ számos országában, sőt létrejött az ezek közötti információcserét biztosító UNIMARC formátum is. Az NTMIR⁴⁹ - tagországok szintén igazodtak az említett ISO-szabványhoz⁵⁰.

***

A Veszprémi Egyetemi Könyvtár az 1973. október 30-i Veszprémi Naplóban⁵¹ is felhívta a figyelmet arra, hogy 20 vállalat és kutatóintézet megbízásából 130 kutatási témához nyújt segítséget, de ennek többszörösét is ki tudná elégíteni. A könyvtár Közép-Európában elsőként bevezetett szolgáltatása révén elismert és megbecsült műszaki-tudományos kémiai információs központtá vált, de kapacitásai nem voltak teljesen kihasználva.⁵²

---

⁴⁹ NTMIR Nemzetközi Tudományos-műszaki Információs Rendszer, az állam szocialista országok szovjet irányítással létrehozott és 1989-ben megszűnt információs rendszere

⁵⁰ Kokas Károly: Számítógépes adatfeldolgozás a szegedi egyetemi könyvtárban 1990. Csongrád megyei Könyvtáros

⁵¹

https://adt.arcanum.com/hu/view/VeszpremiNaplo_1973_10/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20sz%C3%A1m%20technikai%20szolg%C3%A1ltat%C3%A1s&pg=219&layout=s

⁵²

[https://adt.arcanum.com/hu/view/Ahet_1974_2/?query=TEXT%3D\(k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20sz%C3%A1m%20ADt%C3%B3g%C3%A9p\)%20DATE%3D\(1970-02-09--1980-02-09\)&pg=137&layout=s](https://adt.arcanum.com/hu/view/Ahet_1974_2/?query=TEXT%3D(k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20sz%C3%A1m%20ADt%C3%B3g%C3%A9p)%20DATE%3D(1970-02-09--1980-02-09)&pg=137&layout=s)

1974

A **Számítástechnikai Oktatási Központban** (SZÁMOK) volt a legnagyobb magyar számítástechnikai szakkönyvtár. Itt vezették be először és fejlesztették tovább az UNESCO-tól kapott ISIS szöveges könyvtári visszakereső rendszert, amelyet azután az országban többen átvettek, így pl. **Kokas Károlyék** is a Szegedi Tudomány Egyetemen. A projekt vezetője **Jacsó Péter** volt. Ők fejlesztették ki a micro-ISIS-t, amely azután pl. a Szegedi Egyetem könyvtári alaprendszere lett.

Jacsó Péter⁵³ több mint 800 közlemény szerzője a bibliometria és az adatbázis tartalom értékelése témakörökben. A *Hawaii Egyetem* könyvtár és informatikai tanszékének professzora lett, és 1998-ban a *Louis Shores -Oryx Press online kiadói díjat* is elnyerte.

1975

Koroknai Zsuzsa 1975-ben az *Élet és Irodalomban*, A számítógép bűvöletében című cikkében⁵⁴ ír **Gondos Ernő**⁵⁵ (élt: 1919-1994) irodalomtörténész és teamje munkájáról, akik 335 prózai mű esetében 2700 könyvtári tag bevonásával mérték fel és számítógéppel elemezték az ízlést. A cikk szerzője a számítógépről, amit az adott korban igen érdekes területen használt, így fogalmaz: *„Sok szociológiai — és meglepő módon nagyszámú művelődésszociológiai — vizsgálat szervezője még mindig a számítógép bűvöletében él. Úgy véli: a „gondolkodó gép” mindent tud, sőt, a tudományosság egyedüli záloga és letéteményese. Holott a számítógép, amely valóban sok újat hozott a társadalomtudományi kutatásokba, megkönnyítette a munkát, új módszerek alkalmazását, egzaktabb összefüggések feltárását tette lehetővé — bármily fontos, mégiscsak segédeszköze a kutatásnak.”*

1976

Horváth Iván 1976-ban elindította „**A régi magyar vers repertórium**a” (RPHA, Répertoire de la poésie hongroise ancienne) nevű adatbázis építését, amelyben munkatársaival először mechanikus perem-lyukkártyás, majd rövidesen számítógépes rendszerrel rögzítették az összes 1601 előtti magyar vers bibliográfiai, irodalomtörténeti és poétikai adatait.

⁵³ <http://real.mtak.hu/170343/1/1121-Tanulmanyszoveg-2406-1-10-20171030.pdf>

⁵⁴

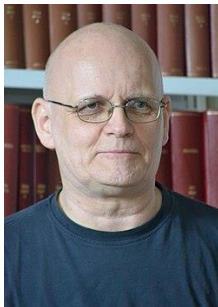
https://adt.arcanum.com/hu/view/EletesIrodalomIrodalmiUjsag_1975_2/?query=a%20sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p%20b%C3%BCv%C3%B6let%C3%A9ben&pg=178&layout=s

⁵⁵

<https://www.nevpont.hu/palyakep/gondos-erno-15bb0>

Később, 1984-ben (!) létesült először hálózati összeköttetés irodalomtörténeti adatbázis és távoli felhasználó között, a szegedi JATE R55-öse és az MTA Irodalomtudományi Intézetének Commodore C64-ese, között, hagyományos, postai telefonvonallal és egy bőrröndméretű modem segítségével. Ritka eredmény, hogy a régi magyar költészetnek így megvan a teljes, sok szempontú, gépi nyilvántartása.

Vélhetően ez volt a világ első számítógépes – és 1993-tól az első internetes – költészeti repertórium is egyben. Ezzel először alkalmazták az információ-tároló és visszakereső technológiát a hazai bölcsészetben.

Horváth Iván (1948-2024) 1971-ben nyert magyar-francia szakos középiskolai tanári diplomát. Pályáját az MTA Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz-kutató Csoportjában kezdte, ahol gyakornok, segédmunkatárs, főmunkatárs, majd csoportvezetőként működött (1971-1993). 1980-ban az irodalomtudományok kandidátusa, 1992-ben doktora. Óraadó tanárként működött a JATE, az ELTE és a JPTE régi magyar irodalom tanszékein.

A szegedi egyetemen megkezdődtek a régi magyar költészet teljes számítógépi leltárának munkálatai. Horváth Iván, a vele készült videó interjúban erről is részletesen beszél⁵⁶.

***

Az **OMKDK** főigazgatója, **Lázár Péter**, 1974-ben így fogalmazott: alapvető feladat: először saját tájékoztatási rendszerünket még szervezettebbé kell tenni, nevezetesen az eddigi manuális módszerek helyett a következő években fokozatosan át kell térni a számítástechnika alkalmazására. Enélkül ugyanis képtelenség lesz kiigazodni a sok csatornán érkező információs áradatban⁵⁷. Máshol⁵⁸ így írt:”... Mindezek a nemzetközi információs rendszerek beilleszkednek az UNESCO által gondozott UNISIST-programba, amelyet mintegy 130 állam tett már magáévá és amelynek célja a világ összes tudományos és műszaki, nemzeti és nemzetközi információs rendszereinek és szolgáltatásainak egységes keretbe foglalása, összehangolása és önkéntes koordinációinak előmozdítása. Az UNISIST várhatóan a legközelebbi jövőben kiterjed a társadalomtudományi tájékoztatásra is.”

⁵⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=8nQu0xzV9ro>

⁵⁷

https://adt.arcanum.com/hu/view/Vilaggazdasag_1974_11/?query=L%C3%A1z%C3%A1r+P%C3%A9ter+OMKDK+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=60&layout=s

⁵⁸

https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarHirlap_1974_07/?query=L%C3%A1z%C3%A1r+P%C3%A9ter+OMKDK+f%C5%91igazgat%C3%B3&pg=346&layout=s

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ (OMKDK)⁵⁹ 1976. január 1-én átvette a KFKI-tól az INSPEC mágnesszalag szolgáltatást, amely a fizika, számítástechnika, informatika és a villamosmérnöki tudományok területén a világ egyik legfontosabb adatbázisa. Mintegy 4200 folyóiratot, több mint 2000 konferencia kiadványt és egyéb dokumentumot – könyvek, kutatási jelentések, disszertációk – dolgozott fel. 1976 közepén az OMKDK egy R 20-as számítógépet kapott.

1977 júniusában kísérleti jelleggel megindult az INIS mágnesszalag szolgáltatás, a hagyományos és nem-hagyományos dokumentumokat feldolgozó békés felhasználású nukleáris tudomány és technika nemzetközi adatbázisa. 1979-ben újabb mágnesszalagos adattár - a COMPENDEX (Mágnesszalagos Mérnöki Adatbázis) elnevezésű, a mérnöki tudományok szakirodalmát referáló adatbázis - bevezetésére került sor.

Az első szakirodalmi tájékoztató adatbázis, a TEXTPAC szabadszöveges információtároló és visszakereső rendszer próbaüzeme 1976-ban, rendszeres futtatása a KSH központi számítógépén 1977-ben kezdődött.

Lázár Péter (1919–1982) gépészmérnök (1940) és közgazdasági mérnök (1944). Az Országos Dokumentációs Központ vezető-helyettese volt 1949-től, majd az MTA Ipargazdaságtani Kutató Csoport tudományos főmunkatársaként tevékenykedett. Az OMKDK főigazgatója volt 1964-1979 között. Négy évre 1977-ben a Mérnökszervezetek Világszövetségének Műszaki Információs Bizottsága elnökévé választották⁶⁰ és 1978-ban az UNESCO Általános Információs Programjának Tanácsadó Bizottsága párizsi alakuló ülésén két évre a bizottság alelnökévé választotta.

1977

Az 1970-es évek közepén a **József Attila Tudomány Egyetemen** (Szeged) **Kalmár László** matematika professzor elérte, hogy lengőkábellel átvigyék a hálózatot a könyvtárba a Kibernetikai Laboratóriumból, ott berendezett egy terminálszobát, és megkereste a célra alkalmas embereket. Az Egyetemi Könyvtárban **Maderné Kiss Márta**, Mader Béla későbbi neves főigazgató felesége lett ennek az első felelőse, aki a doktoriját is könyvtári feldolgozásból írta. A másik pedig Kalmár László tanársegédje **Makay Árpád**, aki később a Kibernetikai Laboratórium vezetője is volt. Jelentős döntés volt, ráéreztek arra, hogy az Amerikában éppen kifejlesztett, de még messze nem elterjedt MARC-rekordformátum lesz a

⁵⁹ <https://mek.oszk.hu/08100/08131/html/fejezet-5.html>

⁶⁰

https://adt.arcanum.com/hu/view/Technika_1977/?query=L%C3%A1z%C3%A1r+P%C3%A9ter+OMKDK+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=279&layout=s

legalkalmasabb az egyetemi könyvtárnak is. Így mire megérkezett a modern korszak, 1977-től az egész könyvtári katalógus ebben a rendszerben volt.

A beszerzett könyvek rekordjainak nagyszámítógépen, előbb R—40-es, majd később R—55-ös gépen való rögzítésére történt meg. A matematikus professzor csoportja a közeli számítóközpontban lyukszalagra kezdte rögzíteni 144.000 egyetemi könyvtári könyv adatait.

Amikor az első számítógépes rendszerek megérkeztek Magyarországra, **Dombos Kálmánnak** jutott eszébe, hogy a lyukszalagon tárolt katalógus, amely már a világszabvány szerinti állapotban volt, rögzítve konvertálható. E munkát **Kokas Károly** és **Bakonyi Géza** végezte. Utóbbi az olasz irodalom kandidátusa volt. 1986-ban a könyvtár kapott egy Commodore-t, amin 1 Mbyte-os lemez volt.

1990 végére pályázati forrásból vettek tíz IBM kompatibilis számítógépet, amelyeken elérhetővé és kereshetővé vált a 144 ezer tételes katalógus, ebben minden könnyen megtalálható volt.

1990-ben részben **Bohus Mihály**, részben külföldi tanulmányutak segítették elő a hálózat nemzetközi használatának lehetőségét, osztrák, német és más európai könyvtárak rendszerének elérését, és abban a keresést.⁶¹

Karácsonyi Béla⁶² (1919 – 1995) 1942-ben szerezte meg történelem-latin-angol szakos középiskolai tanári oklevelét és megvédte bölcsészdoktori disszertációját. Tanári- és tankönyvírói munkájáért 1948-ban Kiváló munkás, 1949-ben Kossuth-díjat kapott. 1950-1972 között a szegedi egyetem Középkori Magyar Történeti Tanszékére került intézeti tanári és kutatói állásba. 1973-tól a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója s 1989. december 31-i nyugdíjazásáig e munkakörben tevékenykedett. Az MTA Medievisztikai Munkabizottság tagja volt.

1978

Egy kis könyvtár történelem⁶³: **Schedius Lajos**, 1768-1847 (szül. Johann Ludwig von Schedius) német-magyar filológus, az esztétika professzora, lapszerkesztő, térképszerkesztő, dramaturg, pedagógiai szakíró, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a Kisfaludy Társaság alelnöke, pesti egyetemi tanár.

⁶¹ <https://www.delmagyar.hu/vezeto-hirek/2021/12/ahol-eloszor-tudtak-mire-jo-az-internet>

⁶² https://hu.wikipedia.org/wiki/Kar%C3%A1csonyi_B%C3%A9la

⁶³

[https://adt.arcanum.com/hu/view/BekesMegyeiNepujasag_ADT_1979_07/?query=TEXT%3D\(k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p\)%20DATE%3D\(1970-02-09--1980-02-09\)&pg=133&layout=s](https://adt.arcanum.com/hu/view/BekesMegyeiNepujasag_ADT_1979_07/?query=TEXT%3D(k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p)%20DATE%3D(1970-02-09--1980-02-09)&pg=133&layout=s)

1798-től kezdve, Schedius a Kilián testvérek könyvkereskedő céggel együttműködve, folyóiratszerű kiadványában, a belföldi könyvek általános jegyzékében rendszeresen ismertette az irodalmi újdonságokat. **Ezzel megteremtette a Magyar Nemzeti Bibliográfia alapjait.**

Már magyar nyelven jelent meg **Sándor István**⁶⁴ (1750-1815) Magyar könyvesház, avagy a magyar könyveknek kinyomtatások ideje szerént való rövid említésük, című könyvészete 1803-ban Győrben, amely nemzeti irodalmunk első átfogó számbavétele.

A 20. század első felétől a magyar nyelvű kiadványok számbavétele intézményes formában az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) keretei között folyik, a régi nyomtatványok tekintetében együttműködve a Magyar Tudományos Akadémiával.

Az 1970-es évek elején, kezdetben szerény keretek közt folyó könyvtári előkészítő munkák után, a **Nemzeti Bibliográfia** számítógépes megvalósítására az OSZK⁶⁵ 1974-ben – az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) keretében működő – Számítástechnikai Koordinációs Intézetet (SZKI) bízta meg előbb a rendszerterv, majd a programok kidolgozásával⁶⁶. A feladat témafelelőse az SZKI részéről **Nyáryné Grófcsik Erika**, az OSZK részéről pedig **Szűcs Jenőné** volt. 1977 júniusára készültek el az első próbafüzetek és kumulációjuk. A próbafüzetek értékelését és a hibák kijavítását három hónapos kísérleti üzemeltetés követte. A rendszer ismételt javítása után, az 1978. évi 8. füzetétől kezdve számítógéppel készül a könyvek kurrens nemzeti bibliográfiája.

A gépesítés elindításával az OSZK csatlakozni kívánt a Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetségéhez (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) és az UNESCO által ez idő tájt meghirdetett UBC (Universal Bibliographic Control – Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel) programhoz. Ennek célja, hogy a világon bárhol megjelent dokumentumok – mindenekelőtt a könyvek – bibliográfiai adatai a nemzeti bibliográfiák világméretű integrált hálózatán keresztül bárhol hozzáférhetőek legyenek egységes, szabványos formában (ISBD), szabványos központozással, a dokumentumok azonosítását megkönnyítő szabványos könyv- és folyóirat-azonosítók (ISBN, ISSN) alkalmazásával.

1980-ban megoldódott a Magyar Nemzeti Bibliográfia, Könyvek Bibliográfiája⁶⁷ (MNB KB) esztétikus megjelenítésének problémája: a sornymatolánccal történő kéziratelőállítást fényszedés váltotta fel, ami azt jelentette, hogy az MNB KB nemcsak tartalmát, bibliográfiai

---

⁶⁴ [https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1ndor_Istv%C3%A1n_\(%C3%ADr%C3%B3cscsik_Erika\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1ndor_Istv%C3%A1n_(%C3%ADr%C3%B3cscsik_Erika))

⁶⁵

https://adt.arcanum.com/hu/view/Konyvtaros_1979/?query=Magyar+nemzeti+bibliogr%C3%A1fia+szki+&pg=137&layout=s

⁶⁶ https://itf.njszt.hu/324rtr4/uploads/2019/10/SZKI_MNB_poszter.pdf

⁶⁷ <http://ki2.oszk.hu/kf/1990/10/a-kurrens-magyar-nemzeti-bibliografia-rendszere/>

közlésmódját, szerkezetét, a feldolgozás átfutási idejét és a füzetek megjelenési gyakoriságát tekintve, hanem külalakjára nézve is a nemzetközi élvonalba került.

Szűcs Jenőné, Asbóth Erzsébet⁶⁸ Könyvtár-magyar szakos diplomát szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, s egy rövid levéltári kitérőt követően 1965-től az OSZK munkatársa. 1969-ben lett a kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia felelős szerkesztője, 1970-ben a Bibliográfiai Osztály csoportvezetője, majd 1973-ban osztályvezető. 1982-ben az akkor megalakult Fejlesztési Osztály vezetője, tudatosan készült a számítógépes fejlesztési munkára. Elvégezte a 70-es évek számítógépes tanfolyamait, nyomon követte a külföldi könyvtárak számítógépes megoldásait, részben a szakirodalomból, részben tanulmányutak, külföldi konferenciák és ösztöndíjas lehetőségek során. A második kiemelkedő vállalkozásban, a Nemzeti Periodika Adatbázis tervezésében, fejlesztésében és megvalósításában már az első nagy adatbázis építése során szerzett tapasztalatokra épített. 1993-ban Széchényi emlékérmét kapott.

Nyáryné Grófcsik Erika (1946 -) közgazdánként végzett és 1972-ben a SzKI –ben az első munkája az intézet könyvtári állományának számítógépes feldolgozása volt, majd az SzKI és a Siemens közt létrejött szoftver fejlesztési együttműködés keretében részt vett Münchenben a Siemens BS2000 operációs rendszer tesztelésében és kapcsolódó programozási munkákban. Ezután egy, már említett nagy projekt, a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes rendszerének tervezése, létrehozása következett az Országos Széchényi Könyvtárral (OSZK) együttműködésben. Tizennégy évig felügyelte és vett részt a további fejlesztésekben. 1980-ban az SzKI – a cégnek a müncheni Software Engineering Services (SES) céggel kötött szerződése alapján – megbízta a SoftOrg szoftver technológiai eszközcsalád kidolgozásában való részvétellel. 1992-ben négy munkatársával és a SES vezetőjével közös céget alapított (Softing Kft.), amelynek fő profilja a szoftver technológiai módszerek, segédeszközök fejlesztése volt német, svájci és osztrák cégek számára. Kollégáival elkészítette a Magyar Nemzeti Bibliográfia füzetekéinek és a Hungarika kiadványoknak az OSZK webfelületén elérhető változatát.

1979

A Pécsi Orvostudományi Egyetem (POTE) könyvtárának létrehozása és vezetése elsősorban Dr. Ruzsásné nevéhez fűződik, aki emellett sokat tett azért, hogy a hagyományos, majd a

⁶⁸ https://tortenet.oszk.hu/html/magyar/06jelentos_szemelyek/szechenyi_erekm/szucsjenone.htm

korszerű könyvtárak használata, kezelése és a könyvtár szerepe az egyetemi képzésben szerepet kapjon.

Dr. Ruzsásné Faluhelyi Vera dr. (1908-2005) a Pécsi Orvostudományi Egyetem könyvtárának alapítója, majd igazgatója. 1944-től dolgozott a Pécsi Tudományegyetem, majd a POTE könyvtárban. Kiemelten foglalkoztatta a könyvtári ismeretek oktatásának bevezetése az orvosi egyetemen, erről több cikket is írt.⁶⁹ 1979-ben írt cikkében megfogalmazza: „Ismertetjük a különböző nemzeti és nemzetközi információs rendszerek szolgáltatásait, az orvostudományi információ MEDLARS-MEDLINE-rendszerét, valamint a KGST (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa⁷⁰) országok szakágazati információs rendszerében szerveződő MEDINFORM felépítését, leendő szolgáltatásaink igénybe vehető lehetőségeit.”

***

Egy kis történelem, Peter Mark Roget (1779-1869) brit orvos, természettudós, lexikográfus és a The Portico Library⁷¹ alapító titkára volt. Leginkább arról ismert, hogy 1852-ben kiadta az angol szavak és kifejezések teauruszát, amely a kapcsolódó szavak minősített gyűjteménye. A teaurusz a tudás „kincsháza” vagy „raktára”, miként egy szótár vagy enciklopédia.

A számítógépre alapozott könyvtári szolgáltatások egyik alapja a 21. században is az **információkereső teauruszok**, amelyek a természetes nyelvi fogalmakat alkalmazzák.

Az OSZK 1979-ben adta ki, **Ungváry Rudolf**: Teaurusz-technológia. Az információkereső teauruszok készítésének folyamata című könyvét (OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ–NPI, Bp., 1979).

---

⁶⁹ https://adt.arcanum.com/hu/view/FelsoktatasiSzemle_1979_01-12/?query=Ruzs%C3%A1sn%C3%A9&pg=772&layout=s

⁷⁰ 1949. január 25-én kötötték meg Moszkvában a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) megalapításáról szóló szerződést. Alapító tagjai a Szovjetunió kivül Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország és Románia voltak. Céljai közé tartozott a szocialista országok versenyképességének erősítése a hidegháborús környezetben.

⁷¹ A Portico Library, könyvtárat a manchesteri üzletemberek 1802-es találkozója eredményeként hozták létre, amikor elhatározták, hogy megalapítanak egy híradószoba és egy könyvtár előnyeit egyesítő intézetet. Pénzt 400 előfizetéssel gyűjtöttek manchesteri férfiaktól, és a könyvtár 1806-ban nyílt meg. "

Utána számos, e témában készült cikke és szakkönyve jelent meg, pl. Távközlési teaurusz; szerk. Ungváry Rudolf; Távközlési Dokumentációs Központ, Bp., 1994, vagy A névtér mint kulturális szükséglet ⁷²

Ungváry Rudolf (1936 -) gépészmérnök, 1966–1974 között szabadfoglalkozású volt. 1967–1973 között a *Vigilia* filmkritikusa, 1974–1979 között a Kohó- és Gépipari Minisztérium Tudományos Tájékoztató Intézetének információs mérnöke, 1981–1983 között a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa, 1983 óta az OSZK tudományos munkatársa. 2022. december 13-án a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjának választották.

1980

A technikai háttér létrejöttét jelentette, hogy: 1980-ban az **MTA SZTAKI** és a **Nemzetközi Alkalmazott Rendszerelemzési Intézet** (International Institute for Applied Systems Analysis = IIASA, Luxemburg, Ausztria) közötti közvetlen adatátviteli vonal, üzembe állt, amelynek révén mód nyílt a nagy nyugati adatbázis-szolgáltató központok elérésére és az adatbázisok online keresésére. Ezzel Magyarország az első egyike lett Kelet-Európában a nyilvános, széles körű online információkeresésben. Ez a könyvtári rendszerek további fejlődésének is egyik alapja lett.⁷³

1982

Magyarországon - a legtöbb országtól eltérően - a telefonvonalak rossz minősége miatt nem kerülhetett sor a kapcsolt vonalak számítógépes adatátvitelre való zavarmentes használatára. Széles körű online kapcsolódáshoz adatátviteli hálózat létesítésére volt szükség. Így nagy örömmel fogadták a **Magyar Posta 1982-ben indított vonalkapcsolt hálózatát, a NEDIX-et**. 1982-ben tehát megoldódott a telekommunikációs probléma, magyar gyártmányú terminálok kerültek forgalomba, amelyek alkalmasak voltak interaktív kapcsolatra.

A pénzügyi (valutáris) gondokat is sikerült megoldani 1982-ben. Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (OMIKK) külkereskedelmi részlege megkapta a jogot és a valutakeretet az online információkereskedelemre.

1982 végén megnyílt a lehetőség a magyar felhasználók számára mind technikailag, mind pénzügyileg az online információkeresés üzemszerű beindítására.

⁷² Tudományos és Műszaki Tájékoztatás - 59. évf. 8. sz. (2012.)

⁷³ http://kvt96.lib.uni-miskolc.hu/tortenet/03_szamitastechnika/03_01.html

1983

1983-ban **Horváth Tibor** (1935-2011)⁷⁴ megbízást kapott a Művelődési Minisztériumtól az Országos Pedagógiai Információs Rendszer (OPIR) kifejlesztésében való részvételre. A tervezetben a szakterület sajátosságait és intézményrendszerét figyelembe véve dolgozott ki egy számítógépes információellátó rendszert. Az országos információs rendszer céljai, az ismeret- és szurrogátumvagyon kezelésének, disszeminálásának⁷⁵ alapelvei ma is megállják a helyüket. Horváth Tibor az információs rendszer megvalósításának feladatával került 1984-ben az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumhoz, ahol nyugdíjba vonulásáig dolgozott.

1984

A debreceni **Kossuth Lajos Tudományegyetem (KLTE) könyvtárában** is elkezdődött a számítástechnika alkalmazása. Kétféle formában hasznosítják a számítógépeket: egyrészt a külföldön felhalmozódott adatbázisok igénybevételére, másrészt saját könyvtári állományuk gépre vitelére. Az első téma szakembere, **Boda István** így fogalmazott: „... birodalma, a TAP 34 intelligens terminál, a DZM 180 mátrixprinter és a jövődő fejlesztéseit megelőlegező file megadása jelenti”. A KLTE könyvtár a bécsi központhoz kapcsolódik, s az hívja le számukra a keresett adatbázist. — Elsősorban a természettudományos kutatás eredményeiről tudják tájékoztatni az érdeklődő kutatókat, de a nyugati adatbázisok végső soron átfogják a társadalomtudományokat is. Ezek nemcsak az adott napig megjelent szakkönyvek adatait tartalmazzák, hanem kiterjednek a folyóiratok, katalógusok, szabadalmak, konferenciái kiadványok témákba vágó részleteire is. Az egzakt kérdésfeltevés azért is rendkívül lényeges, mert például a CAS Online 6 millió adattal gazdálkodik, tehát hihetetlenül sok területet fog át.⁷⁶

Gomba Szabolcsné, Lábás Olga⁷⁷ (1935-2019) okleveles könyvtárosi képesítését 1968-ban szerezte az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Tudományos munkásságát a 17. századi protestáns irodalom tárgyában végezte. Doktori disszertációját 1971-ben védte meg. 1962-ben kezdett dolgozni a KLTE könyvtárában, ahol 1995-ös nyugdíjba vonulásáig a könyvtári munka szinte valamennyi területén tevékenykedett. Volt a Folyóirat Osztály csoport-, majd osztályvezetője, Csúry István könyvtárigazgató helyettese, majd 1981-től 14 éven át az intézmény

⁷⁴ https://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/horvath_tibor_19352011

⁷⁵ szurrogátumvagyon azaz a helyet

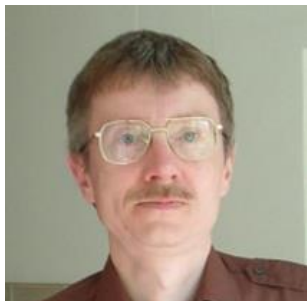
disszeminálás azaz az eredményeink terjesztése azért, hogy a ráfordított munka megtérülhessen

⁷⁶ https://adt.arcanum.com/hu/view/HajduBihariNepNaplo_1984_12/?pg=10&layout=

⁷⁷ <http://ki2.oszk.hu/kf/2019/12/12503/>

https://adt.arcanum.com/hu/view/Konyvtaros_1976/?query=dr+gomba+szabolcsn%C3%A9&pg=631&layout=s

igazgatója. Magyarországon jó ideig egyedülálló kezdeményezésként ő valósította meg a bibliográfiai rekordok cseréjét a washingtoni Kongresszusi Könyvtár és a KLTE könyvtára között. Könyvtárfejlesztő tevékenységének egyik kiemelkedő mozzanata volt a Zeneműtár.

Boda István (1958 –) *fizikus, fizika tanári és programozó matematikusi diplomát szerzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. 1982-től szakreferens az egyetemi könyvtárban. 1994-től egyetemi tanársegéd a Komputergrafikai és Könyvtárinformatikai Tanszéken, 2018-tól tanszékvezető (DRHE Matematika és Informatika Tanszék). 2002-ben PhD fokozatot szerez matematika és számítástudományok terén. 2006-ban habilitált doktori címet szerez. 2008-tól megbízott, majd kinevezett irányítója (tanszékvezetője) a DE Informatikai Karán újonnan alakult Könyvtárinformatikai Tanszéknek. 2018-tól Tanszékvezető (Debreceni Református Hittudományi Egyetem Matematika és Informatika Tanszék). Számos külföldi szakmai úton vett részt, és több hazai és nemzetközi projekt vezetője.*

1986 -89

Egy Országos információszoigálató hálózat kialakítására Magyarországon, született javaslat⁷⁸, amely többek között a könyvtárak számára is biztosította volna, a megbízható technikai hátteret. A kidolgozók, több intézmény képviselőjében, Alibán Andor mérnök, a BME-n végzett 1965-ben (Magyar Kereskedelmi Kamara), Kertész József (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár – OMIKK), Dr. Majtényi György és Parlagi Endre (KSH-Számítástechnikai és Ügyvitelszervező Vállalat – SZÜV) a posta közreműködésével 1990-ig mintahálózatot kívántak beindítani. A mintahálózat terveik szerint Budapestre és két vidéki SZÜV számítóközpont környékére terjedt volna ki. Az információ szolgáltatás egész országra történő kiterjesztése a következő ötéves terv feladata lett volna, az akkori tervek szerint.

A KSH—SZÜV részére már az SZKFP (Számítástechnikai Központi Fejlesztési Program) előírta, hogy közüzemi jelleggel kell számítástechnikai szolgáltatásokat végeznie az egész országban.

Az elképzelés alapján az OMIKK a saját könyvtári adatbázisának országos elérhetőségét biztosította volna.

***

78

https://adt.arcanum.com/hu/view/lpargazdasag_1986/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20sz%C3%A1m%C3%A1st%C3%A1stechnikai%20szolg%C3%A1ltat%C3%A1s&pg=388&layout=s

A Könyvtári Figyelő, 1986/5. számában⁷⁹ „Néhány gondolat a kisszámítógépek könyvtári alkalmazásáról” című cikkben, **Bobokné Belányi Beáta**, azt írja: „Az álmok helyett már a valós megoldások fogalmazódnak meg. Tanúi vagyunk az „information society” létrejöttének — vagyis olyan társadalmi átrendeződésnek, amelyben az információhoz való hozzáférés joga és lehetősége a meghatározó.” A cikk hosszan taglalja a kisszámítógépek hardver és szoftver fejlődését és a szabványok elterjedését: „A hazai vonatkozások terén a kisgépekkel megoldhatóak lennének az adminisztrációs feladatok, rájuk bízhatnánk nyilvántartásainkat (a rendelési, érkeztetési, számlázási, leltári nyilvántartásokat, kölcsönzési, kiértékelési stb. teendőket), online üzemmódban működő katalógusokat szervezhetnénk és bekapcsolódhatnánk a kisebb és nagyobb számítógépek alkotta hálózatokba, illetve létrehozhatnánk ilyeneket, mert a kisgépek technikai térhódításával együtt a technika könyvtári alkalmazása is megváltozott. A nagyméretű bibliográfiai adatbázisok építéséről áttevődött a hangsúly a könyvtári „háztartási” munkát segítő vagy az integrált könyvtári feldolgozást célzó programokra, illetve megkezdődött a számítógépes hálózatok kialakíthatóságának vizsgálata, azaz annak feltérképezése, hogyan lehet egy nagy teljesítményű számítógépet több felhasználónak, gazdaságosan és egyidejűleg használni.” A cikkben olvasható még „Üdvözölhető a hazai könyvtárügy minden kezdeményezése. A szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, a körmenyi Városi Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár, az OPKM, és az Állami Gorkij Könyvtár (hogy csak néhányat említsünk) megpróbálják kitapogatni a kisgépek, főleg a C-64 adta lehetőségeket; egyébként ez a legjobb mód a számítógépes kultúra elsajátítására.” E cikk és számos más tudományos írás szerzője és e téma oktatója:

Bobokné Belányi Beáta (1945 –) az *ELTE BTK Könyvtártudományi-Informatikai Tanszék* oktatója. *Kitüntették a felsőfokú könyvtáros képzésben végzett több évtizedes kiemelkedő munkásságáért. Könyvei: Dokumentumismeret, OMIK 1982., A könyvtár kezelése, OMIK 1982.*

***

Kokas Károlyt idézik 1990-ben egy cikkben⁸⁰: „A könyvtár számítógépében az 1986. december 31. és 1988. december 31. közötti időszak válogatott sajtóközleményeinek adatai (szerző, cím, megjelenési hely és idő), az 1989-es év anyaga pedig részletesen rendelkezésre állt. Ez azt jelenti, hogy minden olyan fontosabb cikket számon tartanak, amely 1989-ben a központi napi- és hetilapokban, folyóiratokban periodikákban, illetve a vidéken szerkesztett, de

⁷⁹

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00287/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_5_517-524.pdf

⁸⁰

https://adt.arcanum.com/hu/view/Delmagyarország_1990_01/?query=%22Kokas+K%C3%A1roly%22&pg=128&layout=s Délmagyarország 1990. január 18.

országos, vagy regionális kitekintésű lapokban megjelent. (Például: a 27 ezer 725 cikkből álló gyűjteményben a Tiszatájban, a Déli Naplóban megjelent írás is fellelhető, ugyanakkor nem tallóztak a megyei vagy városi napilapokból.) Nemcsak témák és cíkcímek, hanem az egyes cikkek címében szereplő összes szó és fogalom szerint visszakereshető a kért információ. Mint Kokas Károly elmondotta: az ötlet tulajdonképpen tőlük származott, azonban kapacitás hiányában ők csak „reprezentatív” válogatásra hagyatkozhattak 1988-ig, amikor is az Országgyűlési Könyvtár egy munkacsoportja „ráállt” a sajtó rendszeres követésére, s a cikkek számítógépes nyilvántartására.”

***

Az 1986-90 közötti korszakot ismertető 1991-es, visszatekintő Kokas Károly cikkből álljon itt egy hosszabb idézet: ⁸¹

A hazai hálózat kialakítása – más felállásban, de megtörtént: „Az Információs Infrastruktúra Fejlesztési (IIF) program keretében a Magyar Posta csomagkapcsolt hálózatán keresztül 1986-tól kezdve több mint száz intézmény, ill. több ezer személy juthat hozzá rendszeres számítógépes szolgáltatásokhoz. Ezen intézmények jelentős része könyvtári, ill. informatikai jellegű feladatokat lát el. Az IIF szolgáltatások jelen pillanatban nagyobbrészt az X.25 interfészprotokoll segítségével zajlanak. Ez a kapcsolati szabvány nem a legkorszerűbb módon ugyan, de igen sokfajta kommunikáció kezelésére alkalmas. A továbblépésnek más, magasabb értékű üzenetstruktúra irányába mutató szabványok felé (pl. X.400 ill. TCP/IP [Transmission Control Protocol/Internet Protocol]), igen komoly pénzügyi, technikai és jogi feltételei vannak. De mindent egybevetve, kis sebességű, nem túl nagy komfortfokozatú hálózatunk a korábbiakhoz képest igen sok szolgáltatásra alkalmas. Megjegyzendő, hogy ha sikerül valamelyik TCP/IP eléréssel rendelkező külföldi node-ra (szolgáltatási csomópont) bejelentkeznünk (pl. Ausztriában, Angliában), akkor az ún. quest telnet service gateway segítségével onnan már használhatjuk az Internet összes szolgáltatását, beleértve a több száz amerikai, kanadai, izraeli, ausztrál stb. könyvtárkatalógust és számtalan más elektronikus információs eszközt. Az IIF tagsággal rendelkezők számára adott egy szoftverfeltétel is, hiszen a **SZTAKI, ill. a regionális központ munkatársai telepítik a gépeken a rendszerben használt legfontosabb programokat, az ELLÁ-t, az ELF-et és a PETRÁ-t.**

A közelmúltban könyvtárunk lehetőséget kapott arra, hogy saját, eddig kisépeken épített katalógusát áttelepíthesse az egyetemi számítóközpont IBM 4361-es nagyszámítógépére. Az összeköttetést egy – csaknem az egész egyetemet behálózó – ETHERNET hálózat biztosítja.

A hazai gyakorlata is kezd kibontakozni annak, hogy könyvtárosi munkánkban mire használható az email. Könyvtári területen konferenciaszervezésben főleg az amerikai Kent szervereit üzemeltető szerkesztők jeleskednek. A **magyar ELLA levelezőrendszer körlevelezési**

---

⁸¹ <http://ki2.oszk.hu/kf/1991/12/a-konyvtaros-elektronikus-kornyezete/>

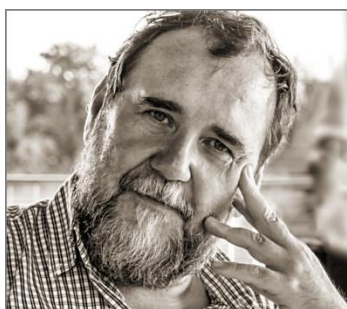
lehetőségeit kihasználva, már működik egy hazai kvázi elektronikus konferencia is, a KATALIST.

Intelligent Bulletin Board System-et (röviden BBS) először Chicagóban installáltak 1976-ban, és ma már a kifejezetten könyvtári szempontú elektronikus faliújságok száma mintegy 150 lehet. Az IIF szolgáltatásaiba bekapcsolódott könyvtáros már találkozhatott egy speciális, PC és nagy gép online kapcsolatán alapuló számítógépes hirdetőtáblával, az ELF-fel. Ez ugyanúgy, mint külföldi társai, számos hasznos információt tartalmaz könyvtári szakemberek számára is, pl. a kapható CD-ROM-ok listáját, az IIF-ben használható adatbázisok leírását stb. Az adott állományok nem csupán elolvashatók, hanem le is kérdezhetőek, sőt a felhasználó (a PETRÁ-hoz hasonlóan) maga is elküldhet (s így publikussá tehet) valamilyen fontosnak ítélt szöveget.

Az elektronikus hálózatok magyar felhasználó számára igencsak behatárolt lehetőségei között szemelgetve, talán felmerül, a pusztán bibliográfiai stb. információk megszerzésén túl, van-e más, mélyebb haszna, hogy alapfokon "networker"-ré legyünk?

A könyvtári munkában mindig is nagy szerepet játszottak a nagy nemzeti könyvtárak, vagy más híres gyűjtemények kiadott ún. kötet katalógusai (British Library, Union Catalog stb.). A számítógépesített könyvtárak korában természetesen hasonló feladatokra jól felhasználhatók a nagy könyvtárak online katalógusai is. Szinte minden fejlettebb ország rendelkezik OPAC (Open Public Access Catalog) szintű könyvtári katalógussal.

Úgy gondolom, hogy a most kiépülő IIF hálózatot kóstolható szakember túl kell, hogy lendüljön a rácsodálkozás-próbálgatás időszakán. Világos elképzelések kellene a hazai informatikai rendszerről, a szolgáltatásokról. Arról pedig, hogy mi, könyvtárosok hogyan és mit szeretnénk, csak mi nyilatkozhatunk. S ehhez nem árt megtapasztalni, külföldi kollégáink mire jutottak a gyakorlatban."

Kóka Károly (1959 -) magyar-történelem szakos középiskolai tanár (JATE 1983). A Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Klebelsberg Könyvtár (és elődei) munkatársa 1983 óta. 1985-ben egyetemi doktorátust szerzett. 2004-től a könyvtár informatikai és információs főigazgató-helyettese. Könyvtári informatikát (is) tanít az SZTE-en, 1986 óta foglalkozik számítógépesítéssel, 1987 óta kifejezetten könyvtári automatizálással. 2000 óta az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) Bizottság alapítója, informatikai szakértője. 1996 óta a Networkshop konferencia szervező bizottságának tagja. 1993-tól részt vesz a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) alapításában, az NIF rendszerbe való beillesztésének, illetve az OSZK kerülésének mentora. Vezetőségi tagja a MEK támogató egyesületnek. Többek között 2008-2010 – Hungarnet Etikai Bizottság elnöke; 2004-2012 – Hungarnet Etikai

Bizottság (tag, majd elnök), 1999-től a MEK Egyesület elnökségi tagja.

***

Jelentős szemléletváltást tükröznek az Információ és elektronika 1986/3. számában megfogalmazottak⁸²: a számítógépes adatbázisok a könyvtárakban már egyértelműen a tudásvagyon részei.

„A tudásvagyon részben a társadalom tagjainak „fejében”, részben a tárgyiasult információs vagyonban (könyvtárak, adatbázisok, szakértői rendszerek stb.) áll rendelkezésre. Az ún. tárgyiasult információs vagyon – a hagyományos írott információ és a számítógépes adatbázisok egyaránt – exponenciálisan növekszik. D. Bell idéz egy 1973-as OECD-vizsgálatot a tudományos ismeretek növekedéséről⁸³. Még gyorsabb a fejlődés a számítógépes adatbázisok esetében. 1980-as adatok szerint a Lockheed adatbázis 15 millió cikk ismertetéshez nyújtott közvetlen hozzáférést, a hozzáférhető cikkek száma évi 3,5 millióval emelkedett. E kérdéssel Magyarországon többek között Dienes István régész muzeológus (1929-1995) foglalkozott.”

1987

A könyvtárakról készített körképből⁸⁴ valók a következő részletek (Szekeres Péter írásából):

- *„Az **Országos Pedagógiai Könyvtár** készen áll az országos pedagógiai információs rendszer teljes körű üzemeltetésére, mind technikailag, mind a szakembergárdával. Csupán a telefonhálózatra várnak.*
- *A **Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban** négy évvel ezelőtt kezdték építeni a szociológiai adatbázisok számítógépes verzióját. Jelenleg még nem megoldott a visszakeresés, s még egy ideig a kiépítés stádiumában lesznek.*
- *A **Magyar Tudományos Akadémia könyvtára** 1980 óta mágnesszalagon dolgoz fel adatokat, és témafigyelést végez a megrendelők számára. A külföldről kapott információkat hetente dolgozzák fel.*
- *Az **Országgyűlési Könyvtárnak** is egyik fő gondja az, hogy a mikroszámítógépek elterjedése bizonyos programokat segít (nyomtatási képeket előállító, nyilvántartó, címkereső, információ-visszakereső szoftvereken dolgoznak), számos nagyvolumenű szolgáltatás azonban inkább az országos hálózatban és egy nagy központi gépen lenne megoldható.*

---

⁸²

https://adt.arcanum.com/hu/view/InformacioElektronika_1986/?query=digitaliz%C3%A1lt+k%C3%B6nyvt%C3%A1rak&pg=181&layout=s

⁸³ [8] BELL, D.: The Social Framework of the Information Society. (The Computer Age: A Twenty-Year View. Cambridge, Mass, London 1980.)

⁸⁴ https://adt.arcanum.com/hu/view/JelKep_1987_4/?pg=108&layout=s

- Jelenleg a könyvtárakban is széles körben terjedő mikroszámítógépek inkább a kisebb szakkönyvtárak célfeladatainak felelnek meg, mint például a SZÁMALK könyvtárának saját belső online szolgáltatásai.
- Az **Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár** a legismertebb számítógépesített szolgáltatásokat nyújtó intézmény, amely 1982 óta rendszeresen üzemszerű online keresést kínál. Azóta három év alatt három szakember több, mint ezer szakirodalmi keresést végzett 450 órában. A leggyakrabban a DIALÓG rendszert használják, amellyel a legtöbb amerikai adatbázis elérhető és rövid a válaszig. A második az európai DATA STAR, amely olcsó, mert közelebb van. Jelenleg még nem megoldott a szocialista országokkal való rendszeres kapcsolat.
- Az **Országos Széchényi Könyvtár** átfogó, s lassanként (telefonvonalak!) országosan összekapcsolt hálózata még sokáig nem épülhet ki, mivel szinte lehetetlen a hatalmas intézményrendszer átszervezése s a rendkívüli információmennyiség retrospektív számítógépre vitele.
- A **Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának** anyagait 1977-ben kezdték számítógépre vinni. Jelenleg mintegy nyolcvanezer tételnél tartanak, így ez ma hazánkban az egyik legnagyobb számítógépesített bibliográfia. Dolgoznak az interaktív rendszer kiépítésén, s jelenleg maximum három nap alatt szállítják az akár sok ezer oldalas annotált anyagokat. A keresés szabad szöveges, szelektív s részben retrospektív.

A százezres tétel nagyságrendet csak a **Budapesti Műszaki Egyetem könyvtárának** (kb. 450 000), a **Széchényi Könyvtár** nemzeti bibliográfiájának (+ ISDS), a **SZÁMALK számítástechnikai, az ÉTK építésügyi szakirodalmának**, a szabadalmi adattárnak és a **Zenatudományi Intézet népzenei gyűjteményének** a jelenlegi állománya haladhatja meg (kivéve az MTA Könyvtár külföldről beszerzett SCI indexét — 1,3 millió — és más, nemsokára kompaktlemezen bekerülő külföldi anyagokat).”

Csahók István⁸⁵ a KSH könyvtárigazgatója (1985-2002) (élt 1941-2002) folytatta a Dányi Dezső által kezdett számítógépesítési munkákat. Többek között ezt nyilatkozta: „Kezdeményeztünk néhány évvel ezelőtt egységes országos szakmai bázist, de az azóta sem valósult meg: mindenki a saját bázisát építgeti, ez most divatos is, holott nálunk lehetőség lett volna arra, hogy a mostani inputnak a dupláját is bevigyük, s egy nagy országos rendszer alakuljon....

1968-ig az Állami Biztosítónál dolgozott, 1964-ben közgazdászként diplomázott, majd doktori és 1972-ben kandidátusi címet szerzett. 1968-tól a KSH-ban dolgozott főelőadóként, közben 1971-75 között Moszkvában a KGST Statisztikai Bizottságának állandó szakértője is volt. 76-78 KSH osztályvezető, majd ismét Moszkvában dolgozott. 1981-től a KSH GKI főosztályvezetője és 1983-tól a KSH Könyvtár és Dokumentációs

⁸⁵ https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2002/2002_12/2002_12_1120.pdf

Szolgálat igazgatóhelyettese, 1983-tól igazgató, főigazgató. Munkáját 1997-ben Fényes Elek emlékéremmel ismerték el.

***

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem⁸⁶, budai campus Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár (2004-ben vette fel a könyvtár ezt a nevet), a könyvtár 1860-ban alakult.

1987-ben került a könyvtárba az első személyi számítógép. 1992-től a Tinlib integrált könyvtári szoftver segítségével elkezdődött az állomány számítógépes feldolgozása, melyet 2003-tól a HunTéka szoftver követett. Ebben az időszakban (1969-1989) a könyvtár igazgatója: **dr. Geday Gusztáv**. Érdekesség, hogy még kinevezése előtt 1965-ben, írta/szerkesztette: A kertészeti és szőlészeti főiskola könyvtárának története 1860-1894 című könyvet.

1988

Az **MTI** az általános könyvtári tevékenységtől kicsit eltérő tevékenységet lát el, amikor a hírekből és a kapcsolódó háttéranyagokból – később a fotókból is – szolgáltató adatbázist épít, amelyet 1986-ban kezdett el.

Az MTI információszolgáltató tevékenysége évről évre növekszik, mind volumenében, mind szélességében. Az MTI-nél a számítógépes hír és háttéranyagok adatbázisának a kiépítése 1986 harmadik negyedévében kezdődött — mondja **dr. Szabó Iván**, az adatbank igazgatója — , és 1988 január 1-től működik, szolgáltató. Ez telefonos lekérdezést és megrendelést jelent a nap 24 órájában, majd áttértek a telefax szolgáltatásra⁸⁷.

***

A nyolcvanas évek végén létrejött az **Információs Infrastruktúra Fejlesztési projekt (IIF)⁸⁸**, amely országos szinten kívánta megoldani az információs munkával és szolgáltatásokkal (is) foglalkozó intézmények számítógépes összeköttetését.

Ennek előzménye, hogy 1985 végén **Sebestyén János**, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) elnökhelyettese és **Vámos Tibor**, a Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézet (SZTAKI) igazgatója előkészítettek egy javaslatot, melyet az MTA Tudománypolitikai Bizottsága 1986 januárjában elfogadott, és határozatot hozott az IIF elindításáról. Az OMFB, az MTA és az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA) összesen 1,1 milliárd forintot biztosított, ami igen tekintélyes forrást jelentett.⁸⁹

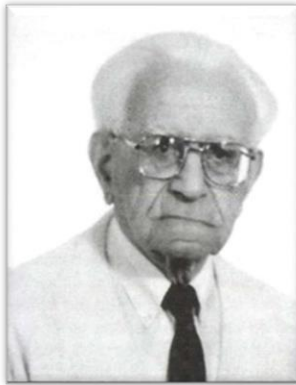
⁸⁶ <https://entzkonyvtar.wordpress.com/intezmenytortenet/>

⁸⁷ http://www.epa.hu/00100/00143/00015/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1995_3_442-447.pdf

⁸⁸

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarország_1991_11/?query=internet%20kokas&pg=319&layout=s

⁸⁹ https://nmhh.hu/cikk/192602/Az_internet_hazai_megjelenese

Sebestyén János

Vámos Tibor

Mit jelentett ez a szintén „behálózott” könyvtárak számára? A Szegedi Orvostudományi Egyetem (SZOTE) esetében a PC-ék bekapcsolásával megkezdődött, és a teljes hálózatban elérhető lett a nagygépre telepített mintakatalógus, amelyet pár hónap múlva felvált majd az „igazi”, az 1977 óta beszerzett könyvek teljes katalógusa, vagyis a belső hálózatban ez mindenki számára (szinte minden létező szempont szerint) kereshető lesz, de ugyanígy elérhetőek ezek az információk az IIF intézmények számára is, mégpedig csupán a telekommunikációs költségek fejében.

Hál' istennek, nem vagyunk egyedül, már több számítógépesített nagykönyvtári katalógus is üzemel az országban, legfeljebb közeli teljes beindulásunkkor büszkék lehetünk arra, hogy talán a legnagyobb lehetőség mégsem ebben van. A hálózat lehetővé tette (ha néha bizonytalan és „ügyeskedő” módon is), hogy számtalan európai könyvtár gépesített katalógusát bebarangoljuk, sőt néhány hónapja megnyílt előttünk – az Internet hálózat elérésével – gyakorlatilag az egész fejlett világ – nyilatkozta Kokas Károly.

Az IIF Program már alapdokumentumaiban is kiemelt fontosságot tulajdonít a könyvtári információs rendszer fejlesztésének, s ezt nemcsak mint elvet rögzíti, hanem annak megvalósításához a program indulásától kezdve a „fontosság” mértékével arányos anyagi támogatást és számítástechnikai szakmai segítséget is rendelkezésre bocsátja.⁹⁰

„A Szabó Ervin Könyvtárban első lépésként a szociológiai, zenei és Budapest-történeti adatbázisokat építjük ki. Lehetőség lesz a retrospektív keresésre, a szelektív információszolgáltatásra. A következő fejlesztés a kölcsönnyilvántartás számítógépesítése, majd a könyv beszerzések, s csak utolsó lépésként a katalógus számítógépesítése. Nagy gépekre valószínűleg nem lesz szükségünk, inkább arra, hogy kis gépeket kössünk hálózatokba, illetve az olyan nagy adatbázisok, mint a nemzeti bibliográfia, ilyen hálózatokon keresztül hozzáférhetőek legyenek.”

A **Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban**⁹¹ a munkafolyamatok gépesítésének tervezésekor a szűkös anyagi források voltak a meghatározók. Jelentős eredmény volt 1990-ben az Új

⁹⁰ Könyvtári Figyelő 35. évf. 3.sz (1989)

⁹¹ <http://ki2.oszk.hu/kf/1990/10/textar-egy-hazai-fejlesztesu-szoveges-adatbaziskezelo-rendszer/>

Könyvek adatbázis, amely 58 ezer tételt regisztrált.⁹² A TextLib rendszert alkalmazták, majd 1999-ben a Corvina integrált könyvtári rendszert szereztek be.

Kiss Jenő (1933-2003) Egyetemi tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Kar (ELTE-BTK) könyvtár szakán végezte 1955-ben. 1955–1956-ban a Békéscsabai Megyei Könyvtár könyvtárosa volt. 1960-ig az Országos Széchényi Könyvtár módszertani osztályán dolgozott. 1960 és 1968 között a SZOT kulturális osztályának könyvtárügyi előadója volt. 1968 és 1979 között a Művelődésügyi Minisztérium osztályvezetőjeként, főosztályvezető-helyetteseként, majd főosztályvezetőjeként működött. Számos alapvető jelentőségű dokumentum (pl. az 1976-os közművelődési törvény, illetve könyvtári törvényerejű rendelet) megalkotásában vállalt aktív szerepet. 1979–1980-ban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyettese, 1980 és 1998 között pedig főigazgatója volt. Elismerései Kiváló Népművelő (1970), Szabó Ervin-emlékérem (1989), Budapestért díj (1998).

***

Az Országos Széchényi Könyvtárban⁹³ szervezeti átalakítások is lezajlottak. 1988 január 1-től létrejött a Szervezési Főosztály, amelynek egyik fő feladata – közvetlen főigazgató-helyettesi szintű irányítással – a könyvtár számítógépes fejlesztési koncepciójának részletes kidolgozása, a fejlesztések végrehajtása és támogatása. (Ekkor 6 programozó-rendszerszervező ill. 4 könyvtáros-rendszerelemző szakember végezte ezt a munkát.)

Az OSZK fejlesztési igényeit a számítóközpont szolgálja, amelynek “lelke” az 1987-ben az USA-ban az “év hardverének” választott IBM 9377-es számítógép. (A könyvtári épületen belül kiépített hálózatban a gép 32 helyi terminált, ezenkívül pedig 8 távoli terminált képes kiszolgálni.) Az alkalmazási szoftver a világszerte ismert integrált könyvtári programcsomag, a DOBIS/LIBIS.

Az Országgyűlési Könyvtár beszerzett két IBM személyi számítógépet a Soros Alapítvány támogatásával és két IBM kompatibilis gépet saját forrásból. Az UNESCO-tól megszerezte a Micro-ISIS programcsomagot. Mindez lehetővé tette, hogy a VPI-feldolgozással áttérjen egy új rendszerre, bár a régi rendszer bejáratos és jól működő volt, az új számos előnyt kínált.⁹⁴

1989-ben indította útjára a PressDok elnevezésű adatbázist⁹⁵, ez a könyvtár állományában megtalálható – 150 napi- és hetilap, folyóirat és egyéb időszak kiadvány szelektív szemlélésén

---

⁹² <https://mek.oszk.hu/03000/03074/03074.pdf>

⁹³ <http://ki2.oszk.hu/kf/1990/10/az-orszag-os-szechenyi-konyvtar-szamitogepesiteserol/>

⁹⁴ <https://mke.info.hu/konyvtarvilag/2019/12/pressdok-a-floppyujisagtol-az-adatbazisig-avagy-a-magyar-sajtoadatbazis-megszulesenek-korulmenyei-okai-es-korai-jellemzoi/6293/>

⁹⁵ <https://konyvtar.parlament.hu/sajtoadatbazis>

alapult. Tartalma: a bel- és külpolitikára, az országgyűlésre, a kormányra, a pártokra, a kialakuló politikai elitre vonatkozó tudósítások, publicisztikák, történelmi évfordulókhoz kötődő visszaemlékezések, a kulturális és művészeti életet elemző írások. Az átnézett folyóiratok felölelték a közigazgatás és jogtudomány, statisztika, filozófia, antropológia, nyelvészet, irodalom és vallástudomány területeit is.

A HunDok külföldi sajtófigyelő adatbázis építése 1991 januárjában kezdődött.

1989

Az **első Networkshopot** Miskolcon rendezték, erre meghívták **Kokas Károlyt** is, hogy könyvtárosként mondja el a hálózat alkalmazási tapasztalatait. **Mader Bélával** online bemutatták a szegedi egyetem katalógusát, távolról azt, ami akkor már a folyosókon is ment. Bejelentkeztek, és távolról lekérdezték a katalógust. (Ebben segített **Drótos László**, aki az online ún. fizetős adatbázis-lekérdezés mestere volt a miskolci könyvtárban.)

Az IIF Program második fázisának indításakor⁹⁶ (1989) a program vezetői felhívták a figyelmet arra hogy:

- kiemelten támogatják a szakmai együttműködési szándékot, annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a más-más elnevezésű, de egymást többszörösen átfedő adatbázisok építése,
- az alkalmazói körök által kidolgozott és elfogadott egységes szakmai szempontok és irányelvek hozzájáruljanak az egységes adatbázis építési és szolgáltatási gyakorlat lehető leggazdaságosabb módon történő megvalósításához.

A szerzők a felhívást követően kidolgozták és benyújtották az IIF Programirodához a könyvtárak együttműködését feltételező és azon alapuló Számítógépes könyvtári információs rendszer (KIR) című alapkonceptió tervezetét. A tervezetben, amelyet vitaanyagként bocsájtottak a nyilvánosság elé, felvázoltak egy általuk működőképesnek és gazdaságosnak vélt, maximális együttműködésen, munkamegosztáson és az eltérő szintű fogadókésztséget figyelembe vevő, ugyanakkor egyformán színvonalas és sokféle szolgáltatáson alapuló, szakmailag a nemzeti és a nemzetközi információs szabványokat követő könyvtári információs rendszert.

Megjelenik az IIF Adatbázisok: referencia lapok gyűjteménye kiadvány, amely több könyvtári adatbázist pl. AGROINFORM is tartalmaz.⁹⁷

---

⁹⁶

http://real.mtak.hu/144441/1/KIR_%20Sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9pes%20k%C3%B6nyvt%C3%A1ri%20inform%C3%A1ci%C3%B3s%20rendszer%20az%20IIF%20Program%20keret%C3%A9ben%20A%20lapkon%20tervezet.pdf

⁹⁷ http://real-eod.mtak.hu/13746/1/IIF_adatbazisok.pdf IIF Adatbázisok 1989 Kiadó:IIF Fejlesztési Program

Bakonyi Péter (1938 -) az IIF Program vezetője. 1965-ben végzett a BME-n villamosmérnökként. 1965-től az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet (SZTAKI) tudományos munkatársa, majd főosztályvezetője, 1982-től tudományos igazgatóhelyettese volt. 1975 és 1990 között az MTA számítóközpontját irányította. 1991 és 2001 között az Allianz Hungária biztosító társaság informatikai vezetője volt. Emellett félállásban megtartotta akadémiai státuszát, így 1999-ig folytatta az 1986-ban elkezdett Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (NIIF) vezetését: létrehozták Magyarországon az elosztott számítógép-hálózati szolgáltatásokat, s ezzel az Internet hazai bevezetésének alapjait. 2002-ben ismét az MTA SZTAKI igazgatóhelyettese. 2002. júniustól 2004. év decemberig az Informatikai és Hírközlési Minisztérium Információs Társadalom Stratégia helyettes államtitkára volt. 2004. decembertől visszament az MTA SZTAKI-hoz igazgató-helyettesnek. 2011-től a BME vezető tanácsadója volt. 2004 és 2008 között a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács kormány által delegált tagja. 2002-től 2008-ig a NJSZT elnöke, Kitüntetései: Eötvös Loránd-díj (minisztertanács, 1964 és 1986); Széchenyi-díj (1993); a Magyar Köztársaság Érdemrend Tisztikeresztje (2003); Neumann-díj (NJSZT, 2014).

Kokas Károly beszámol a fejlődő technikai környezet hatására a JATE könyvtár eredményeiről. „Fantasztikus lökést adott a már-már leülepedni látszó programnak (a könyvtárak számítógépesítési programjának), hogy létrejött a nyolcvanas évek végén az Információs Infrastruktúra Fejlesztési projekt (2). Ez országos szinten kívánta megoldani az információs munkával és szolgáltatásokkal (is) foglalkozó intézmények számítógépes összeköttetését... A hálózat lehetővé tette (ha néha bizonytalan és „ügyeskedő" módon is), hogy számtalan európai könyvtár gépesített katalógusát bebarangoljuk, sőt néhány hónapja megnyílt előttünk - az Internet hálózat elérésével - gyakorlatilag az egész fejlett világ. Egyrészt tapasztalatokat gyűjthetünk, milyenek szeretnénk látni majdani elektronizált katalógusunkat, másrészt - ez egyre gyakoribb olvasóinknak irodalmat is kutathatunk ezekben. a Tudorg-cég által készített első magyar CD-ROM egyik anyaga a **JATE Központi Könyvtár**ának kísérleti állománya volt. Ilyen lemezen ma már elérhető nálunk egy kitűnő 30 kötetes amerikai képes enciklopédia és több milliónyi könyv, illetve cikk főbb ismérveit tartalmazó más, főleg társadalomtudományi adatbázis. A keresési eredmények itt is kinyomtathatók, vagy kívánságra-mágneslemezre letölthetők.”⁹⁸ Továbbá az Országgyűlési Könyvtárból 1989 eleje óta a PRESSDOK, mágneslemezen érkezik a JATE könyvtárába⁹⁹.

⁹⁸

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarország_1991_11/?query=internet%20kokas&pg=319&layout=s

⁹⁹ https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/19994/1/Pressdok_konyvtari_figyelo_1991_1_023-026.pdf

***

Az **Arcanum Adatbázis Kiadó** 1989. január elsején kezdte meg működését. A cég neve kiadó, de valójában könyvtárrá lett. Kezdetben a kulturális tartalmak nagy tömegű digitalizálásával, adatbázisokba rendezésével és publikálásával foglalkozott. Később, mindez egységes adatbázisban elérhető, és a 2020-as évekre hazánk legnagyobb hazai folyóirat, heti és napilap gyűjteménye, a teljességre törekedve.

Alapítója és tulajdonosa, Biszak Sándor. A több mint 30 évnyi munka eredménye: több mint 30 millió oldal digitalizálása, publikálása így 2020-ra 40 millió oldalnyi kereshető hiteles pdf formátumú cikkgyűjteménnyel rendelkeznek, amely előfizetéssel tartós társunk lehet a munkában. 2020-ra közel 75 ezer regisztrálójuk és hétezer előfizetőjük lett. 2024-re több mint 50 millió digitalizált oldal, szinte a teljes hazánkban megjelent folyóirat, napilap és hetilapállományt elérhetővé teszik.

Az Arcanum emellett a levéltáraknak, könyvtáraknak és vállalatoknak egyéb iratokat célzottan digitalizált, hogy a régi iratok hiteles formátumban megőrződjenek.

Biszak Sándor az ELTE vegyész- és könyvtárszakán végzett 1984-ben. Első munkahelye a Richter Gyógyszergyár könyvtára. Később az INFOR Kiszövetkezetnél kezdett el dolgozni, majd 1989-ben megalapította a napjainkig (2024) működő ARCANUM-ot.

Biszak Sándor így emlékszik vissza az Arcanum létrehozására¹⁰⁰: 1983-ban a Chemical Abstracts kivonatgyűjtemény felkerült az internetre és én a Richtertől fel tudtam hívni a kaliforniai Palo Alto-t egy tárcsás telefonon, és egy számítógép és egy nyomató segítségével le tudtam kérni pl. a magyar nyelvű engem érdeklő cikkeket tőlük. Így ha egy magyar szabadalmat akartam keresni, akkor felhívtam Palo Altot, mert jobban feldolgozták az elmúlt évtizedek adatait, mint Magyarországon. Így aztán készítettünk először egy magyar szabadalmi adatbázist, ami 20 db floppylemezen elfért. Erre figyelt fel a Szabadalmi Hivatal, jelezte, hogy ezt ki kellene adni CD-n és emiatt alapítottuk a céget.

1990

Egy kis hazai körkép:

Lehet mondani, az egyik és legfontosabb változás, amit a könyvtárak újabb kori történetük során átéltek (és átélnek), az az 1990-es évek óta zajló folyamat, amit a számítógépes hálózatba kerülésük jelent. Az 1990-es évek elejéig a könyvtárak információs szigetekként működtek. A szolgáltatások az egyes könyvtárakban újra és újra megismétlődtek, de az olvasók igazából csak az egyes könyvtárak szolgáltatásaihoz férhettek hozzá, hiszen az olvasó

¹⁰⁰ (<https://ujraterveztem.hu/biszak-sandor-arcanum/>)

és a könyvtár fizikai kontaktusa szinte minden könyvtári művelethez nélkülözhetetlen volt. Jól látható, hogy ez az alapállás az internet segítségével, vagyis a hálózattal, hatalmas mértékben és nagyon gyorsan megváltozott. Úgy is fogalmazhatnánk: a korábbi paradigma szinte értelmét veszti.¹⁰¹

Néhány apró és jelentősebb történet ebből az időszakból:

- **Az Eötvös Lóránd Tudomány egyetem** 1990-91 évi tanrendjében ez a megfogalmazás található a könyvtárra vonatkozóan: A megvalósulás küszöbén áll a könyvtár számítástechnikai rendszerének kialakítása, illetve telepítése. Olyan információs rendszer kiépítésére törekszünk, amely minden könyvtári munkafolyamatra kiterjed, egységes hálózatként kezeli a Kar teljes könyvtári állományát és lehetőséget nyújt külső források (pl. nemzetközi adatbázisok) igénybevételére is, szolgáltatásait pedig a Kar valamennyi részlege, illetve más egyetemi intézmények is igénybe vehetik¹⁰².

Megszólalnak a vidéki könyvtárak is:

A kor¹⁰³ információs és technikai kihívásaira történő gyors és rugalmas reagálás egy másik bizonyítéka az Országgyűlési Könyvtár PRESSDOK rendszere – melyet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) is átvett – (1989-től), és a HUNDOK (1991-től) nevű számítógépes sajtófigyelő szolgáltatásainak beindítása. A PRESSDOK a magyar sajtónak belpolitikával, parlamenttel, pártokkal, külpolitikával és a gazdasági, társadalmi élet eseményeivel foglalkozó cikkeinek visszakereshetőségét teszi lehetővé, míg a HUNDOK a Magyarországgal kapcsolatos, a külföldi sajtóban megjelent írások bibliográfiai leírását és tárgyszavakkal ellátott tételeit tartalmazza. A szolgáltatások havonta floppy-újságként jutottak el az előfizetőkhez, 1993-tól pedig CD-ROM-on is megvásárolhatók voltak.

1990-ben **Kecskeméten a megyei Könyvtárban a megyei könyvtárigazgatók létrehozták a Könyvtári és Informatikai Kamarát**, amelynek jogutódja az Informatikai és Könyvtári Szövetség, célja: „a társadalom egésze számára az optimális könyvtári és információs szolgáltatások fenntartása, ennek érdekében a könyvtári rendszer működőképességének fejlesztése, a könyvtárakban található értékek megőrzése, a könyvtári és információs szolgáltatások színvonalának emelése, a jogszabályok és a szakmai követelmények érvényesítése.”¹⁰⁴

---

¹⁰¹

<https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGtwWFVGmbTWDVZkpkQFkclhcpu?projector=1&messagePartId=0.2> Kokas Károly Kalauz a modern könyvtárak világába Akadémia Kiadó 2020

¹⁰² https://adt.arcanum.com/hu/view/Tanrendek_ELTE_1990-91_2_BTK/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1mít%C3%A1stechnikai+szolg%C3%A1ltat%C3%A1s&pg=29&layout=s

¹⁰³ <http://ki2.oszk.hu/kf/kfarchiv/1997/3/lorincz.html>

¹⁰⁴ https://new.ikszyvtarak.hu/?page_id=1091

A Kecskeméti megyei Könyvtárban a 80-as évek végén működött már az X25 rendszer, és a 90-es évek elején átadott új könyvtárban már ISDN vonal csomagkapcsolt rendszer működött. A könyvtárigazgató ekkor Ramháb Mária. Eddigre megfogalmazódik és majd a 90-es évek elején megvalósul a helyzetükből adódó egyedi adattárak digitális formájú kialakítása, így a Kodály Zoltán tudástár¹⁰⁵ és a Katona József tudástár¹⁰⁶. A szolgáltatások jelentős része 1996-ban indul el, az új könyvtár átadásával.

Ramháb Mária (1951 -) a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán végez 1976-ban majd az ELTE-n könyvtáros lesz 1980-ban. 1975-től a Bács-Kiskun megyei könyvtárban dolgozik, könyvtáros, gyerekkönyvtár-vezető, igazgatóhelyettes, majd 1990-2020 között a könyvtár igazgatója. Három évtizeden át vett részt kulturális területi szakértői, szakfelügyeleti feladatokban és kulturális jogszabályok kidolgozásában. 2004 és 2021 között a Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) munkabizottság vezetője. Az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) alapító tagja (1990); majd főtitkára, alelnöke, elnöke (2019-2023) volt. Számos rendezvény sorozat, így pl. a könyvtári Fiesta, az Országos Könyvtári Napok, a Bababarát könyvtárak és a Könyvtár Mozi fűződik a nevéhez. 1998-tól a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) könyvtárszakmai kollégiuma kurátora. Nagyon sok elismeréséből néhány: Széchényi Ferenc díj (oktatási és kulturális miniszter, 2008); Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti keresztje – Polgári tagozat (Magyar Állam, 2010); Kemény Bertalan Falufejlesztési díj (Falufejlesztési Társaság, 2015); Katona József díj (Kecskemét Megyei jogú Város Közgyűlése, 2021, 2016); Nagy Miklós díj (Országgyűlés elnöke, 2021); A Könyvtárügyért díj (IKSZ, 2023).

A Zalaegerszegi megyei könyvtár stratégiai jelentőségű szerepvállalásnak tekintette, hogy a zalai térség jövőbeni fejlődését szolgálva – tehát a majdani információ-felhasználók alapvető fontosságúvá váló egyéni és közösségi érdekeire gondolva – belépjen az IIF-hálózatba, és másokat is bejuttasson oda. A helyzetet általánosabban is mérlegelve, olyan következtetésre jutott, hogy – hazai körülményeink között – vidéken a megyei könyvtárak lehetnek azok a szerepvállaló bázisintézmények, amelyek a hazai információs infrastruktúra kiterjesztésében nélkülözhetetlenül szükséges második lépést az IIF-ből megtehetik, s így a Könyvtári Információs Rendszert (KIR) felnevelhetik. (A szakma összefogásának s a Könyvtári Egyesülésnek jelentős szerepe lehet ebben.) Az elemi hardver-szoftver szükségletek intézményenként talán ezek lehetnének: IBM PC AT, 40-80 Mbyte winchester, színes monitor, Epson FX 1050-es nyomtató, szünetmentes áramforrás, IIF-keretrendszer, Discovery 2400 H típusú modem (telefonvonalas csatlakozás esetén), valamint csomaghálózati NUI, postai üzembe helyezés, üzemeltetési alapköltség, postai alapdíj. A KIR-ben a Magyar Nemzeti

¹⁰⁵ <https://www.kjmk.hu/kodaly-zoltan-tudastar/>

¹⁰⁶ <https://www.kjmk.hu/katona-jozsef-tudastar/>

Bibliográfia Adatbázis és a Nemzeti Periodika Adatbázis térítésmentes igénybevételét javasolták, s az OSZK ezért (is) folyamatos állami szubvenciót kapjon. Egyéb hazai adatbázisok online igénybevételében az információ áru jellege érvényesüljön a szolid haszon elve alapján.

Fontosnak tartották, hogy a KIR-be kapcsolt közkönyvtárak nyilvános online szolgáltatása standardizált körű offline szolgáltatásokkal egészüljön ki pl. számítógépes jogszabály-nyilvántartó-figyelő rendszer (Igazságügyi Minisztérium vagy UNIO Kft.), MSZHIR (Szabványügyi Hivatal), PRESSDOK (Országgyűlési Könyvtár) stb., s ezekhez is térítésmentesen vagy jóval mérsékeltebb áron (állami szubvencióval, nagybankok szponzorálása által stb.) jussanak a könyvtárak.¹⁰⁷

E határozott stratégiai terv megfogalmazója a Zala megyei könyvtár igazgatóhelyettese **Baranyai György** (1940–2020), aki kezdeményezője és létrehozója volt az egyik első zalaegerszegi civil szervezetnek, a Könyvtárpártoló Alapítványnak, amely azután számos nagyszerű kezdeményezés, könyvkiadás, informatikai fejlesztés gazdája lett. Szervező-fejlesztő munkája eredményeként került a könyvtárba a Nemzeti Információs Infrastruktúra Program zalaegerszegi központja.¹⁰⁸

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (2008-tól) Kosáry Domokos könyvtára¹⁰⁹: A 20. század utolsó évtizede ismét építkezéssel kezdődött. A könyvtári munkafolyamatok gyorsítására megjelentek a másológépek, a katalóguscédulák sokszorosítását segítő eszközök és 1989-ben megkezdődött a könyvtár számítógépes fejlesztése. 1990–1991-ben az olvasói terek átalakítása során áthelyezték a főbejáratot, önkiszolgáló ruhatári szekrényeket állítottak fel, a legkeresettebb szakirodalmi kötetek, a folyóiratok és a referenz állomány¹¹⁰ pedig külön olvasóterembe került. A térbeli változások mellett ezt az időszakot az informatikai eszközök megjelenése, és ezzel együtt a számítógépes könyvtári munkavégzés fokozatos térhódítása jellemezte.

A vonalkódos kölcsönzési rendszer bevezetése, a TINLIB integrált könyvtári rendszer megvásárlása, bekapcsolódás a kiépülő egyetemi számítógépes hálózatba, az Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ) keretében elérhető szakadatbázisok használatának biztosítása a korszerű tudományos könyvtár kiépülésének legfontosabb fordulópontjai.

Székesfehérvár Vörösmarty Mihály könyvtár¹¹¹: A megyei könyvtár olvasói tereinek jelenlegi elhelyezkedése 1980-ban alakult ki, az olvasóterem és a gyermekkönyvtár a volt ciszterci

¹⁰⁷ <http://ki2.oszk.hu/kf/1990/10/talan-almodni-az-iif-rol-a-felhasznalok-oldalarol/> Könyvtári Figyelő 1990. október 4

¹⁰⁸ <https://cdn1.itworx.hu/cgi-bin/itworx/download.cgi?vid=482&uid=-1&dokid=332> Zalamegyei Könyvtárak Tájékoztatója 2020.2

¹⁰⁹ <https://kosary-lib.uni-mate.hu/a-k%C3%B6nyvt%C3%A1r-t%C3%B6rt%C3%A9nete>

¹¹⁰ Referenz állomány, amely másodlagos adatokat tartalmaz, és használatával nem jutunk rögtön az információ birtokába, hanem az információt tartalmazó forrásról kapunk adatokat.

¹¹¹ <https://www.vmk.hu/konyvtarunk-rovid-tortenete-2>

gimnázium épületében kapott helyet. Az új technikai eszközök és dokumentumtípusok fokozatosan helyet követeltek és kaptak maguknak. 1967-ben kezdődött meg a hanglemezek, 1968-ban a mikrofilmek, 1983-ban a hangoskönyvek, 1985-ben a videokazetták, 1991-ben a számítógépes dokumentumok gyűjtése. 1990-ben vásárolták meg az első PC-t.

1996 nyarán készült el az intézményi számítógépes hálózat, teljes egészében saját forrásból, csillagpontos, UTP kábelezéssel. Összesen 48 számítógépes végpont került kialakításra. A TextLib rendszert alkalmazták. A visszamenőleges feldolgozás során tehát a nyolc és fél hónap alatt 36.773 kötet került be az adatbázisba a felnőtt részleg kölcsönözhető szakirodalmi állományából.

2004-re lehetőség volt ebből a könyvtárból az OSZK könyvtári adatbázisában keresni. Létrehozták a könyvtár internetes katalógusát, amely lehetővé teszi, hogy otthonról is kereshető legyen a könyvtár állománya, ez 1998-ban megfogalmazott terv volt. Változás az is, hogy angol nyelvű folyóirat cikkek érhetőek el a könyvtárból, az EBSCO adatbázishoz – a minisztériumi előfizetéssel nyert jogosultsággal. Telepítettek a gyengén látók számára cikket „felolvasó” számítógépet is. A könyvtárat **Escher Ilona** vezette 1981-94 között. Munkáját 1996-ban Székesfehérvár díjjal, 2020-ban Aranyember díjjal ismerték el.

Komlósi József (1958 -) *1976-ban a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban helyezkedett el raktárkezelőként. 1981-ben Szombathelyen könyvtár szakon szerzett diplomát, 1987-ben pedig az ELTE Bölcsészettudományi Karán egyetemi szintű könyvtáros végzettséget szerzett. 1986-tól osztályvezető, 1999 és 2009 között a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár kinevezett vezetője volt. Ez után nem pályázott újra az igazgatói posztra, de tovább dolgozott a könyvtárban. 2019-ben Pro Cultura Albae Regiae díjat kapott.*

ELTE Könyvtár: javaslat az önálló informatikai központ létrehozására: X.25-ös végpont bekötése a főiskolai könyvtár olvasótermébe.

„A közeli jövő feladata a könyvtár új funkciójának megfelelő gyűjtőkör kialakítása¹¹², mely egyaránt figyelembe veszi a Kar tényleges igényeit, a meglévő gyűjtemény értékes rétegeit, az Egyetemi Könyvtár gyűjtőkörét és vállalja az ország tudományos és szakkönyvtári rendszerében rábízott feladatokat. A megvalósulás küszöbén áll a könyvtár számítástechnikai rendszerének kialakítása, illetve telepítése. Olyan információs rendszer kiépítésére törekszünk, amely minden könyvtári munkafolyamatra kiterjed, egységes hálózatként kezeli a Kar teljes könyvtári állományát és lehetőséget nyújt külső források (pl. nemzetközi

¹¹² https://adt.arcanum.com/hu/view/Tanrendek_ELTE_1990-91_2_BTK/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%A1st%C3%A1stechnikai+szolg%C3%A1ltat%C3%A1s&pg=29&layout=s ELTE BTK Tanrend és Tájékoztató 1990/91 nappali hallgatók 30. old.

adatbázisok) igénybevételére is, szolgáltatásait pedig a Kar valamennyi részlege, illetve más egyetemi intézmények is igénybe vehetik.”

Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér ez a Győr Városának megyei könyvtára¹¹³, 2017-től viseli ezt a nevet, és ennek része a megyei könyvtár, amelyet 1956-ban Kisfaludy Károlyról neveztek el. 1981 októberétől Pernesz Gyula nyugállományba vonult, tőle Sinay Jenő vette át az igazgatói tiszteletet. 1982 januárjában kezdődött a Győri járás területén lévő kistelepülések könyvtári ellátórendszerének megszervezése, 1984 januárjától pedig a megyei könyvtárnak az iskolai könyvtárak módszertani központjává válása. 1984-ben a Művelődésügyi Minisztérium tudományos könyvtárrá minősítette az intézményt. Az 1980-as évek végétől a megyei könyvtár fejlesztésében a számítógépesítés egyre jelentősebb szerepet kapott: 1988 végén a minisztériumi pályázaton elnyert első IBM kompatibilis számítógép lehetővé tette a Közhasznú Információs Szolgálat kialakításának megkezdését, amely szolgáltatás 1990. január elsejével indult. 1992. szeptember elsején kezdetét vette a számítógépes kölcsönzési nyilvántartás.

Sinay Jenő (1932-1994)¹¹⁴ az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán kapott diplomát, könyvtár szakon. Saját kérésére került 1955-ben Mosonmagyaróvárra, a Járási Könyvtárba vezetőnek. 1961-ben a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár – második és egyben utolsó munkahelye – hívta Győrbe a megyei könyvtárban akkor létesítendő műszaki részleg megszervezésére. A ranglétrán felfelé haladva a műszakirészleg-vezetői majd csoportvezetői beosztást követően 1975. január elsejétől Mezei György, addigi igazgatóhelyettes távozása után, ebbe a munkakörbe nevezték ki, majd – mint említettük – 1981-től ő volt az igazgató. Pályafutásának utolsó éveiben a könyvtár számítógépesítésének tervezése, az automatizálással való ismerkedés kötötte le ideje nem kis részét. A Szinyeyi József-díjat csak 1992-ben kapta meg.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár¹¹⁵ (FSZEK) központjában hét fős számítógépesítési osztály szerveződött. Az új osztály fő feladata a könyvtár teljes számítógépesítési munkálatainak koordinálása, szervezése és a részfeladatok kivitelezése. Az elképzelés: Olyan adatbáziskezelő program, mely kiegészíthető egy vele adatszinten kompatibilis kölcsönzési, könyv, folyóirat beszerzési, hálózati, illetve vonalkód-nyomtató programmal is. A rendszer adatbázisának kialakítása osztottan történik. A rendszer egy tagja (FSZEK Központi Könyvtár) végezné el a magyarországi könyvek bibliográfiai és esetleg tartalmi feltárását, a többi tag (a hálózati

¹¹³

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Dr. Kov%C3%A1cs_P%C3%A1l_K%C3%B6nyvt%C3%A1r_%C3%A9s_K%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi_T%C3%A9r](https://hu.wikipedia.org/wiki/Dr._Kov%C3%A1cs_P%C3%A1l_K%C3%B6nyvt%C3%A1r_%C3%A9s_K%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gi_T%C3%A9r) és <https://www.gyorikonnyvtar.hu/>

¹¹⁴ <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00156/pdf/05personalia.pdf>

¹¹⁵ <http://ki2.oszk.hu/kf/1990/10/textar-egy-hazai-fejlesztesu-szoveges-adatbaziskezelo-rendszer/>

tagkönyvtárak) pedig ebből az állományból levásztja a számára szükséges állományt, kiegészíti a saját, egyedi adataival (pl. leltári szám), illetve az egyéb dokumentumainak bibliográfiai és/vagy tartalmi feltárással. A rendszerben részt vevő könyvtárak szolgálati adatbázisának feltöltése ugyancsak két úton történik. Egyfelől a központban visszamenőlegesen létrehozott szolgálati adatbázisból letöltik a könyvtár számára szükséges tételeket, másfelől pedig bekerülnek a szerzeményezési adatbázisba újonnan bevitt tételek.

A könyvtár egy IBM PC/AT konfiguráció mellett döntött. A minimális konfiguráció paraméterei: 640 Kbyte RAM, 80 Mbyte winchester, 12 MHz EGA-kártya és monitor, mátrixnyomtató, a kialakítandó bibliográfiai feldolgozó munkákhoz. Külön hardver igénye van még a kölcsönzésnek, szerzeményezésnek, az online katalógusnak, s a rendszer egészéhez egy hordozható 80 Mbyte-os streamer-re is szükség lesz.

1987 folyamán a FSZEK megállapodást kötött a COMPUDRUG Műszaki Fejlesztő Kiszövetkezettel – személy szerint Biszak Sándorral és Erdős Ivánnal – egy később TEXTAR-nak elnevezett rendszer kifejlesztésére.

A **TEXTAR** viszonylag gyorsan el is terjedt, használói például 1990-ben a Pannonplast Vállalat, a Heti Világgazdaság, az OTH, a szentendrei Skanzen, a Belügy- és a Külügyminisztérium, továbbá olyan könyvtárak, mint az OGYK, a Tungsram Vállalat Könyvtára, a KSH, a Gorkij Könyvtár, a Gazdasági Társulás könyvtárai és maga a FSZEK. A Tungsram könyvtárában online katalógusként, valamint olvasói és kölcsönzési nyilvántartásként működik, a KSH Könyvtárában főleg SDI szolgáltatásra és jegyzékek előállítására használják, míg a FSZEK-ben a hazai és külföldi szociológiai irodalom analitikus szintű feltárást szolgáló szociológiai adatbázis épül rá.

A Néprajzi Múzeum könyvtára 1888-tól működik, és 2023-ban mintegy 197 ezer kötetes. 1990-ben kezdődött számítógépes feldolgozása és 1995-től naprakészen tartalmazza a teljes állományt. Továbbá a könyvtárban készül a Magyar Néprajzi Bibliográfia, amely 2005-től csak elektronikus formában él.

1991

1991. október elejétől az IIF keretében indult meg, az ELLA körlevél funkcióját felhasználva, az első magyar nyelvű levelezési lista, a KATALIST, amely a könyvtári, illetve könyvtár informatikai témákban érdekelt felhasználókat szolgálja ki.¹¹⁶

Az OMIKK¹¹⁷ szakmai továbbképzés lehetőségét ajánlotta az alábbi témákban a könyvtárosoknak:

---

¹¹⁶ https://hbone.hu/HBONE-tortenete/A_HBONE_tortenete-az_első_husz_ev.pdf

¹¹⁷ Egyházy Tiborné - Dömötör Lajosné Veszprémi Egyetem Központi Könyvtára Online információkeresés a veszprémi egyetemi könyvtárban TMT 38. évf. 1991 1-2 sz.

- MikroISIS2.3 szöveges adatbáziskezelő rendszer,
- IBM PC XT/AT alapozó tanfolyam,
- szövegszerkesztő programok használata PC-n,
- angol és német kezdő és újrakezdő tanfolyamok, könyvtári, informatikai és számítástechnikai szaknyelvi ismeretekkel bővítve,
- angol nyelvű informatikai szeminárium haladók részére,
- online tanfolyam kezdő felhasználók, továbbképzés gyakorlott információkövetítők részére.

A Veszprémi Egyetemi Könyvtárban az IIF keretében hozzáférhetővé váltak a hazai adatbázisok. Bár ezek tartalmi értéke nem vetekedhetett a nemzetközi adatbázis-szolgáltatások kínálatával, mégis szükséges volt a megismertetésük a hallgatókkal, felhasználókkal, remélve, hogy a jövőben elérésük technikailag tökéletesedik, a tartalom és a választék gazdagodni fog. Az online tevékenység fejlesztésének másik fő irányát az egyetemi könyvtár saját adatbázisaiból történő szolgáltatása jelenti. Az egyetemi számítóközpont az IIF rendszerben, mint regionális központ működik, és a kiépítendő hálózaton keresztül online szolgáltatást nyújt a könyvtári adattárakból az egyetem tanszékeinek, valamint külső felhasználóknak. A könyvtár adatbázisai:

- VEDOK T (Veszprémben megvédett műszaki doktori disszertációk, 600 tétel),
- VEKO N (az egyetemi könyvtárban található konferenciaanyagok, 2000 tétel),
- VEDIP L (a Veszprémi Egyetemen készült diplomamunkák, 6000 tétel lesz).
- VETÁR S (társadalomtudományi különgyűjtemény, 14 000 tétel lesz).

A József Attila Tudományi Egyetemen (JATE) az egyetemi hálózat kiépítése¹¹⁸ pályázat útján – az Információs Infrastruktúra Fejlesztési program, röviden IIF eszközeiből nyert forrásból történt. Az X-25-ös hálózat révén nemcsak a JATE, hanem Szegedről még a SZOTE, az Szegedi Biológiai Központ (SZBK), a Gabonakutató Intézet, a Szegedi Élelmiszeripari Főiskola (SZÉF) sőt a Deák Gimnázium is közvetlen kapcsolatot képes teremteni a világ legkülönbözőbb pontjaival. A JATE egyetemi hálózat a kiépítés adott szakaszában azt jelenti, hogy kábelhálózat köti össze a természettudományi kar Dóm téri, a Béke-épületben és a Bólyai Intézetben lévő tanszékeivel, a Dugonics téri Rektori Hivatallal és az Egyetemi Könyvtárral.

A JATE könyvtárában¹¹⁹ e fejlesztéssel összhangban, megkezdődött a PC-ék bekapcsolása, így a teljes hálózatban elérhető lett, a nagygépre telepített mintakatalógus, amelyet pár hónap múlva felváltott az „igazi”, az 1977 óta beszerzett könyvek teljes katalógusa. Vagyis a belső

¹¹⁸

https://adt.arcanum.com/hu/view/Delmagyarország_1991_11/?query=szote+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1mit%C3%B3g%C3%A9p&pg=320&layout=s Délmagyarország 1991. 11.21.

¹¹⁹

https://adt.arcanum.com/hu/view/Delvilag_1991_11/?query=szote+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1mit%C3%B3g%C3%A9p&pg=221&layout=s Délvilág – Csongrád Megyei Hírlap 1991 nov. 21.

hálózatban ez mindenki számára kereshető lett (szinte minden létező szempont szerint), de ugyanígy elérhetőek lettek ezek az információk az IIF intézmények számára is, mégpedig csupán a telekommunikációs költségek fejében. A hálózat lehetővé tette (ha néha bizonytalan és „ügyeskedő” módon is) számtalan európai könyvtárgépesített katalógus bebarangolását, sőt megnyílt előttük – az Internet hálózat elérésével – gyakorlatilag az egész fejlett világ. Egyrészt tapasztalatokat gyűjthettek, milyenek szeretnék látni majdani elektronizált katalógusukat, másrészt – egyre gyakrabban – olvasóiknak irodalmat is kutathattak.

Mader Béla (1941-) a Szegedi Tudományegyetem Könyvtárának igazgatója (1990–2013). Főigazgatói munkássága alatt végbement a könyvtári munkafolyamatok automatizálása, a digitális szolgáltatások és tartalmak meghonosítása, illetve megvalósult a Szegedi Tudományegyetem egyik legnagyobb beruházása: felépült a modern kihívásoknak is megfelelő könyvtárárpület és konferencia-központ. 1997–1998-ban a Magyar Országos Közös Katalógus Egyesület (MOKKA), 1997-től a Misztótfalusi Kiss Miklós Kuratórium elnöke. 1998 és 2007 között a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) elnökségi tagja, 2003 és 2007 között alelnöke volt. Tíz éven át (1999–2009) a Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesület elnöke volt. 2003 és 2007 között a Magyar Tudományos Akadémia OTKA Könyvtárbizottságának tagja, 2010-től kezdődően a Magyar Tudományos Művek Tára Programtanács tagja volt. Elismerései: 1989 Szabó Ervin-emlékérem, 2003 Széchényi Ferenc-díj, 2004 Pro Universitate Emlékérem (SZTE), 2004 A Hallgatói Mozgalomért Díj (SZTE), 2005: Pro Urbe Díj (Szeged), 2007 Klebelsberg-díj és Hungarnet Díj, 2010 MKE emlékérem, 2011 Kölcsey Ferenc-emlékérem (Szeged), 2023:A Magyar Érdemrend lovagkeresztje kitüntetés, 2024-ben Kosáry Domokos díjat kapott.

***

Sok helyen indult meg a könyvtárak számítógépesítése ebben az időben, egy példa a Szolnokra kihelyezett Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola és a Külkereskedelmi Főiskola szolnoki tagozatainak könyvtárfejlesztése. 1991-ben a Korszerű Kereskedelemért Alapítvány támogatásával az IBM/AT 486-os számítógép és nyomtató kiegészült egy 386-os géppel és egy Epson mátrixnyomtatóval. Ekkor épült ki az X-25-ös végpont. Gépeik működését egy Novell alapú helyi hálózat segítette. Állományuk számítógépes feldolgozását az UNESCO által támogatott MicroISIS szoftverrel kezdték meg. A könyvtárvezető Kiss Sándorné.

Az országban elsőként¹²⁰ tért át a **BME könyvtára** az ALEPH integrált számítástechnikai rendszer használatára 1991-ben, amelyet a rendszert kifejlesztő Ex Libris cég képviselője

¹²⁰ <https://mek.oszk.hu/08100/08131/html/fejezet-2.html>

installált. Először a Szakolvasóban elhelyezett kiadványok, majd az 1985 után megjelent könyvek, a Műegyetemen megvédett doktori disszertációk, jegyzetek és az egyetemi tankönyvek adatai kerültek be az adatbázisba, ezt követően a mai napig is folyamatosan bővül a gépre vitt állományrészek száma. A rendszer kiépítése Liszkay Béla szakmai munkájának és Lebovits Imre főigazgató feltételeket megteremtő tevékenységének köszönhető. Az első két IBM PC/AT személyi számítógép 1987 januárjában, a harmadik pedig azon év decemberében érkezett meg a könyvtárba. A gépeken néhány segédsoftveren kívül az UNESCO által kifejlesztett Micro-ISIS nevű szöveges adatbáziskezelő rendszer volt telepítve.

Lebovits Imre (1929 -) 1953-ban diplomázott a BME Gépészmérnöki Karán, majd mérnök-közgazdász oklevelet szerzett. Egyetemi munkáit tanársegédként kezdte, majd tanszékvezető lett. Igazgatóhelyettese volt a BME Hő- és Rendszertechnikai Intézetének. 1984-től bízta meg a rektor a könyvtár igazgatási teendőinek ellátásával, majd 1985-ben a művelődési miniszter könyvtárigazgatóvá nevezte ki. 1988-ban főigazgatói megbízást kapott, amelyet 1991 év végéig látott el. nyugalmazott könyvtári főigazgatóként 2005. augusztus 20-án, a Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (polgári tagozata) kitüntetését vette át.

Liszkay Béla (1953-2018) az ELTE-n végzett könyvtárosként 1986-ban. 1978. január elsején helyezkedett el az akkori nevén Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárban (BMEKK) könyvtáros-raktárosként. Részt vett a kiadványok kötéselőkészítésében, és a folyóiratok bibliográfiai leírásában. Sokoldalú érdeklődésével, szorgalmával, az újonnan megjelent informatikai technológiák követésével és elsajátításával kivívta, hogy fiatalon, 1987-ben kinevezték a Folyóirat Osztály élére, később, ezzel párhuzamosan az Olvasószolgálati Osztályt is irányította. 2000-től főigazgató helyetteseként dolgozott egészen a 2013-as vezetői kinevezésig, 2018-ig volt főigazgató. Elismerései: 1985, 1986, 1991, 1998 – Rektori dicséret, 2000 – Pro Universitate díj.

1992

Az Országgyűlési Könyvtárba (OGyK) az első személyi számítógép 1982-ben érkezett¹²¹. Számítógépre viszik a magyar jogi bibliográfiát, amely 1990-től tartalmazza a Magyarországon megjelent jogi témájú könyveket, cikkeket és tanulmányokat, és számítógépes adatbázis épül a JUSTIS, az Európai Unió hatályos jogszabályainak teljes szövegű adatbázisa.

---

¹²¹ https://konyvtar.parlament.hu/nyitolap/-/asset_publisher/LFDc8ychJkfW/content/100-eve-szuletett-valyi-gabor-az-orszaggyulesi-konyvtar-egykori-vezetoje

- Index to Legal Periodicals: az angol, amerikai, kanadai, ausztrál jogi folyóiratok bibliográfiai adatbázisa;
- PAIS: angol, német, francia, olasz, spanyol, portugál nyelvű társadalomtudományi, parlamenti és kormányzati szakirodalmi adatbázis;
- Periodical Abstracts OnDisc: angol nyelvű folyóiratok adatbázisa a politika, a gazdaság, a tudományok, művészetek területén külföldi állam- és jogtudományi irodalom alapján.

1989-ben valósították meg az ún. PRESSDOK adatbázist, amelyben a magyar sajtó híreit szemlézték.

A külföldi sajtófigyelő adatbázis, a HUNDOK, 1991-ben indult, a külföldi sajtó magyar vonatkozású cikkeinek forrásadatait és rövid tartalmi kivonatát tartalmazta.

Az ezt követő években a Könyvtár bekapcsolódik Parlamenti Információs Rendszerbe, továbbá azaz IIF hálózat része lesz, elkezdődik a magyar parlamenti naplók és bizottsági jegyzőkönyvek feldolgozása.

1990-ben lezajlott a könyvek és időszak kiadványok könyvtári katalógusa számítógépes adatbázisának kiépítése és a számítógépes könyvtári beiratkozásra való áttérés.

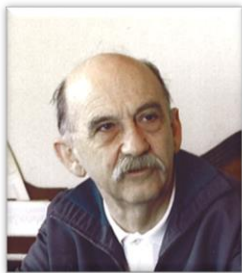
1991-ben a könyvtár megkapta az Igazságügyminisztérium „KARTOTÉK” nevű jogszabály-adatbázisát.

1991–1992-es évek folyamán megszületett a magyar jogi bibliográfia számítógépes adatbázisa, amely 1990-től tartalmazta a Magyarországon megjelent jogi témájú könyveket, cikkeket és tanulmányokat.

1993–1994-ben a könyvtár újabb számítógépes adatbázisokkal gazdagodott: előfizetés révén CD lemezen megkapta a hatályos jogszabályok teljes szövegű adatbázisát (KOMPLEX – CD JOGTÁR) az Országos Széchényi Könyvtártól, a külföldi folyóiratok magyarországi lelőhelyjegyzékét tartalmazó Nemzeti Periodika Adatbázist (NPA), valamint a Magyar Nemzeti Bibliográfia 15 éves számítógépes adatgyűjteményét (1976–1991); a Belügyminisztérium pedig rendelkezésre bocsátotta az önkormányzati, közigazgatási, rendőrségi vonatkozású sajtóadatbázisát.

1994-től számítógépen (IIF) elérhetővé vált a Library of Congress könyvkatalógusa is. Nőtt az együttműködés a Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetségével (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA) és a Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségével (International Association of Law Libraries - IALL).

1994-től az USA Kongresszusi Könyvtárával szoros együttműködést alakítottak ki, aminek következtében 1991 és 1994 között a FROST Task Force Project segítségével jelentős támogatásban részesült.

Vályi Gábor (1922-2003) 1946 végén helyezkedett el a Külügyminisztériumban, ahol 1955-ig a sajtóosztály munkatársaként, majd osztályvezetőjeként dolgozott. 1955-től hét évig a Corvina Kiadó irodalmi vezetője volt, közben esti tagozaton végezte az ELTE Bölcsészkar művészettörténet és muzeológus szakát, ahol 1960-ban diplomázott. 1962 és 1971 között a Kulturális Kapcsolatok Intézetének osztályvezetője, majd főosztályvezetője volt. Négy nyelven beszélt (német, angol, orosz és francia), 1971. július 1-től dolgozott az Országgyűlési Könyvtárban igazgató-helyettesként, majd 1972. január 1-től 1983-ig főigazgatója volt a könyvtárnak.

Fejlesztette a gyarapítási, feldolgozási, tájékoztatói tevékenységet, több külföldi könyv és időszaki kiadvány beszerzésével és feldolgozásával lehetőség nyílt új szakirodalmi, politikai és jogi szolgáltatások bevezetésére is. Gépesítéssel, informatikai fejlesztéssel a könyvtár modernizálását is végrehajtotta, a könyvtári információfeldolgozást is gépesítette, ezáltal jött létre pl. a világpolitikai információk adatbázis. Az első személyi számítógép 1982-ben érkezett a könyvtárba. Már nyugdíjasként a PRESSDOK sajtófigyelő adatbázis létrehozását is elősegítette. 1979-től 1989-ig az Országos Könyvtárügyi Tanács elnöke, 1972-től az IFLA parlamenti könyvtári szekciójának vezetőségi tagja, 1973-tól a Nemzetközi Információs és Dokumentációs Szövetségben (FID) képviselte Magyarországot. 1979-ben megkapta a Szabó Ervin-émlékérmét, 1983-91 között nyugdíjasként dolgozott a könyvtárban, majd 1991-2000 között az Országos Széchényi Könyvtár nyugdíjas tanácsadója volt.

Balázsne Veredy Katalin^{122, 123} (1934 - 2013) **könyvtáros** diplomáját 1955-ben szerezte, az ELTE jogi karát 1973-ban végezte el. Pályafutását az Országos Műszaki Könyvtárban (OMK) kezdte. 1958 februárjában az Országgyűlési Könyvtár (OK) munkatársa lett. 1960-ban részt vett az ENSZ-gyűjtemény kialakításában (1956-tól a könyvtár az ENSZ letéti könyvtára is), amelynek tíz éven át kezelője, egyidejűleg tájékoztató könyvtárosa is volt. Fél évszázados pályafutása alatt végigjárta a könyvtár csaknem valamennyi munkaterületét és rangfokozatát. 1969 tavaszától 1971 őszéig Hollandiában (könyvtáros férje kiküldetéséhez kapcsolódva) az Európai Fordítási Központ munkatársa, 1971-ben megbízott igazgatója. 1975. július 1-jétől Vályi Gábor igazgató helyettese. 1982-től, az első személyi számítógép beindításától számos munkafolyamat fokozatos gépesítése az ő vezetése alatt történik. Vályi

¹²² https://epa.oszk.hu/00300/00365/00147/pdf/EPA00365_konyvtari_levelezo_lap_2013_11_38-41.pdf

¹²³ <http://ki2.oszk.hu/3k/2014/04/balazsne-veredy-katalin-1934-2013/>

nyugdíjba vonulása után, 1983 szeptemberétől megbízott, 1984. október 1-jétől kinevezett főigazgató. 1986-tól 1992-ig a Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (IALL) igazgató tanácsának tagja. 1989. szeptember 30-án saját elhatározásból nyugdíjba vonult, de másnap már ismét munkába állt, és a könyvtár jogi bibliográfiai kiadványát, illetve adatbázisát közel húsz éven át, 2008. március 31-éig gondozta, építette. Megkapta többek között a Szabó Ervin Emlékérmét (1982), az Magyar Könyvtárosok Egyesülete Emlékérmét (1985), a Munka Érdemrend arany fokozatát (1989), a Ghyczy Ignác-díjat (2002), a Széchényi Ferenc-díjat (2009) és a Füzéki István Emlékérmét (2013).

Száva-Kováts Endre (1928–2017) 1990-ben nyugdíjasként pályázta meg és nyerte el az OGYK főigazgatói posztját. Földrajz tanári diplomája és geográfus egyetemi címe volt. Az informatikai felezési idő és a szakirodalmi hivatkozáselemélet témakörében 1973 és 2008 között számos cikke jelent meg Tudományos és Műszaki Tájékoztatásban, valamint külföldön a Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija, a Die Erde, a Journal of Information, a Science, a Current Science, az International Information, Communication and Education és a Journal of the American Society for Information Science című folyóiratokban. 1992-ben hivatalosan az irodalomtudomány akadémiai doktora lett.

***

Az **OSZK** főosztályvezetője **Poprády Géza**¹²⁴ 1990-ben főosztályvezetői feladatainak megtartása mellett főigazgató-helyettesi megbízást kapott, ezzel a felelősségi körébe kerültek a könyvtár számítógépesítési feladatai és nemzetközi kapcsolatai. 1992-ben kezdték el a könyvek online katalogizálását és vezették be a számítógépes olvasói katalógust.

Poprády Géza (1940 -) OSZK főigazgató (1993-1999). Az ELTÉ-n szerzett könyvtárosi és magyar szakos tanári diplomát. Első munkahelye az Építésügyi Tájékoztatási Központ volt. 1964-től 1983-ig a Szilikátipari Központi Kutató és Tervező Intézetben dolgozott, először a műszaki könyvtár, majd a könyvtárat is magába foglaló dokumentációs és reprográfiai osztály vezetője volt. Irányítása alatt a kutatóintézeti műszaki könyvtár az építőanyagipar-szilikátipar országos feladatkörű szakkönyvtárává fejlődött. 1984. január 1-től dolgozott az Országos Széchényi Könyvtárban, először az állományvédelmi főosztályvezető helyetteseként, majd 1984. szeptemberétől főosztályvezetőként. Működése alatt honosították meg a könyvtárban a pergamenöntést és

¹²⁴ <https://tortenet.oszk.hu/html/magyar/05foigazgatok/poprady.htm>

gépi papíröntést, mint restaurálási technológiát, továbbá a glóbusz restaurálást és a színes fényképezést. Működése alatt fejezték be az ún. korvina programot: az Egyetemi Könyvtár pusztuló kódexeinek, köztük 12 korvinának, a megmentését. 1986–1989. között megszervezte a Soros Alapítvány támogatásával létesített könyvrestauráló műhelyt. 1991-ben Magyarország az Európa Tanács tagja lett, ettől kezdve ő képviselte az Országos Széchényi Könyvtárat az Európa Tanácshoz tartozó nemzeti könyvtárak konferenciáján (CENL). 1992-ben Sóron Lászlóval, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium könyvtári osztályának vezetőjével és Horváth Tiborral, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatójával közösen útjára indították a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros c. folyóiratot. A számítógépesítéssel kapcsolatos elképzelései (a katalógusok retrospektív konverziója, a legfontosabb dokumentumok digitalizálása) megvalósítását is a gazdasági nehézségek akadályozták. Eredményként a bibliográfiai szolgáltatások elektronikus (CD-ROM) formában történő megjelentetését és egy új, korszerű integrált számítógépes rendszer (Amicus) beszerzését említhetjük.

Kitüntetései: Szabó Ervin Emlékérem (1989), A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért (1991), Magyar Érdemrend Tisztikeresztje 2019.

1993

Drótos László könyvtáros 1993-ban kezdeményezte a MEK¹²⁵ megalapítását, és **Moldován Istvánnal** „hobbiból” kezdték el gyűjteni az anyagot a magyar kibertérből egy gopher¹²⁶ alá. Majd Drótos László (Miskolci Egyetem) és Moldován István (OSZK) megalapítják a Magyar Elektronikus Könyvtárat **Kokas Károly** (JATE), **Bakonyi Géza** (JATE), **Király László** (MTA SZTAKI ASZI) és **Tóth Beatrix**. (MTA SZTAKI ASZI) közreműködésével. A Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület Alapszabálya szerint 17 alapító tag van, a fentiekén kívül még megemlíteném Biszak Sándort és Zimányi Magdolnát is.

Egy évre rá a **Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (NIIF) elindította a MEK projektet** Kokas Károly irányításával. A MEK első megjelenési formája az 1994-ben a közgazdaságtudományi egyetem és a miskolci egyetem egy-egy gopher-szervere volt, ahol hamarosan Moldován István a MEK „főkönyvtárosaként” működött. 1995 elején az NIIF gépén kezdődhetett el a központi MEK szolgáltatás építése egy gopher szerverre alapozva. Levelező listán folyt az ajánlás előkészítésének munkája, az ötletgyűjtés, ill. a többé-kevésbé hasonló

---

¹²⁵ <https://mek.oszk.hu/html/tortenet.html>

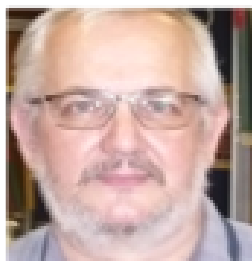
¹²⁶ A gopher tulajdonképpen egy protokoll, illetve az ezt megvalósító program is, amelynek segítségével az Interneten található hatalmas adatbázisokat érhetjük el. A program menüvezérelt, a különböző adatbázisokat a menü egyes elemeiből érhetjük el. Az Egyesült Államok minnesotai egyetemének kabalafigurájáról nevezték el a programot, illetve magát a protokollt.

külföldi kezdeményezések megismerése, s ezzel párhuzamosan létrejött két teszt gyűjtemény a Miskolci Egyetem és a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem gopherein. Szeptemberben a NIF első hároméves feladattervébe bekerült a MEK projekt, és 1995 elején az NIF "helka" gépén elkezdődött a központi MEK szolgáltatás építése, egyelőre szintén egy gopher szerverre alapozva a gopher.mek.iif.hu címen.

A MEK megindulásakor, Magyarországon még alig volt ismert az internet, a minisztérium se tervezte még az iskolák rákapcsolását az internetes hálózatra. A MEK alapító könyvtárosai azonban megfogalmazták: „A MEK az oktatási-kutatási szférát szeretné ellátni gyakran keresett vagy nehezen hozzáférhető dokumentumokkal. A MEK egyik külföldi példája a már több mint tízéves múltra visszatekintő Gutenberg-projekt, amelynek keretében tízezer könyvet akarnak elektronikus formában, teljes szöveggel, ingyen, mindenki számára elérhetővé tenni.”¹²⁷

Drótos László (1959 -) eredetileg geológus, a Földtani Intézetben dolgozott 1982-1990-ig, majd visszatért, és a Miskolci Egyetem könyvtárában dolgozott, fő feladata az adatbázisok használata volt 2000-ig. 2001-től az OSZK-ban digitális könyvtári szolgáltatásokat fejlesztett. Szakmai elismerései: Kalmár-díj (NJSZT, 2000), eFestival életműdíj (Magyar Tartalomipari Szövetség, 2008), Hungarnet-díj (Hungarnet Egyesület, 2011).

Moldován István (1960 -) közgazdász, 1986-tól a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem (MKKE) Központi Könyvtárának munkatársa, szakreferense, 1994-ben részt vett a könyvtár első honlapjának kialakításában. 1996-tól internet ismereteket, internet használatot tanít az ELTE Tanítóképző Főiskolájának Könyvtártudományi Tanszékén. A JATE és más intézmények óraadó tanára. Részt vett az Elektronikus Periodika és más adatbázisok létrehozásában. Kitüntetései: Kalmár-díj (NJSZT, megosztott, 2000); Életmű-díj (Magyar Tartalomipari Szövetség, megosztott, 2008); Bibliotéka Emlékérem-díj (kulturális miniszter, 2008); Hungarnet-díj (Hungarnet Egyesület, 2013).

Bakonyi Géza (1950-2007) a JATE BTK-n olasz–magyar szakos tanári okl. szerzett. A Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtára Állománygyarapítási Osztályának könyvtárosa (1976–1982), számítógépes rendszerért felelős főmunkatársa (1982–1992), osztályvezetője (1992–1996), a könyvtár igazgatóhelyettese (1996–1998), főigazgatóhelyettese (1998–2007). A

¹²⁷

https://adt.arcanum.com/hu/view/Koznevelés_1997/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r+digitális%C3%A1l%C3%A1s&pg=500&layout=s Köznevelés 1997. május 30.

szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtártudományi Tanszék tanára (1991-től). A JATE BTK, ill. a Szegedi Tudományegyetem Olasz Nyelv és Irodalom Tanszék meghívott előadója (1980-tól), mb. tanszékvezető- helyettese (1995–1997), mb. tanszékvezetője (1997–1999). Elismerés: Magyar Felsőoktatásért Emlékplakett (1993).

Király László (1948 -) az ELTÉ-n végzett matematikus. A SZTAKI osztályvezetője.

Zimányi Magda (1934-2016) matematikus a z MTA Központi Fizikai Kutató Intézet (KFKI) Rézecske és Magfizikai Kutatóintézetében dolgozott, a szoftveresek osztályvezetője, majd 1992-2004 között a Számítógép-Hálózati Központ vezetője, ahol a tevékenysége döntően műszaki, természettudományos számítások és adatbázisok építése volt. 1993-tól a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (NIIF) Műszaki Tanácsában a KFKI képviselőjeként, majd a 2004-től a program etikai Bizottságának elnökeként vett rész. Meghatározó szerepe volt a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) kifejlesztésében, a technikai háttér kialakításában és folyamatos bővítésében. Elnökségi tagja volt az NJSZT-nek, 2000-től elnökségi tagja a MEK-nek, tagja a Magyar Internet Társaság Egyesületnek (MITE). Kitüntetései: Neumann-díj (NJSZT, 2000); Életmű-díj (NJSZT, 2009); Prométheusz-érem (Eötvös Loránd Fizikai Társulat, 2011); Hungarnet-díj (HUNGARNET Egyesület, 2011).

1996 tavaszán megkezdí működését a Helka szerveren a Magyar Elektronikus Könyvtár kísérleti web szolgáltatása (mek.iif.hu). 1996 őszén kb. 1000 dokumentumot tartalmaz már a gyűjtemény.

1996 és 2002 között – nagyon sok ember önkéntes munkájának és néhány intézmény támogatásának köszönhetően – több mint 4 ezer darabra nőtt a MEK állománya, havi 60-70 ezerre a látogatóinak száma, s kialakult a jelenlegi gyűjtőköre. 1999 szeptemberében megalakul az Országos Széchényi Könyvtár MEK-osztálya, és ezzel a projekt átkerül az OSZK-ba.

2001-ben már saját szerveren, a mek.oszk.hu címen indult el egy új, fejlettebb rendszer kialakítása, s ezzel párhuzamosan egy Elektronikus Periodika Archívum építése. 2004-ben megjelent a VMEK nevű akadálymentes honlap, majd 2012-re mobil verzió is készült az m.mek.oszk.hu címen. 2007-ben pedig egy újabb külön gyűjtemény indult Digitális Képarchívum néven. Továbbá 1999 és 2001 között a MEK keretében működött a MIT-HOL majd LIBINFO néven népszerűvé vált internetes tájékoztató szolgálat.

***

A **Vasi Digitális Könyvtár**at 2003-ban a Berzsényi Dániel Könyvtár alapította, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatásával. A vállalkozás célja az, hogy a megye közgyűjteményeiben létrehozott elektronikus forrásokról, digitalizált dokumentumokról

portálszerű tájékoztatást adjon, és a világ bármely pontjáról szabad hozzáférést biztosítson a nyilvános megyetörténeti tartalmakhoz, valamint lehetővé tegye közérdekű információk online keresését. Az adatbázis kialakítását a NetLib Kft. végezte.

A **Szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár** vezetését 1993-tól Pallósiné Dr. Toldi Márta látja el. Nevéhez fűződik a Vasi Digitális Könyvtár azaz a digitalizálás elindítása, a Vas megye irodalma adatbázis létrehozása és CD-ROM-on való megjelentetése, az OLIB integrált könyvtári program bevezetése, sikeres uniós pályázatok (TIOP, TÁMOP) lebonyolítása, a Berzsenyi Dániel Könyvtár honlap családjának létrehozása, a Vasi Digitális Könyvtár adatbázis életre hívása, a digitalizálás elindítása. Életre hívta a Vas Megyei Könyvtári Szakmai Napot, több olvasás népszerűsítő programot, többek között a Könyvhódítót, a Bájolót, a Vers világát és a Tandemet középiskolásoknak.

Pallósiné Dr. Toldi Márta (1949 -) a szombathelyi Felsőfokú Tanítóképző Intézetben végzett könyvtár-népművelés szakon (1971), majd Pécsen, a Tanárképző Főiskolán pedagógiai (1978), az ELTE-BTK-n pedig szociológiai oklevelet szerzett (1987). Ezt követően elvégezte az ELTE BTK doktori iskolájának modern könyvtártudomány programját (2001). A Berzsenyi Dániel Könyvtár vezetője 1993 és 2014 között volt. A Berzsenyi Dániel Főiskolán óraadó tanárként tevékenykedett (1994).
Elismerés: Magyar Arany Érdemkereszt 2024.

1994

Az 1990-es évek első felében¹²⁸ **Gerő Gyula** – aki sose használt számítógépet, s ekkor már régen az OSZK aktív, nyugdíjas könyvtárosa volt, azzal a kérésével fordult **Rácz Ágnes** könyvtároshoz, hogy jó lenne adatbázisba szervezni az általa a Könyvtáros című lap 1978/6. számában közzétett 1977. évi könyvtári kronológiával indult és az óta évente egyszer, az előző év könyvtári eseményeiről összeállított adathalmazt. A Könyvtártudományi Szakkönyvtárnak már volt személyi számítógépe, dBASE szoftverrel. A MikroISIS-t használva így elkészült a KRONOL névre keresztelt adattár, amely alkalmas volt az időpontok, események és források rögzítésére, kiegészítve név, földrajzi és tárgyszó indextételek visszakeresési lehetőségére.

¹²⁸ https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2022/05/12/a_konyvtartortenet_i_kronologia_keszitesenek_muhelyitkai

Dr. Gerő Gyula (1925-2022) 1948-ban állam- és jogtudományi diplomát kapott. 1950-től Kaposváron volt könyvtáros, 1950-ben és '51-ben szerezte meg könyvtárosi képzettségét, majd a Bajai Városi Könyvtár vezetője lett. 1952-től a Népkönyvtári Központnak, 1952 és 1954 között az OSZK módszertani osztályának munkatársa. Az 1954-ben megjelent, a közművelődési könyvtárak munkáját elősegítő alapvető módszertani kiadványok elkészítésében szerzőként, társszerzőként működött közre. Ugyanettől az évtől a Könyvtáros folyóirat olvasószerkesztője lett; két évig a KMK osztályvezetője volt, szakfelügyelőként is dolgozott, majd 1976 és 1985 között a Könyvtáros főszerkesztője. 1989-1996-ig szerkesztette a Könyvtári Levelező/lap-ot; Elkészítette a Ki kicsoda a hazai könyvtárosságban 5 kötetes Magyar könyvtártörténeti kronológiát. 2015-ben létrehozta a Gerő Éva Alap-ot, amely elsősorban az egyházi könyvtárak állagmegóvási tevékenységét van hivatva támogatni. 1980-ban Szabó Ervin Emlékéremmel, 2005-ben Széchényi Ferenc díjjal tüntették ki.

***

Holl András 1994-ben elindította a Csillagászati Kutatóintézet által kiadott Information Bulletin on Variable Stars folyóirat elektronikus változatát a weben¹²⁹. Több hazai intézmény első webszerverének telepítésében vett részt. 1996-ban létrehozta, 2009-ig kezelte az MTA folyóirata, a Magyar Tudomány webes változatát. Több IPSZILON szemináriumot tartott, többek között a szabad forráskódú, tudományos tartalmakhoz nyílt hozzáférést biztosító szoftverekről. 2009-ben elindította az MTA Könyvtár és Információs Központ repozitóriumát¹³⁰, azaz a REAL-t, és bekapcsolódott a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) program szervezésébe.

Holl András 1959-ben született Budapesten. 1984-ben szerzett geofizikus és csillagász diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. 1984-ben az MTA Csillagászati Kutatóintézetében helyezkedett el, ahol később informatikai rendszergazda lett. 2014-től az MTA Könyvtár és Információs Központ informatikai főigazgató-helyettese.

1995

A Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtár igazgatója **Virágos Márta** 1995-ben megjelent cikkéből¹³¹ idézve érzékelhető mekkora volt akkor az ország egyetemeinek könyvtárállománya. Az egyetemek szakmai átalakítása, a K+F növelése és a diák

¹²⁹ 1994 <https://hungarnet.hu/holl-andras/>

¹³⁰ A repozitórium egyetemeken és kutatási intézményekben működő dokumentumszerver, amely tudományos anyagok archiválására és világszerte díjmentes hozzáférhetővé tételére szolgál

¹³¹ <https://core.ac.uk/download/pdf/161047887.pdf> TMT 1995. 8-9. szám

létszám megemlése mind az egyetemi könyvtárak struktúrájának és feladatainak fejlesztését is igényli. Ez azért is szükséges, mert „...a felsőoktatási könyvtárak évtizedeken át elszigetelődtek a korszerű nyugati információs rendszerektől, kutatási információktól, ami hozzájárult a tudományos kutatás lemaradásához, és az oktatás színvonalát is károsan befolyásolta. ... A 24 egyetemi intézmény könyvtári állománya 12.877.000 kötet. Ebből a budapesti egyetemi könyvtárakban található 4.887.000, a debreceni régióban 4.570.000, a szegedi régióban 1.700.000 kötet, a pécsi könyvtárakban 1.050.000 kötet van, a miskolci és a veszprémi egyetemi könyvtárak egyaránt 600-600 ezer kötetet tárolnak. Az állomány a hat régióban 24 központi, 19 kari és 812 tanszéki könyvtár között oszlik meg, erősen szétforgácsolva a szakirodalmat. ... Az egyetemek átalakításával összhangban a könyvtárakra is sor kerül, ahol az új szervezet három fő szintet foglal magában. Az első a felhasználó, a legfontosabb elem, hiszen érte van a könyvtár. A második szint a felhasználóra orientált szolgáltatások csoportja. A harmadik szint az adminisztrációs háttér, amely koordinálja és szervezi a felhasználói szolgáltatásokat. A modell minden szintje és eleme szorosan kapcsolódik egymáshoz.”

Virágos Márta Nevéhez fűződik az Egyetemi és Nemzeti Könyvtár egységes integrált hálózatának kiépítése, az egyetem Publikációs Adatbázisának és Elektronikus Archívumának kifejlesztése. Kezdeményezésére és elnökletével alakult meg a magyarországi felsőoktatási intézmények nyílt hozzáférésű repositóriumának szövetsége, a HUNOR (HUNGarian Open Repositories).

Virágos Márta 1974-ben a *KLTE Bölcsészettudományi Karán* szerzett történelem-francia szakos középiskolai tanári oklevelet. 1978-ben nyerte el a *Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtár igazgatói állását*, majd, 2001. január 1-től a *Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója* 2013. júliusáig, majd *főigazgató-helyettese* 2015. decemberéig. 1995-ben könyvtártudományi és informatikai tárgyú értekezésével egyetemi doktori címet szerzett, majd 1997-ben elnyerte a PhD fokozatot. 1998-ban a *KLTE Közgazdaságtudományi karán angol nyelvű magiszteri fokozatot szerzett*. Nevéhez fűződik az *Egyetemi és Nemzeti Könyvtár egységes integrált hálózatának kiépítése, az egyetem Publikációs Adatbázisának kifejlesztése*. Az Egyetemen magyar és angol nyelven könyvtár és informatika tantárgyat oktatott. 2004 és 2014 között töltötte be az *Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának elnöki tisztségét*. 2004-től az *Informatikai és Könyvtári Szövetség alelnöke*. Hazai szakmai feladatai mellett több nemzetközi könyvtári szervezetben képviseli a magyar könyvtárügyet (*LIBER elnökségi tag, COAR elnökségi tag, LIBER Architecture Group elnökségi tag*). Kitüntetései: *Szinnyei József díj (2008), Debreceni Egyetemért Emlékérem (2010), Pro Auditoribus Universitatis Debreceniensis díj*

(2011), Tankó Béla Különdíj (2012), Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozata (2015), Kosáry Domokos díj (2024).

***

Hamvas Béla Könyvtár Százhalombatta, egy a sok-sok magyar városi könyvtárak közül, amely ebben az időben belépett a számítógép alkalmazók közé.¹³² „1995-ben a manuális feldolgozásnak vége lett, a Szirén Integrált Könyvtárkezelő rendszert alkalmazza a könyvtár. Hálózatba kötött kommunikációs rendszer ez, melynek munkaállomásain folyik a kereső, feldolgozó, s későbbiekben a kölcsönzési tevékenység. Megvalósulhat a könyvtár összes dokumentumának számítógépes feldolgozása, könyvek esetén a Szirén adatbázisból előhívható adatok segítségével. Ez az adatbázis a Magyar Nemzeti Bibliográfia alapján készül, mely a Magyarországon 1976-tól megjelent és kötelempéldányként beszolgáltatott könyveket tartalmazza”. A könyvtár igazgató **Sinkáné Illés Livia** (1990-93) majd **Szalai Gáborné**, aki később a Könyvtárügyért Alapítvány titkára is, és 2010-ben Bibliotéka emlékérmet kapott.

***

A könyvfesztiválon bemutatkozott a hazánkban alkalmazott **könyvtári szoftverek** többsége¹³³.

- A **TINLAB**, amelynek referencia helye a Gödöllői Agrártudományi Egyetem könyvtára 1992 óta, s azóta már 25 helyen üzemel ez a rendszer az országban, magyar nyelven. Forgalmazó a SZTAKI. A rendszer főbb jellemzői közül kiemelhető a moduláris felépítés, a platform-függetlenség és a rendkívül egyszerű felhasználói felület.
- Az **ORACLE Libraries-t** az IQSoft Rt. honosította, és 1993-óta forgalmazza. Első referenciahelye a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, de ez az újonnan épülő kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár integrált könyvtári rendszere is.
- Az amerikai MarCorp által fejlesztett **Voyager integrált könyvtári szoftver** elsősorban Sun gépeken fut, de minden nyílt rendszerhez tud csatlakozni. A Dataware forgalmazza. A közelmúltban két nagy egyetemi város, Debrecen és Szeged választotta ezt a rendszert az egységes elveken működő 5, ill. 6 intézményből álló egyesített Universitas számára.
- Az Infoker Kft. fejlesztésében készülő **Textlib rendszer** a Szabó Ervin Könyvtár, a Könyvtári Egyesülés, az Országgyűlési Könyvtár és a megyei könyvtárak közös megbízására készül.
- Az első **ALEPH rendszer** Magyarországon 1991 óta működik az EX-LH Kft forgalmazásában. A Budapesti Műszaki Egyetem után már közel harminc könyvtárban az ALEPH integrált könyvtári rendszerrel dolgoznak, köztük olyan nagy

---

¹³² <https://www.hbvk.hu/node/4> - Hamvas Béla városi könyvtár honlap

¹³³ <http://epa.niif.hu/01300/01367/00165/pdf/03muhelykerdesek.pdf>

intézményekben, mint a Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Műszaki Könyvtár. – A rendszer érdekessége, hogy hang és képfájlokat is kezel.

Érdemes itt megemlíteni, hogy 2002-ben Eszenyiné Borbély Mária a Nyíregyházi Főiskola Matematika és Informatika Intézet Könyvtár és Alkalmazott Informatikai Csoport tagja készített egy tanulmányt: A Magyarországon alkalmazott könyvtári szoftverek értékelése a többszörös döntéshozatal módszerével.¹³⁴

Későbbi hasonló témájú szakdolgozatok készültek Debrecenben¹³⁵.

1996

Csornán 1996-ban nyílt meg az új városi könyvtár, amelyben hangtár és videótár is volt, létrejöttét az NKA és a Soros alapítvány is támogatta, egybekötve számítástechnikai beruházásokkal. Legfontosabb feladatnak a nyilvános internet bevezetését fogalmazta meg Sebestyén Katalin igazgató.

Sebestyén Katalin¹³⁶ (1946-2019¹³⁷), a csornai könyvtár igazgatója, Bogyoszló díszpolgára és egykori polgármestere, tánccsoport alapító a szombathelyi főiskolán népművelő-könyvtár szakon tanult, majd magyar szakos diplomát is szerzett. Rövid ideig a pápai könyvtárban dolgozott, majd a csornai Városi Könyvtárban gyermek-könyvtárosként helyezkedett el. Ezután Csornán a Városi Tanácsnál dolgozott közművelődési felügyelőként, ahol Csorna és a csornai járás kulturális intézményeinek szakmai felügyeletét látta el. A köztisztviselői évek után a csornai lánykollégiumban, mint nevelőtanár helyezkedett el, majd elnyerte a csornai Martincsevics Károly Városi Könyvtár vezetői posztját, amelyet tíz évig töltött be, és innen vonult nyugállományba, de közel sem nyugalomba, hiszen a 2006-os önkormányzati választásokon Bogyoszló polgármesterének választották. 2004-ben Csorna Városáért Emlékérmét, 2006-ban Magyar Köztársasági Bronz Érdemkeresztet kapott.

¹³⁴ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 2003 Eszenyiné Borbély Mária szakdolgozat

¹³⁵ <http://real-ms.mtak.hu/26613/1/P22375.pdf> és

<http://www.cribd.com/document/698419722/konyvtarhasznalati-ismeretek-oktatasa-a-konyvtaros-mint-felnott-oktato>

¹³⁶ <https://www.konyvtar-csorna.hu/2019/02/08/gyaszhir/>

¹³⁷ <https://www.inforabakoz.hu/hirek/olvas/a-kozosseg-szigoru-itesz-csak-makulatlan-jellemu-emberek-lehetnek-a-kivalasztottjai-2019-02-16-100000>

1997

A könyvtárak hagyományos funkciói részben áttevődtek más gyűjteményi formákra, erre példa volt már az Arcanum.hu, és még előbb Horváth Iván nagy adatbázisa a régi magyar versekből. A Neumann ház gyűjteményei és szolgáltatásai is ezt az új világot jelképezték.

***

Egy könyvritkaság került elő egy árverésen, az 1517-ben Bécsben kiadott jogi munka első kiadása, a Werbőczy kötet, amelyet a Microsoft magyarországi leányvállalata vett meg, és adott át Magyar Bálint akkori oktatási miniszternek. Magyar miniszter a jogtudományok gyűjtőhelyét jelképező Országgyűlés elnökének Gál Zoltánnak ajándékozta a könyvritkaságot. Ez adott alkalmat arra, hogy **Ambrus János** az Országgyűlési Könyvtár akkori főigazgatója nyilatkozzon: – Hosszabb távon megoldás lehet a digitalizáció¹³⁸ – mondta. – Akkor a jelenlegi néhány tucat olvasó helyett, minden érdeklődő tanulmányozhatná CD-n vagy az interneten Werbőczy Hármaskönyvét, vagy más hasonló ritka forrásmunkát.

Ambrus János az Országgyűlési Könyvtár főigazgatója (1996-2013 között) a Bölcsészettudományi Karon szerzett tanári és könyvtárosi diplomát, az 1973-ban alapított esztétika szak első végzős évfolyamának tagjaként végzett az ELTÉ-n. Ezt követően az MTA Filozófiai Intézetének munkatársa volt, 1989-től a T-Twins Kiadó alapítója és igazgatója, ez után lett az Országgyűlési Könyvtár főigazgatója. 2012 után újra könyvkiadóként dolgozott.

***

A **Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központot** 1997 végén a Magyar Bálint vezette Oktatási Minisztérium hozta létre. Az intézmény rendeltetését a kulturális javak védelméről szóló törvény fogalmazta meg.

Az 1997. évi CXL. törvény 59. §. (4) bekezdése kimondja: "A [kulturális] miniszter kialakítja a nemzeti kulturális örökség részét képező kép- és hangrögzítés országos nyilvántartási rendszerét a Magyar Filmintézet, a Magyar Rádió Rt., a Magyar Televízió Rt., a Duna Televízió Rt. és más, a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény szerinti műsorszolgáltatási jogosítványt szerzett szervezetek archívumaiban őrzött, továbbá az egyéb szervezetek által gyűjtött és őrzött dokumentumokról."

A munkáját közhasznú társaságként megkezdő közgyűjtemény (Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ) elsődleges feladata a kulturális örökség digitalizálásában

¹³⁸ https://adt.arcanum.com/hu/view/Kurir_1997_07/?pg=293&layout=s

való részvétel, az e téren folyó munkálatok koordinálása, valamint a kulturális örökség digitalizálására épülő hálózati szolgáltatások megindítása volt.

Szintén fontos vállalkozása, e multimédia központnak, a hazai internetes dokumentumok online katalógusának, a **WebKat.hu**-nak az építése. Azaz elindul az online irodalom, szakirodalom feltérképezése, gyűjtése, megóvása. E munkát egyértelműen könyvtárosok végzik. Így e feladattal, ezekkel az új dokumentum formátumokkal bővült a hagyományos könyvtárosi feladatkör.

Az adatbázisban 1999 végén 24 000 rekord volt, a WebKat.hu szolgáltatást egy év alatt több mint 25 000 felhasználó vette igénybe. A lista közel 1000 CD-ROM és majdnem 200 kiadó, fejlesztő cég legfontosabb adatait tartalmazta.

1999 végén felújított tartalommal tették közzé az Országos Széchényi Könyvtár CD-ROM lelőhely-adatbázisát, amelyben csaknem 600 féle magyar és külföldi lemez előfordulását lehetett megkeresni. 135 könyvtárban kilenc magyar költő (Ady Endre, Batsányi János, Berzsenyi Dániel, Bessenyei György, Bornemisza Péter, Juhász Gyula, Kölcsey Ferenc, Petrőczy Kata Szidónia és Tinódi Lantos Sebestyén) összes verse (mintegy 3000 mű) vált visszakereshetővé, analitikus szinten, tehát a versek címe alapján. Itt működött 2005-től a Nemzeti Audiovizuális Archívum. 2006-ban a WebKat.hu –t, a Neumann Digitális Könyvtár megszűnésével leállították.

A Neumann János Digitális Könyvtár első ügyvezető igazgatója 1997 és 2003 között **Tószegi Zsuzsa** volt. *1976-ban lett okleveles könyvtáros a Tanárképző Főiskolán, 1988-ban posztgraduális informatika kiegészítő tagozatot végzett, az ELTE Bölcsészstudományi Karán (BTKI), 1994-ben doktori fokozatot szerzett, majd 1998-ban PhD fokozatot ért el, aztán 2004-ben Certified IT Manager fokozatot szerzett. 1972-1974-ig a Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár könyvtárosa, 1974-1979-ig főelőadó az Országos Műszaki Könyvtárban, nemzetközi könyvtár-gépesítési szabványok szerkesztője, 1979 és 1983 között a MÉM Információs Központban főelőadó, 1983-87-ig a Magyar Iparművészeti Főiskola könyvtárigazgatója, 1987-1997-ig az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, a Nemzeti Periodika Adatbázis vezetője, a legelső online könyvtári adatbázisok, illetve CD-ROM-ok egyikének közzétételéért felelős vezető. 1997 és 2003 között volt a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Kht. ügyvezető igazgatója. 2006 és 2015 között a Kaposvári Egyetem Könyvtártudományi Tanszék egyetemi docense, 2004-2015-ig szakmai főtanácsadó, projektvezető, honlap-főszerkesztő/vezető-főtanácsos a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában. 2016-tól címzetes egyetemi docens, az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében.*

Elismerései: Kiváló Munkáért (1992), Kalmár Ferenc díj (2000), Széchenyi Ferenc díj (2002), Életmű díj (Magyar Tartalomipari Szövetség, 2007), Heves Endre díj (2018).

***

A Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK)¹³⁹: indulásától dinamikusan fejlődött, és egyre fontosabb volt, hogy széles körben alkalmazzák. A legtermészetesebb terület, ahol a MEK segítséget nyújthat, az a középiskolás tanárok és a diákok. Először talán a klasszikus magyar és külföldi irodalmi gyűjteményt érdemes megemlíteni. Lelkes önkéntesek gépelték vagy szkennelték a klasszikus magyar irodalmat, de néha már kész elektronikus dokumentumokat is kapott a MEK, egyenesen a kiadóktól. Az Arcanum Databases CD-ROM kiadó megjelentette Verstár című CD-jét, amely 17 klasszikus magyar költő (Balassi, Bessenyei, Kazinczy, Batsányi, Csokonai, Berzsenyi, Kölcsey, Vörösmarty, Arany, Petőfi, Vajda, Ady, Juhász Gyula, Babits, Kosztolányi, Tóth Árpád és József Attila) összes versét tartalmazza. A CD megjelenése után fél évvel, a teljes anyaga a MEK-ben is megtalálható lett.

Egy másik kiadó, a közép- és általános iskolákban már ismert Interpopulart Könyvkiadó a népszerű Populart Füzetekből engedett át klasszikus műveket elektronikus formában a MEK részére. Ennek köszönhetően már olyan klasszikus művek is megtalálhatók a gyűjteményben, mint az Egri csillagok, Az arany ember, a Bánk bán vagy Az ember tragédiája.

Egy lelkes fiatalember, **Werner Zsolt**, aki a finn irodalom nagy részét már elektronikusan archiválta a hálózaton, energiáit a MEK-nek szentelve, a magyar irodalom digitalizálását kezdte el nagy lendülettel. Neki köszönhetjük például A kőszívű ember fiai, a Légy jó mindhalálig, a Kincskereső kisködmön és számos ismert klasszikus mű digitalizált formáját.

Érdekes részét képezik a könyvtárnak a főként amerikai forrásból begyűjtött történelmi térképek. A vancouveri Magyar Kulturális Otthon könyvtárának térképanyagából válogatott térképek a XI. századtól az első világháborúig ábrázolják Magyarországot.

***

1998

A Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) 1998 tavaszán jött létre. Küldetése a legújabb kori és kortárs magyar irodalom kiemelkedő alkotásainak átmentése a digitális korba, értékeinek megőrzésével, közvetítésével és népszerűsítésével. Ezt is a kulturális tárca, nevezetesen Magyar Bálint miniszter kezdeményezte, a Halhatalanok Társasága létrehozásának keretében. A Nemzeti Kulturális Alap (NKA) akkori elnöke, Török András, aki akkor még az NKA elnöke volt, teljes erőbedobással a program mellé állt, és sokat tett annak megvalósulása

---

¹³⁹ https://adt.arcanum.com/hu/view/Koznevelés_1997/?query=weiner+++mek&pg=500&layout=s
Köznevelés 1997 május 30.

érdekében. A Digitális Irodalmi Akadémia 1998. június 2-án 39 taggal alakult meg, taglétszáma 2023-ra (a posztumusz tagokkal együtt) 170, azaz ennyi hazai író teljes életműve lett digitalizálva és vált széleskörűen elérhetővé. A DIA szerkesztőség első vezetője **Magos György** (1998-2006) volt.

1998. augusztus 31-én a DIA együttműködési megállapodást kötött a Neumann János Digitális Könyvtárral, amely kidolgozta, illetve kidolgoztatta az SGML szabvány¹⁴⁰ előírásainak megfelelő adatstruktúrát (DTD¹⁴¹), a digitalizálási előírásokat, megtervezte és feltöltötte az adatbázist, elvégezte a kezelőfelület programozását és 2000. május 31-től szolgáltatta az interneten a DIA anyagát – minden külön térítés nélkül.

Ennek köszönhetően, a DIA-t a Kulturális Minisztérium az NKA-n keresztül támogatta 2000-ig, majd a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Kht. része lett. Ezt követően 2007 májusától bekerült a Petőfi Irodalmi Múzeumba (PIM), és annak költségvetésén keresztül finanszírozzák.

2021-től a Múzeum és az Osiris Kiadó együttműködése keretében klasszikus magyar szépirodalmi művek is elérhetőek, szabadon olvashatóak a PIM honlapján.

A Digitális Irodalmi Akadémia programja a Petőfi Irodalmi Múzeum és Kortárs Irodalmi Központ számára lehetővé tette, hogy az intézmény hozzájusson néhány kitűnő magyar író hagyatékához. Varga Katalin, az intézmény kéziratárának vezetője szerint, a múzeum tulajdonába került Illyés Gyula, Mándy Iván, Nemes Nagy Ágnes, Németh László, Szabó Lőrinc hagyatéka, illetve jelentősebb kézirat együttese. Ezeket az anyagokat a múzeum munkatársai már mind feldolgozták, és a kutatók számára hozzáférhetővé is tették.

Varga Katalin, 1987-től a PIM Kéziratárának munkatársa, 1998-tól 2015-ig a Kéziratár főosztályvezetője. 2015-től nyugdíjas munkatársaként vesz részt a múzeum munkájában. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a múzeum gyűjteményezési munkájában. Filológusként több 20. századi írói hagyaték szakértőjeként segítette a feldolgozó munkát.

***

Bakonyi Péter informatikai miniszterhelyettes javaslata volt 1998-ban, hogy hasonlóan más országokhoz hazánkban is rendezzék meg az internet alkalmazás lehetőségeit bemutató találkozokat. Az első internet Fiesta 2000-ben került megrendezésre.

---

¹⁴⁰ SGML azaz Standard Generalized Markup Language, szabványos általános jelölőnyelv, dokumentumformátumok leírására

¹⁴¹ DTD, angolul Document Type Definition, olyan jelölési előírások halmaza, amely egy SGML-típusú jelölőnyelvhez határoz meg dokumentumtípust.

1999

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM) – az Informatikai Kormánybiztossággal karöltve – 1999-ben támogatást nyújtott a Budapesti Műszaki Egyetem Informatikai Központjának (BME IK) azzal a céllal, hogy kezdődjék meg a leendő **Nemzeti Audiovizuális Archívum** (NAVA) szakmai alapelveinek a meghatározása.

Ennek hatására, 1999 májusában írták meg¹⁴² a BME Média Laboratóriumának munkatársai, a **NAVA alapkoncepcióját**. A rendszeres kutatómunka és több nagy külföldi archívumban tett látogatás tapasztalatai alapján meghatározták a digitális audiovizuális kötelempéldány-archívum feladatkörét és felépíthetőségének feltételeit. A meghatározó szakemberek: **Szakadát István és Magyar Gábor**. Elképzeléseiket 1999 decemberében az NKÖM által rendezett nyilvános, tág szakmai kör előtt ismertették.

Ez nem hagyományos könyvtár, de gyűjtemény jellege miatt itt, és a továbbiakban is, megemlékezünk erről és néhány társáról is.

Szakadát István¹⁴³ matematikusmérnök (1982), szociológus (1985). 1999-ben szerezte meg a kandidátusi (Ph.D) minősítést a szociológiai tudományok terén. 1987-től oktat a BME szociológia tanszéken. Kutatási témái közé tartoznak a cselekvéseméletek, a politikai cselekvések, az új média, a hálózati kommunikáció szabályszerűségeinek bemutatása, kutatása. A magyar digitális kultúra kezdeteitől fogva részt vett különböző kísérleti projekteken, majd csatlakozott az új médiával kapcsolatos ipari kezdeményezésekhez is. 1984 és 87 között egyik vezetője volt az ABCD Magazin CD-ROM-os periodikának. Később részt vállalt a Matáv internetes projektjeinek tervezésében, irányításában. A 2000-es években a MozgóKépTár filmtörténeti adatbázis, a NAVA és az NDA tervezésében vett részt. Később különböző (NKFP- és IHM finanszírozású) K+F-projektekben konzorciumi partnerekkel közösen a nyelvtechnológia és más szemantikus technológiák alkalmazási lehetőségeit kutatta (a Szavak hálójában, az Adatrosta, a Szószablya, a Hunglish és a MEO projekteken). 2010-2011-ben a Mindentudás Egyeteme 2.0 portál felépítését irányította. 2002 és 2010 között a Magyar Telekom és a BME által közösen alapított Média Oktatási és Kutató Központ (MOKK) szakmai vezetője volt. 2014-től a közgyűjtemények által épített Nemzeti Névterek szakmai munkáját irányítja. BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék tanszékvezetője (2017-2022).

¹⁴² <https://www.sztneh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200212/03-NAVA.html>

¹⁴³ <https://szoc.bme.hu/hu/home-hu-hu/munkat%C3%A1rsak/4-szakad%C3%A1t-istv%C3%A1n.html>

Magyar Gábor a BME-n szerzett villamosmérnöki oklevelet 1981-ben. Az MTA „Műszaki tudomány kandidátusa” címet 1995-ben, a PhD fokozatot 1996-ban a BME-n szerezte meg. 2010-2013 között a TMIT tanszékvezető-helyettese, 2013 és 2021 között tanszékvezetője volt. A BME stratégiai igazgatójaként szolgált 2004-2008-ig. 1999 és 2002 között a BME Informatikai Központ kutatás-fejlesztési igazgató-helyetteseként dolgozott. Több mint 20 évig tagja volt a VIK mérnökinformatikus (korábban műszaki informatika) szakbizottságnak. Kidolgozója és felelőse volt a „Médiainformatika és biztonság” (BSc) és a „Médiainformatika” (MSc) szakirányoknak. Megalapítója és tanszékvezetővé választásáig vezetője volt a TMIT Médialab oktató-kutató laboratóriumnak. 1990-ben a Koreai Köztársaságban, a Korea Telecom Training Centerben tanulmányúton vett részt, 1990-ben a Harvard University MBA Change Management kurzusát végezte el, 1995-ben vendégkutatóként tartózkodott a University of Pisa-n. Vendégoktatói felkérést teljesített a New York City University New School-ban (University of Rome-mal közös képzésben a „The New Public Space” tantárgy oktatása 2000 november-december).

Kalmár László, Pollák-Virág és Kozma László díjas. „IBM Faculty Award” díjat nyert 2009-ben az IBM Thomas J. Watson Kutatóközponttól. Elnyerte a Széchenyi István Ösztöndíjat (2002-ben).

***

1999. november 8-án tartották meg¹⁴⁴ a **Magyar Elektronikus Könyvtár Közhasznú Egyesület** alakuló közgyűlését. E könyvtár lényege, hogy digitális formában tárolt dokumentumok rendszerezett, feldolgozott, tartósan megőrzött gyűjteménye legyen, amely egy közösség számára hozzáférhető. Az elképzelés meghatározó része, hogy az elektronikus könyvtár arra törekszik, hogy a könyvtár dokumentumai, az alapul szolgáló rendszerrel együtt, hosszú távon és megbízhatóan megmaradjanak, és megtalálhatók legyenek. Fontos elem, hogy a technikai változásokat a könyvtár a dokumentumok őrzése és használata érdekében folyamatosan követni tudja. A könyvtár már kezdetben fontosnak tartotta a magyar szépirodalmi „polc”, elsősorban a klasszikus magyar irodalom, Petőfi, Arany, Vörösmarty, Ady mellett közel 50 magyar költő összes versének és a klasszikus magyar próza képviselői alkotásainak megőrzését és elérhetőségét.

A MEK 1999-ben átkerült az Országos Széchenyi Könyvtárba, elérhetősége: <http://mek.oszk.hu>, ezzel a nemzeti könyvtár hivatalos szolgáltatásává vált¹⁴⁵.

¹⁴⁴

https://adt.arcanum.com/hu/view/AkademiaiErtesito_MATUD_2001/?query=1997+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=219&layout=s Magyar Tudomány 2001. 2sz.

¹⁴⁵ <http://mek.niif.hu/html/irattar/mek-hun.htm>

2003-tól M+ formátumban hangos könyvek is elérhetőek a MEK-ben, 2024-re több mint 400 darab, ezzel segítve a látássérülteket.

Gyűjtőköre, gyűjteményépítési és jogi politikája is pontosabban körvonalazódott ebben az időszakban.

***

A **Pécsi Janus Pannonius Egyetem** vezetése 1999-ben kérte fel F. Dárdai Ágneszt a JPTE Központi Könyvtárának igazgatói feladataira, majd az egyetemi integráció után az egész intézmény könyvtári hálózatának, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpontnak a főigazgatója lett, 2018-ig. Így nevéhez fűződik az integrált és korszerű informatikai szolgáltatásokkal ellátott könyvtárhálózat kialakítása.

Dárdai Ágnes (1954 -) a József Attila Tudományegyetemen szerzett történelem-német szakos középiskolai tanári (1977), az ELTE Bölcsészettudományi Karán könyvtárszakos diplomát (1981). A Pedagógiai Doktori Iskolát az ELTÉ-n végezte el 1998-ban. Tudományos fokozatai: dr. univ. JATE Szeged, történettudomány (1983); PhD, ELTE BTK, neveléstudomány (2001); habilitáció, ELTE BTK, történettudomány (2006), ugyanitt egyetemi tanár, neveléstudomány (2011). Dárdai Ágnes 1980-tól rendszeresen publikál. Az MTA Köztestületi tagja. Kitüntetései, elismerései: Abay Neubauer Gyula díj, Pécsi Tudományegyetem (2001), Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozat (2015), a Pécsi Tudományegyetem arany emlékgyűrűje (2018), a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Klimó-emlékplakettje (2018).

***

A **KSH Könyvtárában** 1999-től biztosított az online elérhető könyvtári adatbázis, a KSH IBM 4361-es központi számítógépen futott és szabadszöveges visszakeresést biztosított. A TEXTPAC 280 magyar és külföldi folyóirat analitikus feltárását szolgálta az akkor legfontosabb témakörökben. 2002-ben a TEXTPAC 91 már 688 szerzőtől 158.728 címet tartalmazott. Az állományban való visszakeresést 5.937 tárgyszó segítette.¹⁴⁶ A gépesítés minőségi továbbfejlesztése szempontjából meghatározó volt a 2001. év, amikor hatvan PC-ből és önálló szerverből álló Windows 2000-es gépparkot kapott a könyvtár, ami már lehetővé tette egy modern, számítógépes integrált rendszerben dolgozó könyvtár kialakítását. Ez az IQSoft Kft. által forgalmazott, OLIB 7.1-es programmal¹⁴⁷ valósult meg.

¹⁴⁶ https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2004/2004_03/2004_03_280.pdf

¹⁴⁷ Az OLIB (Oracle Libraries) fejlesztője a brit Fretwell-Downing cég.

2000

Megrendezték az első Internet Fiestát¹⁴⁸, elnöke **Bakonyi Péter** a Magyar Internet Társaság elnöke volt. A 2000. évet az Internet évének nevezték el, e kezdeményezés 24 tagja között volt a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is.

Az Internet Fiesta hagyomány teremtően, mint az internet népnepélyek sorozata, hazánkban is elindult. Azokhoz fordult, akik az internetet leginkább „teríthetik” a széles rétegek számára, a könyvtárakhoz. Az volt a cél, hogy minél több könyvtár népszerűsítse, az internet használatot, és ezt az ismeretet juttassa el mindazokhoz, akikhez hozzáfér. Mert a könyvtárak – ebben a vonatkozásban is – kulshelyzetben voltak, ekkor még hazánkban az internet használat a háztartásokra, magánszemélyekre nem volt jellemző. Itt érdemes megjegyezni, hogy a 25. Internet Fiesta 2024-ben már a mesterséges intelligencia alkalmazásainak társadalmi hatásaival – előnyök és veszélyek megközelítésben – foglalkozott az ország minden megyéjében.

Ramháb Mária a Kecskeméti Katona József megyei könyvtár igazgatója beszélt a találkozón, élenjáró tapasztalatairól, és kollegái internet alkalmazási ötleteiről, továbbá az internet alkalmazás oktatásáról kicsiknek és nagyoknak. **Tószegi Zsuzsanna** a Neumann János Digitális Könyvtár igazgatója pedig az „Internet Fiesta programban” résztvevő könyvtárak számára kiírt versenyfelhívást olvasta fel. **Tóth Elek** a minisztérium képviselőjében azt ígérte, adatbázisok, katalógusok (stb.) sokasága kerül majd az internetre, és belátható időn belül elérhető, hogy a városi és jelentősebb nagyközségi könyvtárak bekapcsolódjanak a hálózatba. Tovább fog bővülni – ígérte – a felsőoktatási és az országos szakkönyvtárak hálózati elérhetősége. A megyei és az egyetemi könyvtárak (miután saját területükön kidolgozták stratégiai céljaikat és fejlesztési koncepcióikat) szorosan együtt fognak működni a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programmal. Ami a tartalomipart illeti, máris örvendetes fejlemény – ismertette –, hogy a Magyar Elektronikus Könyvtár, amely sokáig intézményi háttér nélkül működött, immáron helyet kapott az OSZK-ban, és megalakult a Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesület is. Kiemelt feladatai vannak természetesen a Neumann-háznak is.

Érdekes előadás volt, **Ambrus Zoltáné**¹⁴⁹, aki a könyvtárak társadalmi beágyazódása miatt gondolta az internet és a kultúra terjesztésének legalkalmasabb szervezetének a könyvtárakat. Megemlítette, hogy most élenjáró technika került+ alapvetően konzervatív intézménybe. A könyvtár nyitottabbá vált! „Csak az internet teremtette meg annak lehetőségét, hogy új típusú, vertikális és horizontális együttműködések jöjjenek létre, hogy az Országos Dokumentum-ellátási Rendszerről (ODR), Magyar Országos Közös Katalógus rendszerről (MOKKA), Könyvtárak Közös Elektronikus Katalógusáról (Közelkat), Magyar Elektronikus Könyvtárról (MEK) lehessen beszélni. Ez bizony már nagyon más minőség! – állította.

¹⁴⁸ <https://epa.oszk.hu/01300/01367/00008/pdf/01konyvtarpolitika.pdf>

¹⁴⁹ Könyv, könyvtár, könyvtáros 2000 augusztus

Megnöveli a centrális szervezetek, szerveződések szerepét, szakmai kötelezettségét is. Alapjává, integrálójává válik a hálózati kapcsolatoknak.”

Ambrus Zoltán (1946 -) *Békés megyei Könyvtár igazgató (1985-2008) és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöke (1999-2002).*

***

Monok István, az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) főigazgatója szerint¹⁵⁰ a digitalizáció terjedése miatt módosítani kellene a kötelezpéldányról szóló törvényt. Az elmúlt harminc évben végbement médiumváltás folyamatosan átalakítja a könyvtárakat is, így a Nemzeti Könyvtár ambivalens állapotba került: a hagyományos gyűjtés mellett ma már elengedhetetlen a digitalizáció, az internetes szolgáltatások megléte és a könyvtár információs központtá válása. A digitalizálás jogi problémákat is felvet. „A szerzői jogi törvény nem rendezi az internetre történő szövegfelvitel jogi körülményeit: az internet megjelenése és az ily módon történő sokszorosítás konfliktust teremt a szerző, a kiadó és a könyvtárak között. A könyvtárak a copyright probléma elkerülése végett inkább a korábbi évszázadok veszélyeztetett dokumentumait teszik fel a hálóra.”

Monok István (1956 -) *Széchenyi-díjas irodalom- és művelődéstörténész, könyvtáros, bibliográfus, egyetemi tanár, 1982-től 1991-ig a szegedi egyetem központi könyvtárának Régi Könyvek és Kéziratok Osztályán dolgozott könyvtárosként, majd főkönyvtárosként, 1993 és 1999 között tudományos tanácsadóként. 1992-ben az egyetem főtítkára volt. 1989-ben megbízást kapott az általa alapított Könyvtártudományi Tanszék vezetésére a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán. Ugyanitt 1993-tól 1999-ig tanszékvezető főiskolai tanárként működött. az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója 1999 és 2009 között, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ főigazgatója 2013-tól. 2011 óta az MTA doktora. Elismerései: Széchényi professzori ösztöndíj (1997), a Bolyai János Alapítvány Bolyai-díja (2002), a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (2009), Kálvin emlékérem (2010), Széchényi-díj (2011), Akadémiai Jutalomérem (2014), Hungarnet-díj (2015), Klaniczay-díj (2020).*

***

150

https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszabadsag_2000_07/?query=NAVA%20nemzeti%20audiovizu%C3%A1lis%20&pg=258&layout=s

A NAVA célját¹⁵¹ és a működési rendjét alapjaiban a következőképpen határozták meg:

Az elektronikus médiában (analóg és digitális televízió és rádió) keletkező audiovizuális termékek a nemzeti kulturális és történelmi örökség részét képezik, a nemzeti kultúra és történelem dokumentumai, ezért megőrzésük a jövő számára és hozzáférhetővé tételük a kutatás és az oktatás céljaira ugyanolyan fontos, mint a nyomtatványoké, a képzőművészeti alkotásoké, a filmeké és a zeneműveké.

Ezért a NAVA a magyarországi műsorszolgáltatók által sugárzott műsorszámokat, rendszeresen és üzemszerűen gyűjti és tárolja, tartalmi leíróadatokkal ellátja (feldolgozza), a nyilvánosság számára oktatási és kutatási célra hozzáférhetővé teszi.

A NAVA ezt a feladatát digitális, informatikai környezetben látja el, minek következtében a rögzített műsorszámok digitális feldolgozásra kerülnek, digitálisan tárolódnak és a hozzáférhetővé tétel online digitális formában történik. A NAVA működése során létrejövő gyűjtemény közgyűjtemény és állami tulajdont képez.

A NAVA dokumentumai hozzáférhetővé kell, hogy váljanak minden nyilvános szolgáltatást nyújtó könyvtáron és közgyűjteményen keresztül a lakosság számára. Azaz, minden megyei, városi, községi, felsőoktatási, országos szakkönyvtári stb. könyvtár számára a NAVA elérhető.

A NAVA folyamattervező csoport tagjai: **Cséve Magdolna** (2012-ben a Magyar Rádió archívumának nyugalmazott igazgatója), **Dunavölgyi Péter** gyártásvezető, a Magyar Televízió archívumának igazgatóhelyettese, **Hanák Gábor** történész (1944 -) az OSZK történelmi interjúk tárának vezetője, **Kovács András Bálint** (1959 -) filmesztéta, az IHM NAVÁ-ért felelős megbízottja, a BME NAVA projektjének tagja, **Rónai Iván** (1951 -) közgazdász-informatikus, a NKÖM közgyűjteményekért felelős helyettes államtitkár titkárságának vezetője, **Skaliczki Judit** (1945-2024) a NKÖM könyvtári osztályvezetője, **Székely Gabriella** a NKÖM tanácsadója és **Tószegi Zsuzsa** a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Kht. volt igazgatója.

A szereplők¹⁵² életéből részletek:

Cséve Magdolna 1994-ben, a Magyar Rádió dokumentációs osztályának vezetője – egyben a magyar zenei könyvtáros szakma és az IASA közti összekötő személy – kezdeményezésére megalakult a „Hangarchívumok Konzorciuma”, amely a magyarországi hangfelvételyűjtemények közös számítógépes adatbázisát volt hivatott létrehozni. A projekt célja az egyes intézmények által beadott saját állományadatok mentén megvalósuló közös hozzáférés és szolgáltatás – tehát egyfajta virtuális nemzeti hangtár létrehozása – volt. Első lépésként a budapesti hangarchívumok munkatársai részt vettek egy, a hangfelvételek bibliográfiai leírásával kapcsolatos tanfolyamon az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárában. A kísérlet

¹⁵¹ https://nava.hu/wp-content/uploads/sites/2/2017/03/nava_koncepcio_hu_teljes.pdf

¹⁵² [https://real.mtak.hu/107006/1/SzaboFJ_-_Nemzeti%20hangtar%20%20\(Magyar%20Zene\).pdf](https://real.mtak.hu/107006/1/SzaboFJ_-_Nemzeti%20hangtar%20%20(Magyar%20Zene).pdf)

végül eredménytelenül zárult, **Dauner Nagy István** (zeneakadémiát, könyvtár és informatika szakot, végül felsőfokú műszaki informatika szakot végzett) szerint többek között a kiépítendő számítógépes kapcsolat elavultsága miatt. Magyar Érdemrend Lovagkereszt kitüntetést kapott

Dunavölgyi Péter (1951 – 2020), aki a Magyar Televízió archívumát vezette, négy évtizedes televíziós gyakorlata közben megkezdte már a televíziózás történetének kutatását és gyűjtését, amelyet 2024-ben még a honlapja őriz.
<https://www.dunavolgyipeter.hu/>

Hanák Gábor (1944 -) történész. 1963-ban a Magyar Televízió munkatársa lett. 1986-2007-ig az Országos Széchényi Könyvtár Történeti Interjúk Tárának vezetője is volt. 1992-től a Magyar Mozgóképkincs Megismertetéséért Alapítvány igazgatója. 1993-ban az újonnan alakult Duna Televízió főigazgató-helyettese lett. 1996-ban, a televízió átstrukturálása után annak alelnökeként dolgozott 1997-ig. 1999-ben a Magyar Történelmi Film Alapítvány kuratóriumának elnöke lett.

Kovács Bálint András (1959 -) filmesztéta, 1990 és 1994 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola Mozgóképelemélet Szak vezetője volt. 1995 és 1998 között a párizsi Magyar Intézet igazgatójaként tevékenykedett. 2006–2009-ig a Nemzeti Audiovizuális Archívum szakmai igazgatója volt. 2007 óta a Magyar Tudományos Akadémia doktora.

Rónai Iván 1977-1996-ig az Országgyűlési Könyvtárban dolgozott és a könyvtár informatizálásával és szaktájékoztatási rendszerével foglalkozott. 1991-től tájékoztatási igazgató volt, 1996-tól a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban, a Kulturális Örökség Főosztályt vezette. 1998-ban tanulmánya jelent meg: Az új törvény és a tudomány- és technikatörténet forrásainak védelme, címmel.¹⁵³ 1998-tól a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közgyűjteményi és Közművelődési Helyettes Államtitkárság titkárságvezetője.

Skaliczki Judit (1945-2024) az ELTE-n magyar nyelv és irodalom szakos tanári és könyvtárosi diplomát szerzett. Szegeden a Somogyi Károly Könyvtárban kezdte meg pályafutását. 1972-1986-ig a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Zenei szekciójának elnöke. 1978-1983-ig az Országos Széchényi Könyvtár szakreferense, majd 1983-1996 júniusáig a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) Hálózatfejlesztési

¹⁵³ https://real-eod.mtak.hu/5849/1/Tanulmányok_1998_02_Ronai_Az_uj_torveny_es_a_tudomany.pdf

Osztály Koordinációs osztályvezetője volt. 1995-ben a Könyvtáros és Informatikai Kamara vezetőségválasztó közgyűlése főtitkárává választotta. 1995-ben bölcsészettudományi doktorrá avatták. 1996. július 1-től a Művelődési és Közoktatási Minisztérium felkérte a Könyvtári Osztály vezetésére, újjászervezésére. 1996-1998ig és 2005-2011ig bekapcsolódott a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Szakmai Kollégium munkájába. Elévülhetetlen érdemei vannak a minőségirányítás, minőségmenedzsment bevezetésében a hazai könyvtárügyben. Számos elismerést, kitüntetést kapott, egyebek között az Informatikai és Könyvtári Szövetség 2006-ban alapított Könyvtárügyért díját elsőként vehette át. 2010-ben egész élete munkásságát a Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével ismerték el, majd 2012-ben tudományos munkásságáért Széchényi Ferenc díjban részesült

2001

A NAVA¹⁵⁴ (Nemzeti Audiovizuális Archívum) Kelet-Európában elsőként létrejött intézmény számos nagy európai elődre tekint vissza, mint például a francia INA központi archívumára, az angol BBC állomás saját műsorai tárolására kialakított rendszerére, és a Holland Sound and Vision intézetére. A technikai előzményeken túl azonban eszmeileg sem áll egyedül az Európai Unión belül, hiszen a tagországok között már régóta kiemelt téma a nemzeti audiovizuális termékek megőrzésére irányuló kutatások és archívumok létrehozására folytatott törekvések támogatása.

Az Európa Tanács 2001-ben fogalmazta meg azt az egyezményt, amelyben az azt elfogadó országokat kötelezi a nemzeti audiovizuális örökség megővésére, és a gyűjteménynek a teljes lakosság számára való elérhetővé tételére.

Az fentiek alapján, az állampolgári jog és a szerzői jogok között keletkezett ellentét közötti összehangolás érdekében a törvény kimondja, hogy az állampolgár **az információhoz való szabadon hozzáférés jogát nyilvános könyvtárakon keresztül gyakorolhatja. Ezzel új, kiemelten fontos szerepet kaptak a könyvtárak!**

2005-től a NAVA, ami a közszolgálati rádiók és televíziók, illetve a két legnagyobb országos kereskedelmi televízió csatorna magyar gyártású és magyar vonatkozású műsorszámait tárolta (tárolja) és teszi elérhetővé, a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központban működött. Ezt 2011-ben a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) vette át.

---

¹⁵⁴ https://adt.arcanum.com/hu/view/MozinetMagazin_2006/?query=NAVA+2001&pg=257&layout=s Mozinet Magazin 2006-06-04-01/4.szám

A NAVA tagja a Televíziós Archívumok Nemzetközi Szövetségének (FIAT/IFTA), valamint a Nemzetközi Hang- és Audiovizuális Archívumok Szövetségének (IASA). 2017-től az MTVA része, és a szolgáltatásai egy része annak honlapján keresztül <https://nava.hu/> elérhető.

EU-s projekt indult 2001-ben Minerva néven, majd a folytatás 2004 első felében. A Minerva az európai kulturális minisztériumok hálózata, amelynek elsődleges célja összehangolni és koordinálni az európai kulturális örökség digitalizálását célzó projekteket. Célja többnyelvű thesaurusok, digitalizációs programok üzleti modelljeinek összehangolása, a költségek csökkentése. Magyar részről a program tagja: Rónai Iván a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Közgyűjteményi és Közművelődési helyettes államtitkárságának titkárságvezetője.

2002

Bertalanné Kovács Piroska, a Versegly könyvtár igazgatója¹⁵⁵ a megyei könyvtárvezetőknek szervezett találkozón összefoglalta a Cultivate program lényegét: ez a közgyűjtemények, a könyvtárak, múzeumok, levéltárak közötti együttműködés elmélyítését segíti és az adatbázisok összekötésével lehetséges. A könyvtárak többnyire már feldolgozták állományukat, a múzeumokban és a levéltárakban ezt követően került erre sor. A program fő kérdése: az elektronikus szolgáltatások hogyan juttathatók el a közkönyvtárakban a hátrányos helyzetű felhasználókhoz?

Bertalanné Kovács Piroska¹⁵⁶ 1952. december 3-án született Nagydoboson. 1975-ben szerzett népművelő-könyvtár szakos diplomát a Debreceni Tanítóképző Intézetben, majd 1985-ben az ELTE könyvtáros szakán egyetemi oklevelet kapott. 1975 és 1982 között a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában volt olvasószolgálati könyvtáros, ahol csoportvezetői feladatokat is ellátott. 1982-ben került Szolnokra. A megyei Pedagógiai Intézet könyvtárvezetői, valamint az iskolai könyvtári hálózat irányítói feladatait látta el 1991-ig. A Versegly Ferenc Könyvtár igazgatói posztját 1992-től töltötte be. Irányítása alatt történt a TextLib, majd a Corvina integrált könyvtári rendszer bevezetése, valamint 1997-ben a könyvtár új épületbe költöztetése. Az új könyvtárépület megépítése az ezredfordulón lehetővé tette, hogy a megyei bibliotéka a város jelentős kulturális színterévé vált. Bertalanné Kovács Piroska tagja volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének, valamint az Informatikai és Könyvtári Szövetségnek. 2003-ban Szinnyei József-díjat kapott és 2011-ben Könyvtárügyért díjban részesült.

¹⁵⁵

https://adt.arcanum.com/hu/view/SzolnokMegyeiNeplap_2002_03/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r%20digitaliz%C3%A1ci%C3%B3&pg=94&layout=s Új Néplap 2002. március 8.

¹⁵⁶ <http://www.zounuk.hu/hu/wiki/bertalanne-kovacs-piroska>

***

A Nemzeti Digitális Adattár¹⁵⁷

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (IHM) új projektet indított Nemzeti Digitális Adattár (NDA) néven. Az elképzelés központi gondolata az volt, hogy az NDA nem birtokol saját digitális tartalmat, csak összegyűjti és elérhetővé teszi az adattárakat, gyűjteményeket az egységes metaadatrendszer alkalmazásával.

Érdeemes itt felidézni, egy 1995-ben Ohio államban Dublinban tartott szakmai megbeszélést¹⁵⁸ ahol az addig saját, egyedi utat járó, különböző gyűjtőkörű archívumok képviselői összeültek, hogy egy olyan - multimédiás dokumentumra is alkalmazható -, metaadat-struktúrát alkossanak, amely mindannyiuk számára elfogadható. Kijelölhető azonban a jellemzőknek egy olyan köre, egy olyan mag (core), amely valamennyi meglévő katalógusban megtalálható. (Ennek magyarországi honosítása anno folyamatban volt). A rendszer rugalmas, a DC elemei akárhányszor ismételhetők (pl. több szerző) és 15 alapvető elemből áll¹⁶⁰, amelyek nagyjából a dokumentum tartalmára vonatkoznak. Az „igazi archívumban” azonban a DC leíró (descriptive) metaadatai mellett még jó néhány metaadatot találunk. Ilyenek: a technikai adatok (például: a dokumentum milyen programmal jeleníthető meg?), a szerkezeti adatok (a szóban forgó dokumentum melyik nagyobb dokumentumnak a része?), az adminisztratív adatok (a dokumentumot ki és mikor digitalizálta?) és a felhasználásra vonatkozó adatok (például: melyek a legkeresettebb dokumentumok).

***

A Fővárosi Szabó Ervin könyvtár felújítása lehetőséget adott, új szolgáltatási elképzelések megvalósítására¹⁶¹ a korábbi adatbázisok továbbfejlesztésével, a teljes gépi katalógussal (2,7 millió rekord) és a gépi kölcsönzés bevezetésével, amelyet az internet szolgáltatás teljes körűvé tételével valósítottak meg. A könyvtár jelentős szerepet vállalt az Országos Dokumentum Ellátási Rendszerben (ODR), a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) -ban, a VOCAL-ban (ez a Corvina könyvtárak osztott katalógizálási rendszere) és az Onine Public Access Catalog (OPAC) rendszerében. Megújult weblapjával teljesítette a virtuális könyvtár alapkövetelményeit. Szakgyűjteményeivel (szociológia, Budapest, zenei) továbbra is meghatározó feladatot látott el.

---

¹⁵⁷ <https://www.mediatortenet.hu/szakadat-istvan-idovonalak-az-online-mediatortenet-adatvizualizacioja/>

¹⁵⁸

https://adt.arcanum.com/hu/view/EletEsTudomany_2002_2/?query=NAVA%20nemzeti%20audiovizu%C3%A1lis%20&pg=694&layout= Élet és Tudomány 2002. december 4.

¹⁵⁹ <https://marketingprofesszorok.hu/dublin-core.html>

¹⁶⁰ nyelv, cím, téma, tér-idő vonatkozás, tartalmi leírás, azonosító, formátum típus, létrehozó, közreműködő, kapcsolat, jogok,

¹⁶¹ <https://docplayer.hu/166085491-Megujulo-konyvtar-fodor-peter.html>

***

Burmeister Erzsébet Zsidai Józsefet követte 1996-ban a Miskolci Egyetemi Könyvtár főigazgatói székében és 2018-ig töltötte be ezt a munkakört.

Kezdeményezésére jött létre a **MATARKA**, amely 2002 óta létező, a Miskolci Egyetem, Könyvtár, Levéltár, Múzeum által fejlesztett és működtetett, túlnyomórészt Magyarországon megjelenő tudományos és szakmai folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshetőségét és böngészését lehetővé tevő, bárki számára térítésmentesen elérhető országos szolgáltatás. Az adatbázis építésében több mint 50 könyvtár, 30 feletti szerkesztőség, és 8 magánszemély vett részt. Amíg az NDA fejlesztések eredményei és működő rendszerei sorra eltűntek, az online világból, s így a valódiból is, a MATARKA 2024-ben még működő, sőt naprakész rendszer.

2024-ig már több mint 2,5 millió cikket dolgozott fel, ezek több mint 30%-ánál a tartalomjegyzéken túl a cikkek is elérhetőek itt: <https://www.matarka.hu/>

2003

A **BME Média Oktató és Kutató Központ (MOKK)** kapott megbízást arra, hogy kidolgozza a Nemzeti Digitális Adattár koncepcióját, és elkészítse a megvalósíthatósági tanulmányt¹⁶²

Az NDA az elképzelés alapján, konszenzusereső folyamatnak, mozgalomnak fogható fel, melynek természetesen voltak megmutatható eredményei is. A legfontosabb produktum a közös kereső portál volt, amely lehetővé tette az NDA-hoz csatlakozott archívumok katalógusainak, anyagainak közös kereshetőségét.

A projekt kereteit meghatározó résztvevők:

Knapp Gábor (1956 -) villamosmérnök, mérnök tanár, távoktatási tutor, 2003-tól a *BME Szociológiai és Kommunikációs Tanszék tudományos munkatársa,*

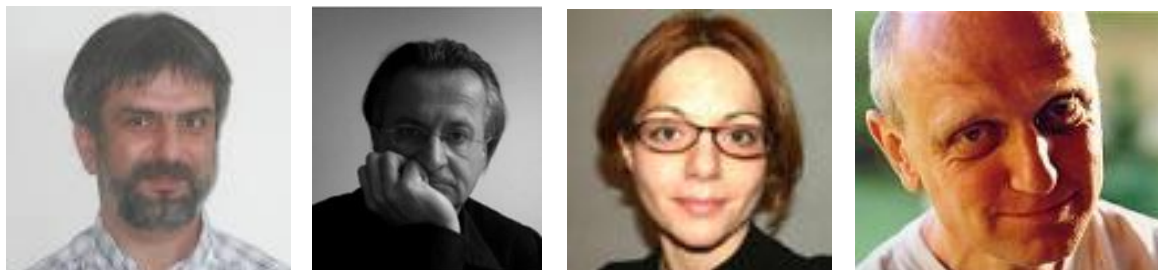
Szakadát István matematikus, szociológus (lásd 1999),

Babarczy Eszter (1966 -) művészettörténész, 1997–1999 között a *New York Egyetem Modern Európai Történelem* szakán szerzett mesterdiplomát. 2002–2008 között a *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Média Oktató és Kutató Központ* munkatársa volt. 2005-ben a *Pécsi Tudományegyetem Kommunikációelméleti Doktori Iskoláját* is elvégezte.

György Péter (1954 -) esztéta, 1979-ben az *Eötvös Loránd Tudományegyetemen* végzett magyar-történelem-esztétika szakon. 1980 óta oktat itt esztétikát és médiát. 1990 óta a *Képzőművészeti Főiskola* címzetes egyetemi tanára. 1995-ben PhD fokozatot szerzett. 2000

¹⁶² <http://mokk.bme.hu/kutatas/nda-nemzeti-digitalis-adattar/>

óta a Media Center igazgatója. Tanított New Yorkban (New School for Social Research), Londonban, Manchesterben, Krakkóban is. Tudományos fokozatai: egyetemi doktori fokozat (esztétika, 1986), PhD (esztétika, 1995), DSc (filozófia, 2006).

Később, a Neumann-ház információs szolgáltatása volt a 2003-ban elindult NDA adatbázis egy része, amely a hazai közgyűjteményi szféra digitális örökségét igyekezett nyilvántartani azok metaadatainak összegyűjtésével. Az adatbázis, több mint 10 év működés után 2012 végén állt le.

***

A **Vasi Digitális Könyvtár** a Berzsényi Dániel Könyvtár alapította 2003-ban a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának támogatásával. A vállalkozás célja az, hogy a megye közgyűjteményeiben létrehozott elektronikus forrásokról, digitalizált dokumentumokról portálszerű tájékoztatást adjon, a világ bármely pontjáról szabad hozzáférést biztosítson a nyilvános megyetörténeti tartalmakhoz, valamint lehetővé tegye közérdekű információk online keresését. Az adatbázis kialakítását a NetLib Kft. végezte.

A **Szombathelyi Berzsényi Dániel könyvtár** vezetését 1993-tól Pallósiné Dr. Toldi Márta látta el (ld. 1993-nál). Nevéhez fűződik a Vasi Digitális Könyvtár azaz a digitalizálás elindítása, a Vas megye irodalma adatbázis létrehozása és CD-ROM-on való megjelentetése, az OLIB integrált könyvtári program bevezetése, sikeres uniós pályázatok (TIOP, TÁMOP) lebonyolítása, a Berzsényi Dániel Könyvtár honlap családjának létrehozása, a Vasi Digitális Könyvtár adatbázis életre hívása. megszervezte a Vas Megyei Könyvtári Szakmai Napot, több olvasás népszerűsítő programot, többek között a Könyvhódítót, a Bájolót, a Vers világát és a Tandemet középiskolásoknak.

***

Mohai Lajos nevéhez köthetően elkészült¹⁶³ a Szirén-21 könyvtári rendszer, majd Lévai Gábor és Szilágyi Loránd új néven (SZIKLA-21) forgalmazta. A fejlesztők szerint ezt mintegy 1500 könyvtár használja és biztosítja CD-ROM kiadvánnyal az OSZK Magyar Nemzeti Bibliográfiának

¹⁶³ https://epa.oszk.hu/00300/00365/00024/pdf/KLL_EPA00365_2003-11_027-028.pdf

használatát. A forgalmazók iskolai könyvtáraknak és községi könyvtáraknak jelentős árengedményt ígértek.

A Szirén¹⁶⁴ Integrált Könyvtári rendszer fejlesztése 1985-ben kezdődött, és egy 2003-ban indult, kiterjedt közös munka eredményeként született meg a nagy nemzetközi könyvtári rendszerekkel egyenrangú változata, sőt, sok tekintetben azokon túlmutató szoftver, amely a korábbi hagyományokat és értékeket megtartva, folyamatosan és dinamikusan fejlődik tovább.

2024-ben hét ország 1600 könyvtára használja. A rendszer lényege: ha bármelyik könyvtárban leírnak egy dokumentumot, az azonnal fölkerül a központi szerverre. A Szirén adatbeviteli űrlapján a központi szervert közvetlenül elérve, néhány kattintással az összes többi könyvtár azonnal átemelheti a leírást. A rendszer hatalmas előnye, hogy tetszőleges típusú dokumentum (könyv, audiovizuális, hangdokumentum, folyóirat, cikk) analitikákkal, a többkötetes dokumentumok közös adatokkal és kötetleírásokkal egy mozdulattal átvehető. A rendszer saját központi adatbázisán kívül 450 külföldi könyvtárat is közvetlenül elér, tehát ugyancsak a Szirénbe átemelhető pl. a Library of Congress, az Oxford University stb. bármelyik bibliográfiai leírása, megoldva ezzel az idegen nyelvű dokumentumok leírását.

2004

A 2000-es évek elején a Magyar Parlamenti Gyűjtemény dokumentumainak (naplók, irományok, hárszabályok, almanachok – 1861-1990, muzeális kötetek) digitalizálásával kezdte meg a szisztematikus digitalizálást az Országgyűlési Könyvtár (OGY).

Közben az OGY igazgatója, Ambrus János, érdekes cikket írt a könyvek digitalizálásáról, jól érzékelteti a kor szakmai dilemmáit:

„A digitalizálás és korlátai ¹⁶⁵

Az elektronikusan feldolgozott és a nyilvánosság számára elérhetővé tett művek megjelenésével párhuzamosan az elmúlt évtizedben Magyarországon is hangot kapott egy gyorsan terjedő, mégis alapjaiban téves nézet, hogy a számítógépen tárolt szövegek, művek kiszorítják a hagyományos könyvet. Ez a gondolat nem mérlegel egy fontos körülményt: az olvasásnak nevezett folyamat mögött bonyolult, összetett igények állnak. Néha tényeket, adatokat, információkat keresünk, máskor egyszerűbb összefüggések után kutatunk. Ilyenkor elégségesnek bizonyulhat a monitorról való, ma még speciális kötöttségekkel együtt járó olvasás. Az elmélyült munka, a valódi elsajátítás azonban nem nélkülözheti az ember évezredes hagyományokon alapuló kulturális szokását, a kézbe vett művek tanulmányozását.

¹⁶⁴ https://www.sziren.com/index_sziren.htm

¹⁶⁵

https://adt.arcanum.com/hu/view/Nepszabadsag_2003_04/?query=A+digitaliz%C3%A1l%C3%A1s+%C3%A9s+korl%C3%A1tai&pg=505&layout=s Népszabadság 2003. április 14.

Ez fejeződik ki abban is, amikor a keresett és a számítógépen megtalált művet vagy műrészletet kinyomtatjuk. Az információs társadalom által kínált „új kultúra” rendkívül gyorsan válik az általános műveltség részévé, de nem veszi át annak helyét és szerepét. A számítógépen olvasható szövegeknek az internet egyetemes elérhetőséget biztosít, ezért az intézmények széles köre (vállalkozások, vállalatok, közintézmények, civil szervezetek) érdekelt az információk közreadásában. Ezek sorában megkülönböztetett jelentőségűek a közgyűjtemények – múzeumok, levéltárak és könyvtárak –, amelyek évszázadok óta feldolgozzák és megőrzik kulturális értékeinket.

(Nyilván ezért is kapott a könyvfesztiválon teret annyi ilyen és hasonló kérdéssel foglalkozó könyvtáros rendezvény.) A digitalizálás (és a hálózat) lehetővé teszi a térnek és az időnek eddig nem látott „átlépését”. Az intézmények helyhez kötöttségével szemben egyetemes és demokratikus elérhetőséget kínál a közönség, a nyilvánosság számára, lehetővé téve a minőségvesztés nélküli és olcsó másolhatóságot, gyors keresést. A közgyűjtemények és ezeken belül a könyvtárak számára ma a kínálgató lehetőséghez kemény – és csak intézményesen visszaszorítható – korlátok társulnak. Sok kitűnő kezdeményezés (Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ, Magyar Elektronikus Könyvtár) és az ott folyó kitűnő munka ellenére kidolgozatlan a hazai tartalomszolgáltatás rendszere. Nincs közös gondolkodás, valódi közmegegyezés a kultúra és nemzeti hagyomány legfontosabbnak tekintett „tárgyai” tekintetében. Átfogó koncepció hiányában pedig nem biztosíthatók azok a források, melyeknek megléte nélkül a közgyűjtemények egymástól is elszigetelt fenntartói önerőből nem képesek megfelelni a kihívásoknak. A szerzői jogokkal összefüggő jogszabályok betartása, a digitalizáláshoz szükséges technológia beszerzése és maga a feldolgozás komoly forrásokat, fokozottabb kormányzati figyelmet és támogatást igényel.”

***

Néhány szó egy konkrét NDA projektről. Az **MTI Sajtó és Fotó Archívuma** mint projektvezető szervezet, pályázott több intézménnyel közösen: így a Budapest Music Centerrel (BMC), az MTA Könyvtárral és a Szentendrei Néprajzi Múzeummal. Az elnyert pályázat keretében, az MTI Archívuma és az MTI számítástechnikai szakemberei létrehoztak egy közös kereső rendszert, amely egységesen működött a fenti gyűjtemények digitalizált tárában, ezek elemei egységes metaadatokkal (Dublincore) voltak ellátva. Így, ha valaki pl. Darvas Ivánra keresett, megkapta az életrajzát, a róla készült fotókat, cikkeket és az általa énekelt dalokat. Ha Liszt Ferencre, akkor megkapta életrajzát, a róla szóló híreket és fotókat, a kottái láthatók voltak, és ha Ferge Zsuzsára keresett, akkor az életrajza, a fotók és a hírek mellett az akadémián nyilvántartott cikkei illetve az ottani munkássága is látható volt. A rendszer a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban működött évekig.

***

Az **ELTE Egyetemi Könyvtára**¹⁶⁶ nemzetközi konferenciát szervezett 2004. április 21-22. között, a 15-18. századi nyomtatványok feltárásának és digitalizálásának kérdései címmel.

Pojjákné Vásárhelyi Judit (Országos Széchenyi Könyvtár) ott tartott előadásában utalt Hungarica-állományuk rendkívül töredékes voltára és szétszórtságára a világban, s ezt a 16. századi protestáns énekeskönyvek fennmaradt példányainak bemutatásával érzékeltette. A kolozsvári Akadémiai Könyvtárba került hat történelmi (korábban egyházi) könyvtár anyaga: a Római Katolikus Lyceumé, a Református Kollégiumé, az Unitárius Kollégiumé, a helybeli ferences kolostoré, a balázsfalvi görög katolikus érsekség Központi Könyvtáráé és a szatmári római katolikus püspökség könyvtárának megmaradt részéből származik. Elmondta, hogy a tételeket táblázatosan, Word programmal írták le.

Kis hazai-nemzetközi kitekintés a konferencián, a régi könyvek kéziratok feldolgozásáról elhangzott előadásokból:

- A **Szlovák Nemzeti Könyvtárban** már az 1990-es években hozzáfogtak az elektronikus könyvfeldolgozáshoz, először ISIS rendszerben UNIMARC formátumban, igazodva az ISBD(A) szabályaihoz¹⁶⁷). A retrospektív szlovák nemzeti bibliográfia keretében előbb a Szlovákia területén megjelent 18. századi, majd pedig a Szlovákiában található 16. századi nyomtatványok adatait vitték adatbázisba.
- A **Varsói Egyetem Könyvtárában** az ISBD(A) szabályok némi módosításával MARC21 formátumban VIRTUA rendszerben folyik a régi könyvek adatbázisba vitele.
- A **Belgrádi Egyetem Könyvtárában** az elektronikus könyvfeldolgozás elején tartanak, COBISS/SICRIS szoftverrel COMARC formátumban (a UNIMARC egy adaptált változata) dolgoznak az ISBD(A) szabályok figyelembevételével.
- **Berlinből, a Humboldt Egyetem Könyvtára** történelmi könyvállományáról beszéltek. E gyűjteményhez tartoznak olyan hagyatékok beszerzések is, mint – többek között – Wilhelm von Humboldt, Jacob és Wilhelm Grimm hagyatéka. 2002 augusztusában elkezdtek a kéziratok elektronikus feltárását.
- Az **ELTE Egyetemi Könyvtára** antikva gyűjteménye 9400 bibliográfiai egységet tartalmaz 7200 kötetben. Ezzel sajátjuknak tudhatják az ország második legnagyobb 16. századi könyvgyűjteményét. Ütemesen haladnak előre az adatbázis építésében.
- Az **Akadémia Könyvtára** hamar elkezdte az elektronikus könyvfeldolgozást, és az 1980-as évek végétől az ALEPH rendszerre, majd a modernebb ALEPH 500-ra tért át. Ezt adaptálták a régi könyvek számára a HUNMARC formátum és az ISBD(A) szabályai szerint.

---

¹⁶⁶

https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarKonyvszemle_2004/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r+digitaliz%C3%A1l%C3%A1s+2004&pg=487&layout=s Magyar Könyvszemle 2004. 4. szám

¹⁶⁷ ISBD azaz International Standard Bibliographic Description – Nemzetközi Szabványos Bibliográfiai Leírási Szabályzat, első szabványos kiadás 1974-ben volt, az ISBD(A) 1980-ban jelent meg

Pojjákné, Vásárhelyi Judit (1950 -) az ELTÉ-n 1973-ban szerzett magyar-latin szakos tanári diplomát. 1973-tól az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa volt. 1974. január 1-től a Régi Magyarországi Nyomtatványok Bibliográfiai Szerkesztőségében dolgozott, ahol 1989-től osztályvezető lett. 1976-ban az ELTE-n doktori címet szerzett. 1981-ben védte meg *Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében* című kandidátusi értekezését. 2005-ben *A Vizsolyi biblia kiadásai a XVII. század első felében* című akadémiai értekezésével az MTA doktora lett. 2013. szeptember 1-től a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának egyetemi oktatója. 2008-ban Széchényi Ferenc díjat kapott.

***

Az esztergomi könyvtárban¹⁶⁸ 2004-ben indult a „digitalizálási program”, amikor a fenntartó önkormányzat az éves költségvetésen kívül, 1 millió forintot szavazott meg a könyvtár számára digitalizálásra. Az esztergomi könyvtár szakemberei ezt a lehetőséget megragadva elsősorban helyismereti folyóiratanyagokat szerettek volna „kimenteni”. A könyvtárosok először az Országos Széchényi Könyvtárat (OSZK) keresték meg, hogy segítségükre legyen a technikai kivitelezésben, hiszen az OSZK-ban dolgozók, a hosszú évek alatt szerzett rutinnak köszönhetően, pontosan tudják hogyan is kell ezt elvégezni. Az esztergomi könyvtárosok így tájékozódhattak a digitalizálással kapcsolatos árajánlatról és a rendelkezésükre álló bruttó 1 millió forinttal közel 17 ezer hírlapoldal digitalizálását tudták megoldani – ez az Esztergom és Vidéke, helyi lap feldolgozását jelentette, amely a legidősebb és legteljesebb tartalmú helyi lap és az 1879-1910-ig tartó időszakot ölelte fel.

A könyvtárban a digitalizálás a későbbiekben az Arcanummal együttműködve, illetve a Canon Magyarországtól kapott szkennel berendezés segítségével folytatódott. Erről számolt be a könyvtárigazgató Kovátsné Várady Eszter több szakmai fórumon.

Kovátsné Várady Eszter 1971-ben, az esztergomi Dobó Katalin Gimnáziumban érettségizett, onnan került a könyvtárba dolgozni. Volt zenei, olvasószolgálatos, feldolgozó, gyermek könyvtáros. 1974-ben könyvtáros szakképesítést, majd felsőfokú könyvtári végzettséget is szerzett, elvégzett egy általános tanítói és ének-zene szakot is. 2000-2001-ben fél évig az igazgatói feladatokat is ellátta, majd 2004. január 1-től ő lett az intézmény vezetője. 2019-ben megkapta a

¹⁶⁸ https://adt.arcanum.com/hu/view/EsztergomHidlap_2010_04-06/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r+digitaliz%C3%A1s+2004&pg=257&layout=s Esztergom Hírlap 2010. május 1.

Babits-díj „Esztergom kultúrájáért” elnevezésű díjat és a címzetes igazgató címet is. 2020-ban vonult nyugdíjba.

***

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok szervezte 2004-ben Szolnokon Helyismeret, Digitalizálás és Európai Unió címmel tartott tanácskozást, az EU-s csatlakozás jegyében. Bevezetőjében Tokajiné Demecs Katalin (1971 -) a **Jászberényi Városi Könyvtár** nevében így összegzett:

„A számítógépes eszközök lehetővé teszik, hogy egyes dokumentumtípusokat digitalizálva átmentsünk az utókornak. A digitális dokumentumok feldolgozása a kutatók munkáját is megkönnyíti, hiszen nemcsak több szempontú vizsgálatot tesz lehetővé a korszerű technika, hanem a világháló segítségével a Föld bármely pontjáról elérhetővé válik”.

Néhány szó a könyvtár történetéből¹⁶⁹: „Egy népkönyvtár felállításában látom a jászberényi nép értelmi emelkedésének kulcsát...” mondta dr. Oláh Gyula törvényszéki orvos 1896-ban, és 1900-ban a Városháza nagytermében megnyílt a népkönyvtár, Dobóczy József népkönyvtáros vezetésével. A könyvtárat Weninger Kálmán vezette 1920 – 1944 ősze között. A könyvkereskedők 1930-ban rendezték Jászberényben az első könyvnapot. A 2. vh után 1949-től négy könyvtár működött a városban. 1970. június 4. az új 740 m²-es könyvtár ünnepélyes avatásának időpontja. 1984-ben került a könyvtárba az első számítógép, a Commodore 64. Majd 1991-ben az első AT 386-os számítógép, magyar billentyűzettel, színes monitorral, lézernyomtatóval. 1998-ban 5 számítógéppel és internet elérhetőséggel gyarapodott a könyvtár, és az „Internet-kuckó” nagyon népszerű lett. 2018-ban Minősített Könyvtár címet nyertek, 2023-ban Könyvtári Minőségi Díj büszke tulajdonosa lett a könyvtár. Meghatározó igazgatók:

Nemes András (1932-2016) igazgató 1982 és 1993 között, **Janó János** (1939-2021) igazgató 1993 és 1998 között, **Szabó Jánosné** (1950 -) igazgató 1998 és 2011 között, és azt követően Kovács Péter az igazgató a Jászberényi Városi Könyvtárban.

2005

Az **Európai Digitális Könyvtár** projektjét 2005-ben indította útnak az Európai Bizottság az Európa Könyvtár továbbfejlesztéseként. Célja az volt, hogy közös felületet nyújtson a tagállamokban digitalizált dokumentumok eléréséhez, így nem kell az összes gyűjteményt, külön átkutatni, ha szakmai anyagot keresünk egy adott témában. Megvalósítása szoros együttműködésben zajlott az EU-s nemzeti könyvtárakkal, az uniós tagállamok más kulturális intézményeivel, valamint támogatta az Európai Parlament is. Az Európai Digitális Könyvtár

---

¹⁶⁹ http://jaszkonyvtar.hu/?page_id=24

létrehozásával kapcsolatos stratégiáját 2005. szeptember 30-án jelentette be az Európai Bizottság, az „i2010: párbeszéd a digitális könyvtárakról” című közleményében.

***

Az 1875-ben alapított **Zeneakadémia Könyvtár**ában 130 évvel később, 2005-ben jelentették be, hogy a hagyományos értelemben vett könyvtári tevékenység lezárult. Előtérbe került a teljes könyvtári automatizálás, csak számítógép segítségével végzik feladataikat a katalogizálástól a kölcsönzésen át a gyarapításig. A megalapozás az 1995-ben bevezetett, Aleph-rendszernek, pontosabban Kárpáti János könyvtárigazgatónak köszönhető. 2002-től előfizettek a Grove szaklexikon adatbázis változatára¹⁷⁰ és a RILM zene tudományi, zeneirodalmi bibliográfiai adatbázisra, amely 1967-től folyamatosan tárja föl a zenéről szóló irodalmat.

Kárpáti János (1932-2021)¹⁷¹ zenetörténész, oklevelét 1956-ban, kandidátusi fokozatot 68-ban és akadémiai doktori fokozatot 1995-ben szerzett. A Zeneakadémia könyvtárának igazgatója 1961 és 2005 között volt. 2001-2003-ig Széchenyi professzor ösztöndíjas, 1980 és 1986 között az International Association of Music Libraries alelnöke, 1998-tól 2006-ig a Magyar Zene tudományi és Zenekritikai Társaság elnöke volt. Számos szakkönyv, tanulmány szerzője. Fő kutatási területei: Bartók-analízis, ázsiai hatások az európai zenére, japán tradicionális zene. Előadásokat tartott az Egyesült Államok, Kanada, Japán, Dél-Korea, Franciaország és Olaszország egyetemlein. Kitüntetései: Erkel-díj (1971), a Magyar Alkotóművészek Egyesületének nagydíja (1991), az Amerikai Liszt Társaság „Award for Excellence” érme (1996), Széchenyi-díj (2005).

2006

A hazai digitális könyvtár, a MEK erre az évre már több mint 3300 katalogizált könyvet tartalmazott, de a finanszírozása örök gond volt.

Közben nagy nemzetközi cégek is, mint a Google, elkezdte a könyvek digitalizálását, így többek között a New York Public Library és a University of Oxford állományát.

***

---

¹⁷⁰

https://adt.arcanum.com/hu/view/Muzsika_2002/?query=K%C3%A1rp%C3%A1ti+J%C3%A1nos+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p+k%C3%B6nyvt%C3%A1r&pg=265&layout=s+Muzsika%2C+2002.+j%C3%BAnius+1
Muzsika 2002. június 1.

¹⁷¹ <https://zti.hu/index.php/en/113-zti-esemenyek/2021/877-elhunyt-karpati-janos-a-tudomanyok-doktora-a-zeneakademia-konyvtaranak-volt-igazgatoja>

Tovább „álmodta” digitális könyvtárát, az Európai Bizottság is, bejelentette, hogy digitalizálni kívánja Európa további kulturális örökségeit is, azaz nem csupán könyveket, de kéziratokat, fényképeket és filmeket is.

2001-ben az EU-tagállamok¹⁷² a Lundi-alapelvekben¹⁷³ lefektették, hogy a kulturális szféra digitalizálásának terén tagállami együttműködésre van szükség a kívánt áttöréshez. Így fogalmaztak:

„Európa kulturális és tudományos tudáskincsét hordozó forrásai egyfajta sajátos közvagyonként képeznek, belőlük áll össze sokszínű társadalmaink kollektív és egyre gyarapodó emlékezete, amely egyben szilárd alapul is szolgál a digitális tartalomipar fejlődéséhez egy fenntartható tudástársadalom körülményei közepette.”

E gondolatok jegyében hirdették meg az **Europeana** programot –, amelynek előzménye az Európai Könyvtár (The European Library) és számos más európai közgyűjteményi digitalizálási projekt volt. E fejlesztések egyik érdekes kérdése, hogy a korlátozott forrásokból milyen szempontok alapján válogatnak a résztvevők. Legyen minden európai nyelven pl. Shakespeare Hamletje elérhető? Vagy inkább ki-ki a saját kultúrájának ritkaságait gyűjti össze, ezzel gazdagítva a közösen használható „könyvtárat”?

Az idő erre jó választ adott. Magyarországról számos könyvtár, múzeum és más nagy szöveg, fotó és hang gyűjtemény tulajdonosa pl. az MTI vett részt EU-s pályázaton, amelynek célja az európai országok kulturális értékeinek közös gazdagítása.

Az Europeana 2008-ban indult el¹⁷⁴, közel 2 millió példányos digitális kezdőgyűjteményével. A portál működtetője a Hollandiában bejegyzett EDL Foundation (Európai Digitális Könyvtár Alapítvány), a Holland Nemzeti Könyvtárban. Indulása óta az Europeana berkeiben számos nemzetközi projekt indult, tematikus gyűjtemények kialakítására és egyedi dokumentumtípusok összegyűjtésére.

2024-ben – a több mint 50 milliós példányszámú kínálatban pl. Bartókra keresve több mint 1700 releváns találatot kapunk. Vannak itt „tárgyak” a Budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumból, de látható kép az Osztrák Nemzeti Könyvtárból Bartók Béláról, vagy a Keszthelyi Múzeumból egy linóleum metszet Bartókról és a Széchenyi Könyvtárból Juhász Vilmos könyve: Bartók's years in America. Folytathatnánk a sort. Ady Endre esetén is több mint ezer találat tartalmaz fotókat, verseket, könyveket, rajzokat.

Külön érdekesség a Kiállítások¹⁷⁵ összeállítás, ahol tematikus gyűjteményekben gyönyörködhetünk.

---

¹⁷² <https://konyvtarak.hu/hir/europeana-az-europai-digitalis-konyvtar>

¹⁷³ <https://mek.oszk.hu/egyeselet/lund-hun.htm>

¹⁷⁴ <https://konyvtarak.hu/hir/europeana-az-europai-digitalis-konyvtar>

¹⁷⁵ <https://www.europeana.eu/en/exhibitions>

Beleszédülünk, ahogy otthon az íróasztalnál körül vesz minket egy irodalmi múzeum, könyvtár hangulata. Csak néhány érdekes gyűjtemény:

- Az olvasás művészete a középkorban
- Napóleon és a botanika
- A tudomány és a tájtervezés között
- Kifosztott könyvtár, felújított könyvtár – A Rigai Jezsuita Főiskola könyvei Rigában és Uppsalában
- A roma újraábrázolás reneszánsza – Cigány utazó közösségek, képek és identitások egy évezreden keresztül
- A Duna: összeköti Európát
- Az írástudás felemelkedése Európában

és még további közel száz szöveges és képpel kiegészített tematikus gyűjtemény.

Végül: Az Europeana segíti a kulturális örökség ágazatát a digitális átalakulásban. Szakértelmet, eszközöket és irányelveket dolgoz ki a digitális változások befogadására és az innovációt elősegítő partnerségek ösztönzésére.

A gyűjtemény a <https://www.europeana.eu/hu> web oldalon látogatható.

2007

Egy kis vidéki körkép:

A **Tabi Városi Könyvtár**¹⁷⁶ (Somogy vármegye) igazgatója szerint az internet hálózat kiépítése lehetővé teszi majd, hogy a falvak könyvtárában az olvasó számítógépen válassza ki a kívánt olvasni valót, amelyet majd a mozgókönyvtár szolgálat házhoz szállít. Ez mérsékli majd a kisteleplülések, pl.: Kapoly, Sérsekszőlős, Somogymeggyes, Torvaj bezártságát, kulturális és információs hátrányát is.

Pogányszentpéteren (Somogy vármegye) és még nyolc kisteleplülésen elindult a mozgókönyvtáros rendszer. Pogányszentpéteren a számítógépes hálózatot is kiépítették, amelyre négy multimédiás számítógépet és egy lézernyomatót kapcsoltak. A gyerekek a nyári szünetben ezt már birtokba vehették. Kaptak egy fénymásolót is. A könyvtáros húszórás számítógépes alapképzésen vett részt, és tanulja az integrált könyvtári rendszer használatát.

Újszász¹⁷⁷ (Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye) városi könyvtárában az állomány számítógépre vitele történik és a könyvtártagok adatait is rögzítik, hogy zökkenőmentes legyen a számítógépes könyvtárkatalógusból a könyvkiölcönzés lehetősége.

---

¹⁷⁶

https://adt.arcanum.com/hu/view/SomogyMegyeiHirlap_2007_08/?query=2007+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=467&layout=s Somogyi Hírlap 2007 aug.31.

¹⁷⁷

https://adt.arcanum.com/hu/view/HelyiLapok_Ujszasz_2007/?query=2007+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=425&layout=s Újszászi Híradó 2007. nov. 1.

Lakitelek¹⁷⁸ (Bács-Kiskun Vármegye) könyvtárvezetője, Dékány Zoltánné bejelentette, hogy az intézményüknek felajánlott személyi jövedelemadó egy százaléka lehetővé teszi, hogy három hónapig minden lakos ingyen használhatja a könyvtár számítógépét. Különösen ajánlja azoknak, akiknek otthonukban nincs internet.

Pakson¹⁷⁹ (Tolna Vármegye) már a könyvtár hagyományos szolgáltatásai közé sorolják az internet használatot. Tíz számítógép közül nyolc áll az olvasók rendelkezésére. Internetes és szövegszerkesztő tanfolyamot tartanak több éve. A könyvtári nyilvántartás és kölcsönzés is számítógéppel történik.

Táborfalván¹⁸⁰ (Pest Vármegye) a könyvtárvezető gondja, hogy kevesebb a könyvolvasás, kölcsönzés és inkább számítógép és internet használat miatt keresik őket.

2008

Olvasószolgálatos Műhely alakult az MKE pestmegyei szervezetein belül. A munkacsoport célja a közös továbbképzés. Az „Egymástól tanulunk” gondolat jegyében szerveződött a csoport szakmai napja is Dunakeszin, a **Kölcsey Ferenc Városi Könyvtárban** 2008. január 30-án¹⁸¹. A programban a könyvtárak elektronikus szolgáltatásaival kapcsolatos előadások szerepeltek:

- A dokumentumok visszakérése, felszólítás, peresítés a Pest Megyei Könyvtár gyakorlatában. Előadó: Kalóné Bircsák Erzsébet, Pestmegyei Könyvtár, Szentendre,
- Állam az interneten. Állami, szociális és egyéb közhasznú e-szolgáltatások. Előadó: Lőrincz Róbert, Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár, Dunakeszi,
- A könyvtár, mint a felnőttképzés helyszíne. Számítógép- és internet használati tanfolyamok az érdi, nagykáta és a gödöllői könyvtárak gyakorlatában. Előadók: Paulovits Istvánné, Csuka Zoltán Városi Könyvtár, Érd; Kálmán Pálné, Radnóti Miklós Városi Könyvtár, Nagykáta; Orosz Ágnes, Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ,
- Az elektronikus szolgáltatások szabályozása a megye könyvtáraiban. Előadó: Fülöp Attiláné, Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ.

***

Az **Országos Széchényi Könyvtár** (OSZK) a TÁMOP¹⁸² pályázat keretében, a Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA)¹⁸³ továbbfejlesztését és az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer (ODR) adatbázisával történő egyesítést vállalta. Az előbbit az OSZK működteti, az utóbbit Debrecenben az **Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban** (DEENK) alakítják ki. Közös cél a MOKKA-ODR egyesített adatbázis

¹⁷⁸

https://adt.arcanum.com/hu/view/HelyiLapok_Lakitelek_2007_LakitelekiUjsag/?query=2007+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=133&layout=s Lakitelek újság 2007 okt. 3.

¹⁷⁹

https://adt.arcanum.com/hu/view/PaksiTukor_2007/?query=2007+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=64&layout=s Paksi Tükör 2007 márc.1.

¹⁸⁰

https://adt.arcanum.com/hu/view/HelyiLapok_Taborfalva_2008/?query=2007+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%B3g%C3%A9p&pg=13&layout=s

¹⁸¹ https://www.pemeksz.hu/cikk.php?mt_olv_2

¹⁸² TÁMOP – Társadalmi Megújulás Operatív program

¹⁸³ <https://docplayer.hu/13889984-Bankesz-katalin-a-mokka-odr-egyesitesenek-elokeszuletei.html>

létrehozása. A TIOP¹⁸⁴ pályázat keretében szerzett be egy háttérszervert a **Szegedi Egyetem Egyetemi Könyvtára** a MOKKA fejlesztések céljára. A három szerver együttműködéséről és a kapcsolódó szolgáltatásrendszer kialakításáról, összehangolásáról az intézmények folyamatosan egyeztettek. E munka keretében a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum menedzseli a digitális részdokumentumok és cikkek archívumának kialakítását, amelyet a MATARKA tartalomjegyzék-szolgáltatással, a HUMANUS¹⁸⁵ (**Hum**ántudományi **Tanulmányok** és cikkek Adatbázisa) szakirodalmi adatbázissal és az Elektronikus Periodika Archívummal (EPA) is össze kell hangolni a sikeres és hatékony működés érdekében. A cikkszolgáltatásoknak is integrálódniuk kell az ODR - felületbe.

***

Az **Országos Digitális Könyvtárkataszter** 2008-ban indult¹⁸⁶ el a TÁMOP projekt keretében és az elképzelés egy országos katalógus, amely a könyvtárakban digitalizált dokumentumok nyilvántartását célozta.

A fejlesztők meghatározó tagjai, és a csoport irányítója: **Bánkeszi Lajosné, Katalin**, A tagok: **Keveházi Katalin** főigazgató-helyettes, SZTE, MOKKA-R projektvezető, **Koltay Klára** főigazgató-helyettes, DEENK, MOKKA projektvezető, **Tózsér Istvánné** igazgató, BSMK (Eger), a megyei könyvtárak képviselőjében, továbbá **Ungváry Rudolf** köztaurusz-szakértő, **Burgermeister Zolt**, informatikus, független szakértő, aki a technológiai elvárásokat foglalta össze és **Bíró Szabolcs** informatikus, aki a szolgáltatói oldalt tervezte, dokumentátor (Active Vision Kft.).

A fejlesztés befejeztével a szolgáltatás nem indult el, a munka 2011-ben leállt.

Bánkeszi Lajosné, Katalin (1955 -) könyvtári pályafutását 1994-ben az OSZK-ban kezdte a Nemzeti Periodika Adatbázisnál. 1997-től a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ Kht. vezető munkatársaként, majd igazgatójaként dolgozott. 2007-től lett ismét az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa. Az Elektronikus Dokumentum Központ vezetőjeként több országos könyvtári szolgáltatás kiépítéséért, fejlesztéséért és gondozásáért volt felelős. Tevékeny részt vállalt a MOKKA és az ODR közös adatbázisának létrehozásában és gondozásában, és sokat tett az elektronikus dokumentumok könyvtári szolgáltatásának megvalósításáért. 2011 végén nevezték ki a Könyvtári Intézet igazgatójának. Elismerése: Szinyeyi József díj (2016).

Keveházi Katalin (1957 -) 1975-ben az SZTE jogelődjén, a JATE BTK-n történelem-latin szakos középiskolai tanárként, finnugor nyelvészként 1980-ban végzett. 1985-ben elvégezte az ELTE-n a könyvtár szakot. Első és egyetlen munkahelye a szegedi egyetemi könyvtár volt, ahol a régi és ritka könyvek külön gyűjteményének kialakítása volt a feladata. Munkatársaival az országban az elsők között kezdte el a régi nyomtatványok elektronikus feldolgozását, illetve részt vett az ezen nyomtatványok leírását tartalmazó

¹⁸⁴ TIOP – Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program

¹⁸⁵ <https://www.oszk.hu/humanus/index.html>

¹⁸⁶ https://adt.arcanum.com/hu/view/Iskolakultura_2014-1/?query=NDA&pg=345&layout=s

szabvány kidolgozásában is. 1983-ban egyetemi doktorátust szerzett. 1980-tól egészen 2008-ig latin nyelvet, valamint könyvtáros, könyvtári informatikus szakmai tárgyakat oktatott a JATE/SZTE karain. 2007-től 2013-ig az SZTE Klebelsberg Könyvtár általános főigazgató-helyettese, majd főigazgatója volt 2022-ig. Elismerései: Bibiotéka emlékérem (2007), Szinnyei József díj (2022).

Koltay Klára (1957-2018) Történelem-angol szakos középiskolai tanári diplomáját 1982-ben szerezte a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. 1984-től az egyetem könyvtárában kezdett dolgozni. 1996-ban szerzett PhD fokozatot, 1999-től részt vett az egyetem informatika szakos hallgatóinak képzésében és az államvizsga bizottságban. 1993-tól a Debreceni Universitas új integrált könyvtári rendszere bevezetésével együtt járó szoftvertesztelésének, majd az új könyvtári munkafolyamatok kidolgozásának és bevezetésének összehangolásával bízták meg. 1995-ben a Bibliográfiai és Szakreferensi Osztály vezetőjévé nevezték ki, majd az Egyetemi Könyvtár főigazgató-helyettese lett. Elismerései: Magyar Felsőoktatás Emlékérem (1998), a Debreceni Egyetem Kiváló Dolgozója (2003), Bibiotéka Emlékérem (2007), HUNGARNET Díj (2014).

***

Elkészült az EHM¹⁸⁷ az EPA HUMANUS és MATARKA közös kereső rendszere, és az SzTE Könyvtára működteti.

***

Az Országgyűlési Könyvtár-ban 2008. június 11-én, sajtóbemutatón ismertette¹⁸⁸ az Országház Delegációs termében **Ambrus János** főigazgató az elmúlt évben végzett digitalizálási tevékenységének újabb jelentős eredményét, az Országgyűlési Dokumentumok (képviselőházi naplók és irományok, főrendiházi naplók 1861-1918) című adatbázisát. A munka főbb lépései – digitalizálási program I.: a házszabályok digitalizálása; digitalizálási program II.: az országgyűlési almanachok (1884-1944) digitalizálása; digitalizálási program III.: az Országgyűlés 1861 és 1918 között keletkezett dokumentumainak adatbázisa,

2009

A Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének határozata alapján 2009. július 1-jével kezdte meg működését a hazai tudományos kutatás eredményeinek hiteles nyilvántartására és bemutatására létrehozott **Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT)**¹⁸⁹. Elődje, a 2003-ban létrehozott a Köztisztviselési Publikációs Adattár (KPA).

¹⁸⁷ <http://ehm.ek.szte.hu/ehm?p=0>

¹⁸⁸ <http://ki2.oszk.hu/3k/2010/12/orszaggyulesi-dokumentumok-az-interneten-az-orszaggyulesi-konyvtar-adatbazisa/>

¹⁸⁹ <https://www.mtmt.hu/>

Az öt alapító intézmény a Magyar Tudományos Akadémia (MTA), a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB), a Magyar Rektori Konferencia (MRK), az Országos Tudományos Kutatási Alapprogram (OTKA) és az Országos Doktori Tanács (ODT). Az alapítók példáját követve a hazai egyetemek többsége, főiskolák, múzeumok, könyvtárak és egészségügyi intézmények is csatlakoztak az MTMT-hez. A folyamatosan bővülő adatbázis lehetővé teszi, hogy egységes szerkezetben legyenek elérhetők a tudományos intézmények összesített, illetve a tudományos kutatók egyéni közleményei és idéző közleményei, megkönnyítve a pályázatok benyújtását és a kutatási teljesítmény értékelését. Az MTMT szoftver fejlesztését, és a hardver környezet üzemeltetését a SZTAKI biztosítja. A rendszert az MTA Könyvtára, mint ellátandó közfeladatot működteti.

***

A Magyar Digitális Képkönyvtár <https://www.oszk.hu/mdk> 2008-2009-ben az Országos Széchényi Könyvtár irányításával és 48 magyar könyvtár összefogásával jött létre. A folyamatosan bővülő digitális képgyűjtemény kialakítását a Reneszánsz Év keretében az Oktatási és Kulturális Minisztérium (jogutódja: a Nemzeti Erőforrás Minisztérium) támogatta.

A képkönyvtár gyűjtőköre – az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött képanyagon túl – kiterjed a különféle gyűjteményekben őrzött magyar vagy magyar vonatkozású kódexekre, helytörténeti fotótárakra, képeslapokra, plakátokra, oklevelekre és térképekre és más képi (vagy képként szolgáltatott) dokumentumokra (pl. kéziratokra).

Az oldal metakeresője az Anacleto szoftver segítségével különböző technológiákat felhasználva számos távoli képadatbázis, gyűjtemény lekérdezését biztosítja. Így azok a képi gyűjtemények is lekérdezhetőek, megjeleníthetőek az MDK egy pontos szolgáltatásában, amelyeknek a képanyaga közvetlenül, fizikailag nem kerül bele az MDK archívumába. A metakereső képes lekérdezni szabványos csatolóval rendelkező adatbázisokat (pl. OAI-PMH), közösségi képmegosztókon lévő (pl. Flickr), vagy akár honlapokon bemutatott képgyűjteményeket (Google Custom Search).

2010

A Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár¹⁹⁰ és levéltára a jászberényi Alkalmazott Bölcsészeti Kar, a szarvasi karok, a gyulai Egészségtudományi és Környezet Egészségügyi Intézet, valamint a békéscsabai Gazdasági Karkönyvtár közösen nyerték el a Tudásvagon széles körű megosztása a régiók között című pályázatot. Ennek keretében a fő célkitűzésük volt, hogy a könyvtári szolgáltatásaik helytől függetlenül elérhetőek legyenek.

190

https://adt.arcanum.com/hu/view/GodolloiSzentIstvanEgyetemLapjai_2010_SzentIstvanEgyetem/?query=2009+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+informatikai+szolg%C3%A1ltat%C3%A1sok&pg=150&layout=s

A Kosáry Domokos könyvtár 2011-ben megszerezte a minőségirányítási rendszerének tanúsítványát, és 2014-ben a megújító tanúsítást¹⁹¹. A könyvtár sok régi könyvritkasággal rendelkezik, a legrégebbi könyvük: 1556-ban Strasbourgban megjelent Kreuter Buch-ról, Hieronymus Bock munkája. Ezek digitális változata megtekinthető a Szent István Archívum Régi Ritka Könyvei között.

***

Az Országgyűlési Könyvtár Digitalizált Törvényhozási Tudástár (DTT) projektje¹⁹² 2010. január 4. és 2012. november 30. között valósult meg. A projekt fő célja a digitalizálás volt, melynek keretében számos, 1850 és 2010 között megjelent magyar nyelvű könyv, időszaki kiadvány, jogforrás, jogi, történettudományi, országgyűlési és politikai szakirodalom digitalizálása történt meg. A projektben a digitalizált oldalak száma 2 millió oldal, a kötetek száma összesen 5272 kötet. A digitalizált dokumentumokhoz a hatályos szerzői jogi szabályozásnak megfelelően lehet hozzáférni. A művek jelentős része (mintegy 40%) azonban szerzői jogi védelem alatt áll, így csak az Országgyűlési Könyvtárban elhelyezett számítógépeken jeleníthető meg, tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljából. A projekt keretében digitalizált dokumentumokat digitális gyűjteményekbe rendezetten, a DigiTool nevű gyűjteménykezelő szoftveren keresztül szolgáltatják.

***

A fővárosi Jövő Háza Márai-termében tartották „**A hazai közgyűjtemények adatbázisai az interneten**”¹⁹³ című konferenciát. Kovátsné Várady Eszter, a Helischer József Városi Könyvtár, az esztergomi könyvtár igazgatója reményeit így fogalmazta meg: „A könyvtári digitalizálásban, amely nemzeti kultúránk közkinccsé tételének útja, nem lesznek érdekütközések, üzleti vagy presztízsharcok, és ebben a munkában a könyvtárak megkapják a szükséges segítséget.” Érdekesség: A királyi városban az alapító okirat szerint 1905. augusztus 28-án hozták létre az első közkönyvtárat; Esztergom képviselő-testülete ekkor intézményesítette azt a hagyatékot, amelyet Helischer József városi tanácsos ajándékozott végrendeletében a városnak. A könyvtár az OSZK-tól kapott szakmai segítséget a helyi lap, az Esztergom és Vidéke digitalizálásához, amely 1879 és 1910 között jelent meg.

---

¹⁹¹ https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarMezogazdasag_2014-3/?query=kos%C3%A1ry+domokos+k%C3%B6nyvt%C3%A1r+sz%C3%A1mit%C3%B3g%C3%A9p&pg=964&layout=s Magyar Mezőgazdaság 2014. dec. 17.

¹⁹² <https://journals.bme.hu/tmt/article/view/33664/19380>

¹⁹³ https://adt.arcanum.com/hu/view/EsztergomHidlap_2010_04-06/?query=k%C3%B6nyvt%C3%A1r+digitaliz%C3%A1l%C3%A1s+2004&pg=257&layout=s Hídlap 2010 május 1.

2011

Újszászon, a városi könyvtárban konzorciumi tagként az EU-s pályázatok keretében új számítógépekhez is jutottak. A könyvtári projektek gerincét azok a különböző típusú rendezvények alkotják, amelyeket az eltérő korosztályoknak és csoportoknak szerveznek több témában. Ezek könyvtárhasználati foglalkozások: informális és nem formális, könyvtárlátogatással egybekötött olvasás- és szolgáltatás népszerűsítő alkalmak bármelyik korosztálynak, ennek keretében többek között digitális írástudás fejlesztése felnőtteknek. Érdekesség: 1929-ben két könyvtár működött a településen összesen 400 kötettel. 1997-től a könyvtár a Városi Művelődési Ház része két szakképzett könyvtárossal.

***

Nincs egyetem könyvtár nélkül címmel készült tanulmány a Pécsi Tudomány Egyetemen az adatbázis és folyóirat használatról.

***

2011-ben létrejött a **Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MANDA)**, amely társadalmi vitára bocsátott koncepciójában, a Mandalar39-ben szintén egy országos központi archívum és nyilvántartás elképzelését fogalmazta meg. 2014 januárjában egyelőre az intézmény honlapján főként csak kulturális híreket találunk, a koncepcióban megfogalmazott országos digitális nyilvántartást nem. 2014. február 27-én jelentették be, hogy elindult a tervezett MaNDA adatbázis, amely a <http://www.kulturkincs.hu> címen érhető el.

2024-ben a Kulturkincs már a <http://forumhungaricum.hu/> egyik alprogramja, ezen belül a hazai kulturális évfordulókra emlékszik esetenként biztosítva az adott író egy regényének elérését, vagy egy festő képének megtekintését. Következő alprogramja a közfoglalkoztatási hírek, amely nem kulturális rovat, de a harmadik alprogram, a MANDA (Magyar Nemzeti Digitális Archívum, <https://mandadb.hu>), amely több mint 780 ezer rekordot tartalmaz, ebből 625 esetben az NJSZT érintett, többek között az iTF (informatika Történeti Fórum) által készített életút videó interjúk is megnézhetőek itt. (A MANDA azaz a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet, 2016-ban megszűnt, és jogutódja a Magyar Nemzeti Filmarchívum, Országos Széchenyi Könyvtár, Forum Hungaricum Nonprofit Kft.) Végül itt érhető el a 3D országjáró, amely több mint 150 hazai helyszínt mutat be színes képekkel, leírásokkal.

2012

A Nemzeti Kulturális Alap támogatásával 2012 és 2017 között kiépített **Hungaricana.hu portál** lehetővé teszi, hogy a különböző közgyűjteményi intézmények (múzeumok, levéltárak, könyvtárak) kulturális örökségünket bemutató adatbázisai a nagyközönség számára is ingyenesen elérhető, böngészhető és kutatható legyen. A portál létrejöttében és az elektronikus dokumentumok közzétételében 33 könyvtári partner működik közre. Később a

Múzeumi Kollégium majd a Levéltári Kollégium és a Közgyűjteményi Kollégium is szakmai és anyagi támogatással segítette a portál bővülését. Az itt található, kereshető adatbázisok:

- **A Képcsarnok szolgáltatás** jelenleg 18 intézmény sok százezer képi dokumentumát adja közre, amelyek között a képeslapok és archív fotók mellett metszetek, sőt gigapixel felbontású festmények, falikárpitok is nagy számban megtalálhatóak.
- **A Könyv- és Dokumentumtár** gerincét a múzeumok, levéltárak, MTI anyagok alkotják, köztük évkönyvek, sorozatok, folyóiratok, továbbá számos itt őrzött muzeális könyv, folyóirat gazdagítja a kínálatot. Emellett igen nagyszámú intézmény, könyvtár által digitalizált anyagban kereshetünk: köztük helyi lapok, iskolai értesítők, hazai és határon túli folyóiratok, napilapok, egyházi kiadványok, stb. Összességében több mint 10 millió oldalnyi anyag. Több mint 19 millió oldal.
- Térkép és Építészeti Tervek a legnagyobb hazai térképtárak anyagát tartalmazza. A Budapest Főváros Levéltára és a Magyar Nemzeti Levéltár anyaga szinte teljes. Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményéből valamennyi kéziratos térképet tartalmazza az adatbázis. A hatalmas gyűjteménnyel rendelkező Hadtörténelmi Intézet anyagából az Osztrák-Magyar Monarchia területét ábrázoló térképek, valamint az I. világháború hadszíntéri térképei kerültek publikálásra. A mintegy 100.000 térképszelvény többsége kéziratos, a legrégebbi anyagok a 17. század végéről származnak.
- Levéltári iratok között található oklevelek¹⁹⁴, királyi könyvek¹⁹⁵, Levéltári iratgyűjtemények¹⁹⁶, névtár¹⁹⁷.
- Budapest időgép¹⁹⁸.
- Népzenei Gyűjtemény¹⁹⁹, az adatbázis tartalma:
  - az MTA Népzene kutató Csoportjának, majd 1974-től Zenetudományi Intézetének az 1950-es és 1990-es évek között készült, népzenei gyűjtéseket tartalmazó magnetofon-felvételei, amelyek meghallgathatók,
  - a gyűjtésekről készült jegyzőkönyvek,
  - a felvételeken hallható dallamokról készült kottás lejegyzések,
  - a felvételekről készült archív mikrobarázdás hanglemezek-átjátszások borítói,
  - a Néprajzi Múzeum 1896 és az 1950-es évek között készült népzenei fonográf-felvételeinek és gramofonlemezeinek másolatai,

¹⁹⁴<https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/>

¹⁹⁵<https://archives.hungaricana.hu/hu/libriregii/>

¹⁹⁶<https://www.hungaricana.hu/hu/adatbazisok/leveltari-iratgyujtemeny>

¹⁹⁷<https://www.hungaricana.hu/hu/adatbazisok/archontologia/>

¹⁹⁸<https://www.hungaricana.hu/hu/budapest-idogep/>

¹⁹⁹<https://www.hungaricana.hu/hu/adatbazisok/zti/>

- Kodály Zoltán 1905–1958 között, népzenei gyűjtésekből és történeti forrásokból összeállított kéziratos dallamgyűjteménye.

A rendszer fejlesztője és üzemeltetője az Arcanum Adatbázis kft.

***

Az Európai Levéltári Portál (Archives Portal Europe) 2012 februárjában indult, 17 európai ország 62 levéltárából kapott anyagokkal (köztük a Magyar Országos Levéltárból), összesen 63.781.468 digitalizált objektummal vált kontinentálisan kutathatóvá.

<https://www.archivesportaleurope.net/>

2024-ben 30 ország mintegy 7000 levéltári intézménytől tartalmaz információkat, feljegyzéseket, amelyek közül több mint ezer aktív tartalommal járul hozzá, és több mint 280 millió levéltári leíró egységet őriz – azonban folyamatosan bővül. A Társulási Közgyűlés magyar tagja Mikó Zsuzsanna a Magyar Nemzeti Levéltárból.

Mikó Zsuzsanna (Letenye, 1969 –) a szombathelyi főiskolán történelem-könyvtár és olasz szakos tanári, az ELTÉ-n pedig levéltáros és jogász diplomát szerzett. 1992-1996-ig Zala Megyei Levéltárban levéltáros. 1996-2004-ig a Budapesti Fővárosi Levéltárban főlevéltáros, majd 2004-ben kezdett dolgozni a Magyar Országos Levéltárban, előbb főosztályvezetőként, majd 2010-től megbízott főigazgató-helyettes, 2011-ben megbízott főigazgató, majd 2012-ben a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatójának nevezték ki.

Érdekesség, hogy 2024 őszére olyan konferenciát szerveznek, amelynek témája, hogy a mesterséges intelligencia (MI) hogyan változtatja meg a levéltárak és könyvtárak munkatársainak munkáját.

Az önkormányzatok levéltárai létrehozták a www.archivportal.hu címen elérhető Magyar Levéltári Portált, amely keresőjével, valamint közös fond- és állagjegyzékével lehetővé teszi, hogy egy közös adatbázisból tájékozódni lehessen, mely levéltárban találhatóak azok az iratanyagok, amelyek a kutatót érdeklik.

2019

Elkészült a Fehér Könyv²⁰⁰, amely a közgyűjtemények digitalizálási munkájához szükséges szabványokat és módszertani segédleteket tartalmazza. A Fehér Könyv a múzeumok, könyvtárak, levéltárak és audiovizuális gyűjtemények számára egyfajta zsinórmértékként szolgálva elősegíti az egységes elvek mentén történő műtárgy-digitalizálást.

²⁰⁰ <https://kds.gov.hu/feher-konyv/>

Felelős kiadó: Emberi Erőforrások Minisztériuma, Szerkesztők: Kómár Éva, Bánki Zsolt, Szerzők: Bánki Zsolt, Fonyódi Krisztián, Káldos János, Kómár Éva, Ráduly György, Szatucsek Zoltán, További szerzők: Buzás Gergely, Csorba Gábor, Dancs Szabolcs, Dr. Halász Annamária, Holl András, Horváth Ádám, Kabán Benedek, Maczelka Árpád, Mohay Anikó, Répászky Lipót, Szabó Mihály, Szüts Etele, Szakadát István, Vermes Zoltán

2020

Nemzetközi tendencia²⁰¹, hogy a könyvtárak egyre gyorsuló ütemben digitalizálják egyedi és felbecsülhetetlen értékű gyűjteményeiket, amelyeket ez után tematikus adatbázisokba rendezve tesznek elérhetővé a nagyközönség számára. Ez a típusú tevékenység nemcsak azért fontos, mert így bárki számára elérhetővé válnak az analóg, csak egy helyen elérhető gyűjtemények, hanem a hosszútávú megőrzés szempontjából is fontos lépés a sokszor muzeális értékű dokumentumok digitalizálása.

De a 21. század első évtizedeire a könyvek és dokumentumok nagymértékű digitalizálása a jellemző. Lehetőség szerint a feldolgozott – metaadatolt – dokumentumtömeg elérését a könyvtárosok több szakmai „kapun” keresztül igyekeznek biztosítani, ezzel segítve, hogy minél több felhasználóhoz eljussanak.

Erre példa néhány tematikus könyvtári gyűjtemény:

Az OSZK által gyűjtött és működtetett pl.

- I. Világháborús online adatbázisok amelynek algyűjteményei: az I világháborús fotók gyűjteménye (<https://fototer.oszk.hu/>)
- II. Magyar ezredek az első világháborúban (<https://konyvtarak.hu/digitalis-konyvtar/magyar-ezredek-az-i-vilaghaboruban>)
- III. Europeana 1914-1918 <https://konyvtarak.hu/digitalis-konyvtar/europeana> (Gyűjtemények / 1914-1918)
- IV. A Kongresszusi Könyvtár első világháborús gyűjteménye <https://www.loc.gov/topics/world-war-i/>

---

²⁰¹ <https://konyvtarak.hu/hirek/i-vilaghaborus-konyvtari-online-adatbazisok>

2024

Vajon a jelenben, 2024. évben egy könyvtár, hogyan működik? Természetesen nem kell elmenni például a csodálatos épületbe, a Budapest közepén található Fővárosi Szabó Ervin könyvtárba, hogy ismert legyen a válasz. Elég a <http://fszek.hu> oldalt kinyitni.

A honlapról mintegy hetven adatbázist érhető el, ebből több mint húsz szabadon használható. Ezek között vannak a jelen anyag olvasója számára már ismertek, mint pl. az EUROPEANE MATARKA, MOKKA, MEK és MaNDA, de megtalálhatók itt a Közlönyök online, az Európai Unió joganyaga vagy a magyar szociológiai e-könyvek, amelyekből itt több mint 2500 darab között lehet válogatni.²⁰² Több mint tíz hazai kiadó által megjelentetett könyvek – könyvtári szolgáltatásokra előfizetés esetén –, mint régen a könyvtárban most otthon, vagy bárhol szabadon olvashatóak. Könyvtári tagként a teljes Arcanum.hu tartalom az olvasó rendelkezésére áll.

Más nagy, pl. egyetemi könyvtárak vagy az OSZK esetén is megtalálható a számtalan adatbázis szolgáltatás. Ezek használata, működése azonban sok esetben egyedi.

Záró gondolatok

A XIX. század végének, illetve a XX. század első harmadának, a társadalmi és a tudományos haladásban hívő gondolkodói között voltak, akik megvalósíthatónak vélték a tudás egyetemes megosztását^{203,204}.

Közülük is kiemelkednek a dokumentációs mozgalom megindítói, **Paul Otlet** (1868–1944) ügyvéd és **Henri La Fontaine** (1854–1943) jogász, akik az információ osztályozása érdekében – nos, a béke gondolatáért – sokat tettek. 1895-ben kezdeményezték az emberi tudást magukban foglaló kiadványok egyetemes számbavételét (Repertoire bibliographique universel – **RBU**) és gyűjteménnyé szervezését. Még ebben az évben megalapították a Nemzetközi Bibliográfiai Intézetet, és kiemelkedő érdemük **az Egyetemes Tizedes Osztályozási (ETO) rendszer kidolgozása**, a mai értelemben vett dokumentáció és a kapcsolódó információ megalapozása.

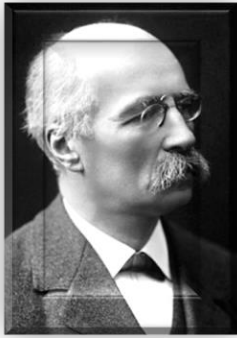
---

²⁰² https://old.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/szociologiai_gyujtemeny/magyar_szociologiai_e-konyvek?prk=

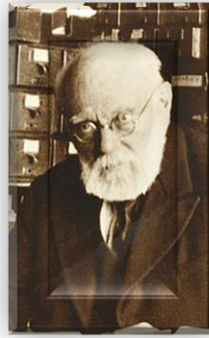
²⁰³ Csík Tibor ELTE Könyvtár és Információtudományi Int. Könyvtárak az új digitális világban. https://real.mtak.hu/132256/1/NWS_2021_v2_22.pdf

²⁰⁴ <https://journals.bme.hu/tmt/article/view/27567> Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1975

Henri La Fontaine

Paul Otlet

Az 1930-as évekre a tudásmegosztás valamennyi formáját kidolgozták – természetesen – az „analóg” technológiára alapozva. Tervezték, hogy összegyűjtik, rendszerezik és közzéteszik a világon fellelhető összes jelentős irodalmi alkotást és kiadványt. A belga kormánytól kapott támogatás segítségével kezdték el a projekt megvalósítását: egységes katalogizálási rendszert fejlesztettek ki és kiadtak néhány bibliográfiát, elsősorban a nemzetközi béke és a társadalomtudomány témakörében.

Érdeemes felidézni, hogy Otlet már a „szakirodalmi dokumentációnak” legtágabb értelmét fogalmazza meg, amikor nemcsak az írásban foglalt ismeretanyagot tekinti a dokumentáció tárgyának, hanem a 'dokumentum' a legtágabb értelemben lehet optikai /kép, fénykép, film/, akusztikai /hanglemez, hangszalag/, sőt tárgyi alakban jelentkező anyag is /múzeumi gyűjtemény/.

Az RBU későbbi neve Fédération Internationale de Documentation = Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID). A FID 1924-ből származó meghatározása: „Dokumentálni annyit jelent, mint összegyűjteni, osztályozni és terjeszteni az emberi tevékenység bármely területéről származó bármely fajta dokumentumot.”

Otlet elképzelésének nagysága és nívója azonban abban rejlik, hogy nem csak kicsiny dokumentumkör, egy-egy bibliotéka valamely szakjából kiválasztott textusok között teremt kapcsolatot az „összejegyzetelés” alkalmazásával, hanem még a számítástechnika, a hipertext és média technológiája és az internet megjelenése előtt, a hagyományos cédula- és szabadlapos kiadvány (cserélhető lapokból álló dosszié) technológiára építő és erre a feladatra szakosodott világinformációs álmot álmodott meg.

A FID feladatait az 1970-es évek végén így határozta meg: célja, együttműködve a rokon nemzetközi szervezetekkel a tájékoztató, szervezeti, technikai és módszertani kérdésekkel járó új feladatok ellátása. Néhány ilyen feladat volt már akkor: az információs szakemberek oktatása; a fejlődő országok speciális igényeinek tanulmányozása; gépesítési, nyelvészeti, terminológiai kérdések stb. A FID 2002-ben oszlott fel.

Úgy száz éve, a hagyományos könyvek és egyéb dokumentumok esetében az egyedi, keresett tartalom megtalálásán túl annak fizikai elérése, egyre nagyobb problémát okozott.

Ezért Otlet 1934-ben !!! egy „mechanikus kollektív agy” megalkotását vetítette előre. Álma: a mesterséges emlékezet, amely képes a hangot írássá transzformálni, ezt reprodukálni, olyan dokumentumokat létrehozni, amelyben minden egyes információ elkülöníthető, önmagában szakozható, visszakereshető és más információval összeköthető. Az új szerkezet alkalmas ezen felül dokumentumok automatikus osztályozására és elrendezésére, visszakeresésre, átrendezésre és újabb kapcsolatok létrehozására, illetve az aktuális olvasónak vagy használónak lehetőséget biztosít a textus kiegészítésére, saját jegyzetek hozzáfűzésére.

Otlet korának csúcstechnikájából, a rádióból, a röntgen-sugárból, a (mikro)filmből és lyukkártyából alkotta meg „számítógépét” és „internetét”, amely a mű megszületése pillanatában azonnal hozzáférhetővé teszi és az eddigi tudáskincsbe integrálja az újdonságot.

Könyvében konkrétan le is írta a tudósok számára kialakítandó eszközparkot, amely képernyőkből, telefonos kapcsolatból, írógép-klavíatúrából és röntgen-sugarakból áll, amely összeköti a világ kutatóit és dokumentumait.

***

Megemlékezni kívántam róluk, akik az alapját teremtették meg, vagy inkább gondolták végig a mai korszerű számítógépes technológiákkal már szinte megoldható, közös nagy emberi tudás gyűjteménynek.

Végignézve, gondolva e tanulmány készítése során olvasottakat, Outlet és La Fontaine elképzelésével ellentétben, **nem egy közös könyvtári adatbázis épül, hanem számtalan egyedi pályázat, ötlet valósul meg a könyvtárak fejlesztése során.**

Így a világ a sok egyedi, igaz, lehetőleg több intézményt hálózatba kapcsolt számítógépes gyűjtemények felé halad. Ezek összességében lassanként lefedik a könyvtárak állományát és otthonról, vagy az autóban a mobil telefonról elérhetőek, kereshetőek és gyakran olvashatóak is a tanuláshoz, munkához, szórakozáshoz szükséges anyagok.

***

A 21. század elején élő emberek számára a legnagyobb kihívást talán az ismeretek, az információ mérhetetlen mennyisége jelenti. **Napjainkban tehát nem csak az ismeretek rögzítésének, hanem a releváns ismeretek kiválasztásának képessége látszik a legfontosabbnak, miközben folyamatosan bővül az elérhető információk halmaza.** Ez, valamint az intézmények közötti átjárhatóság lehetősége, hálózati együttműködést és specializálódást is követel a hazai könyvtáraktól is.

Ezzel egyidőben *napi élményként éljük meg, hogy mennyire meghatározó lett az utóbbi pár évtizedben a világhálózat, az internet. Tudjuk, hogy mennyi minden már csak ott érhető el; és*

látjuk, érezzük azt is, hogy milyen óriási tempóban növekszik a világ és az egyes nemzeti kultúrák világhálós „tartalomipari termése”²⁰⁵ – ez részint nagyon fontos, mert különösen a fiatal nemzedék már csak ezt használja információ forrásként, másrészt aggasztó mert azt is látjuk, hogy mindez rohamosan pusztul is. Nem pusztán arról van szó, hogy egy-egy rávezető (link) elvész, és egy idő után nem vezet sehová, hanem egész világhálós oldalak, sőt honlapok ezrei tűnnek el nyomtalanul egyik napról a másikra, mintha egy információ éhes óriás pusztítaná el a szorgos emberek munkáját.

Itt hivatkoznék az e tanulmányban is szereplő **Horváth Ivánra**, aki – bár elsők között hozott létre irodalmi művekből adatbázist az 1980-as években – így fogalmazta meg aggodalmát:

„A hagyományos nyomtatott könyvekből mindig sok száz, esetenként sok ezer példány készült, így volt/van esélyük a fennmaradásra. Az e világban az írásművek általában egy példányban léteznek, amely igaz számtalan helyről olvashatóak, de így könnyen sérülnek, pusztulnak.

Összegezve: az, hogy fontos a hagyományos és a digitális kultúra megőrzése is, emellett ma már nem kell érvelni. Másrészt az is igaz, hogy a digitális világ jelentős részének napi „megsemmisülése” ma még nem, vagy kevéssé lépi át az ingerküszöbünket, veszélyérzetünket, pedig a 21. században keletkezett gondolatok egy jelentős része már csak abban a formában létezik, pontosabban létezett.

Végül...

- Digitalizálni csak pontosan, szépen szabad!
- Az UNESCO a média- és információs műveltséget az alapvető emberi jogok részének tekinti, amely az információkhoz való megfelelő hozzáféréssel együtt a társadalmi egyenlőség érvényre juttatásának előfeltétele. A szervezet nevesíti is a könyvtárakat, amelyek közreműködése nélkülözhetetlen ezen ismeretek átadásában, valamint a média- és tartalomipar működésének megismertetésében. Azt jelölve meg célként, hogy az információhoz, a tudáshoz való hozzáférésben az igazságosság elve érvényesüljön, mind a társadalmon belül, mind a globális világ társadalmi között.²⁰⁶

---

²⁰⁵ Virágos Márta : A könyvtárak szerepe a megváltozott környezetben PTE

²⁰⁶ http://real.mtak.hu/132256/1/NWS_2021_v2_22.pdf Csík Tibor: A könyvtárak a digitális világban 2021

Névjegyzék

Ambrus János	63, 79, 89	Eötvös József.....	5
Ambrus Zoltán	70, 71	Escher Ilona.....	46
Babarczy Eszter.....	77	Farkas Istvánné	9, 10, 15
Bakonyi Géza	25, 55, 56	Festetics György.....	5
Bakonyi Péter	41, 66, 70	Geday Gusztáv	37
Balázsne Veredy Katalin	53	Gerő Gyula	58, 59
Bánkeszi Lajosné.....	88	Gomba Szabolcsné Lábás Olga.....	30
Baranyai György	45	Gombocz István	8
Bertalanné Kovács Piroska	75	Gondos Ernő	22
Bíró Szabolcs.....	88	György Péter	77
Biszak Sándor.....	4, 42, 48, 55	Hanák Gábor	72, 73
Bobokné Belányi Beáta.....	32	Héberger Károly	10, 16, 17
Boda István	30, 31	Herpay Balázsne.....	12
Boda Miklós	17, 18	Holl András.....	4, 59, 95
Bohus Mihály.....	25	Horváth Iván	15, 16, 22, 23, 63, 99
Burgermeister Zsolt.....	88	Horváth Tibor.....	10, 11, 17, 30, 55
Burmeister Erzsébet	19, 77	Jacsó Péter	22
Bush, Vannevar.....	6	Kalmár László	24, 68
Csahók István.....	36	Karácsonyi Béla	25
Cséve Magdolna	72	Kárpáti János.....	84
Dányi Dezső	12, 13, 36	Keveházi Katalin	88
Dárdai Ágnes	69	Király László.....	55, 57
Dlusztus Imre.....	1	Kiss Jenő.....	39
Dombos Kálmán	25	Klimo György.....	5
Drótos László	18, 40, 55, 56	Knapp Gábor	77
Dunavölgyi Péter	72, 73		

Kokas Károly	1, 4, 18, 22, 25, 32, 33, 34, 38, 40, 55	Pázmány Péter	4
Koltay Klára	88, 89	Picasso, Pablo	1
Komlósi József	46	Pojjákne Vásárhelyi Judit	81, 82
Kovács András Bálint	72	Poprády Géza	54
Kováts Zoltán	9	Rácz Ágnes	58
Kovátsné Várady Eszter	82, 91	Rákóczi György	4
La Fontaine, Henry	96, 97, 98	Ramháb Mária	44, 70
Lázár Péter	23, 24	Roget, Peter Mark	28
Lebovits Imre	51	Rónai Iván	72, 73, 75
Liszkay Béla	51	Ruzsásné Faluhelyi Vera	27, 28
Mader Béla	24, 50	Sándor István	26
Maderné Kiss Márta	24	Schedius Lajos	25
Magos György	66	Schiff Ervin	20
Magyar Gábor	67, 68	Sebestyén János	37
Makay Árpád	24	Sebestyén Katalin	62
McLuhen, Marchall	3	Sinay Jenő	47
A.I. Mihajlov	6	Sinkáné Illés Livia	61
Mikó Zsuzsanna	94	Skaliczki Judit	72, 73
Mohai Lajos	78	Szabó Iván	37
Moldován István	18, 55, 56	Szakadát István	67, 77, 95
Monok István	71	Szalai Gáborné	60
Nagy Ernő	14	Száva–Kováts Endre	54
Nagy Gusztáv	19	Széchenyi Ferenc	5
Nelson, Ted	3	Székely Gabriella	72
Nyáryné Grófcsik Erika	26, 27	Szentirmai László	1, 14
Otlet, Paul	96, 97, 98	Szűcs Jenőné	26, 27
Pallósiné Dr. Toldi Márta	58, 78	Telbisz Ferenc	16

Toldy Ferenc	1	Varga Katalin.....	66
Tószegi Zsuzsa	64, 70, 72	Vargha Dénes.....	11
Tóth Beatrix	55	Vásárhelyi Pál.....	7, 8, 10
Tóth Elek.....	70	Virágos Márta	59, 60
Tózsér Istvánné.....	88	Werner Zsolt	65
Ungváry Rudolf.....	28, 29, 88	Zimányi Magda	57
Vályi Gábor	53	Zsidai József	18, 20, 77
Vámos Tibor.....	37		

Könyvtárak jegyzéke

Akadémia Könyvtár /Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára/MTA Könyvtár/ MTA Könyvtár és Információs Központ

Arcanum Adatbázis/ Arcanum.hu

Békéscsabai Megyei Könyvtár

Belgrádi Egyetem Könyvtár

Budapesti Műszaki Egyetem Könyvtára /BME könyvtár

Csorna Városi Könyvtár

Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtár/Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Delfti Műszaki Egyetem könyvtár

Digitális Irodalmi Akadémia (DIA)

Eötvös Lóránd Tudomány egyetem könyvtára /ELTE könyvtár

Esztergomi könyvtár, Helischer József Városi Könyvtár

Európai Digitális Könyvtár

Európai Levéltári Portál

Europeana

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár / FSZEK

Gödöllői Agrártudományi Egyetem könyvtára

Hamvas Béla Könyvtár Százhalombatta,

Helsinki Egyetem könyvtár

Humboldt Egyetem Könyvtár

Jászberényi Városi Könyvtár

József Attila Tudomány Egyetem Könyvtár/ Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár

Kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár

Kossuth Lajos Tudományegyetem (KLTE) könyvtár / Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér, Győr Város megyei könyvtára

Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár, Dunakeszi

Könyvtárak

Központi Fizikai Kutató Intézet Könyvtára /KFKI könyvtár

Központi Statisztikai Hivatal könyvtár / KSH Könyvtár

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Entz Ferenc Könyvtár és Levéltár

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kosáry Domokos könyvtár/ Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár

Magyar Elektronikus Könyvtár / MEK

Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet

Miskolci Nehézipari Egyetem Műszaki Könyvtár/ Miskolci Egyetem Könyvtár Levéltár Múzeum

MTI Sajtó és Fotó Archívuma

Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA)

Néprajzi Múzeum könyvtára

Neumann János Digitális Könyvtárat és Multimédia Központ

Országos Műszaki és Dokumentációs Központ
/OMKDK/Országos Műszaki Információs
Központ és Könyvtár

Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

Országgyűlési Könyvtár/OGYK

Paks Városi Könyvtár

Pécsi Egyetemi Könyvtár (POTE)/ PTE
Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Pécsi Janus Pannonius Egyetem Könyvtára
/JPTE könyvtár/ PTE Egyetemi Könyvtár és
Tudásközpont

Pécsi Püspöki Könyvtár

Pogányszentpéter Könyvtár

Rotterdami Erasmus Egyetem könyvtár

Sárospataki Könyvtár

Számítástechnikai Oktatási Központ / SZÁMOK
Könyvtár

Széchenyi Könyvtár / Országos Széchenyi
Könyvtár/OSZK

Szegedi Orvostudományi Egyetemi Könyvtára

Székesfehérvár Vörösmarty Mihály könyvtár

Szlovák Nemzeti Könyvtár

Szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár

Tabi Városi Könyvtár

Táborfalva könyvtár

Újszász Könyvtár

Varsói Egyetem Könyvtár

Vasi Digitális Könyvtár

Veszprémi Egyetem Könyvtár/Pannon
Egyetem Könyvtár és Tudásközpont

Zalaegerszegi megyei könyvtár

Zeneakadémia Könyvtár

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	2
Egy kis történelem.....	3
Könyvtárak és a számítástechnika elterjedése.....	4
Az indulás.....	4
Könyvtárak és a számítógép gondolata.....	6
1965 Vásárhelyi Pál , Gombocz István – számítógép könyvtár	7
1967 a kémikusok szakirodalmi igénye, Veszprémi Egyetem – KFKI	8
1967 - 1968 lyukkártyák és teaurusz magyar szabvány – mezőgazdasági könyvtár fejl...- KSH könyvtárba számítógép igény	10
1969 Gondolatok a könyv és a könyvtár szerepéről	14
1970 Nagy Ernő nemzetközi tapasztalatai	14
1970 -1971 KFKI számítógépes témafigyelő és információ visszakereső. szolg. - BME könyvtár használat oktatás - Pécsi Egyetem lyukkártya rendszerek	15
1972 OMKDK kiadvány számítógéppel, Miskolci Nehézipari Egyetem vállalati szolg.....	18
1973 MARC II Veszprémi Egyetemi Könyvtár szolgáltatásai	21
1974 ISIS szöveges könyvtári visszakereső rendszer.....	22
1975 könyvtári szokások számítógépes elemzés	22
1976 „A régi magyar vers repertórium adatbázis elindítása, OMKDK szolgáltatások beindítása	22
1977 JATE- Szeged a beszerzett könyvek adatainak számítógépes feldolgozása	24
1978 Egy kis történelem, Nemzeti Bibliográfia számítógépen.....	25
1979 POTE könyvtára – egy kis történelem – teaurusz	27
1980 Közvetlen adatátvitel SZTAKI –IIASA	29
1982 OMIKK jog online inf. kereskedelem	29
1983 OPIR fejlesztési elképzelés	30
1984 KLTE számítástechnika alk. kezdete	30
1986 -89 Országos információszolgáltató hálózatra javaslat – kisgépek . alk. javaslat - , helyzet elemzés – Kokas K.....	31
1987 Könyvtárakról- körkép.....	35
1988 MTI adatbázis – IIF törekvés – OSZK hálózatos rendszer - OGY	37
1989 első Networkshop - Arcanum indulása.....	40
1990 Egy kis hazai körkép - Kecskemét – Zalaegerszeg – Kosáry D. Könyvtár – Székesfehérvár – ELTE könyvtár - Győr megyei könyvtár – Fővárosi Szabó Ervin könyvtár – Néprajzi Múzeum	42
1991 OMIKK – Veszprémi Egyetem Könyvtár – JATE könyvtár – BME könyvtár.....	48

1992 Országgyűlési Könyvtár	51
1993 MEK létrejötte – Szombathely Berzsenyi Dániel Könyvtár- Vasi Digitális Könyvtár – Szombathelyi Berzsenyi Könyvtár	55
1994 OSZK- KRONOL adattár – Csillagászati Kutatóintézet – MTA Könyvtár és Információs központ .	58
1995 Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtár - Hamvas Béla Könyvtár Százhalombatta- könyvtári szoftverek.....	59
1996 Csorna városi könyvtár	62
1997 Werbőczy kötet - Neumann János Digitális Könyvtárat és Multimédia Központot - Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK)	63
1998 Digitális Irodalmi Akadémia.....	65
1999 Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) - Magyar Elektronikus Könyvtár Közhasznú Egyesület – KSH Könyvtár	67
2000 Internet Fiesta – OSZK – NAVA.....	70
2001 EU a nemzeti audiovizuális örökség megóvása	74
2002 Verseggy Könyvtár találkozó – NDA – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár –MATARKA	75
2003 BME –NDA - Vasi Digitális Könyvtár - Szirén könyvtári rendszer.....	77
2004 Parlamenti Gyűjtemény – A digitalizálás és korlátai – MTI –NDA projekt – Kis hazai és nemzetközi kitekintés – Esztergom Könyvtár –MKE Helyismereti Könyvtárosok –Szolnok.....	79
2005 Európai Digitális Könyvtár projektjét – Zeneakadémia Könyvtára.....	83
2006 MEK - Europeana program	84
2007 Egy kis vidéki körkép: Tab, Pogányszentpéter, Újszász, Lakitelek, Paks, Táborfalva	86
2008 Egymástól tanulunk: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár Dunakeszi –MOKKA tovább fejlesztés – Országos Digitális Könyvtárkataszter – Országgyűlési Könyvtár	87
2009 Magyar Tudományos Művek Tára – Magyar Digitális Képkönyvtár.....	89
2010 Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár - Országgyűlési Könyvtár Digitalizált Törvényhozási Tudástár	90
2011 Újszász városi könyvtár – MANDA.....	92
2012 Hungaricana.hu portál - z Európai Levéltári Portál	92
2019 Fehér Könyv – közgyűjtemények digitalizálásának szabványai	94
2020 Tematikus könyvtári gyűjtemények – OSZK	95
2024 Milyen most egy könyvtár működése?	96
Záró gondolatok - Henri La Fontaine és Paul Otlet – megőrzés és megsemmisülés.....	96
Végül.....	99
Névjegyzék.....	100
Könyvtárak jegyzéke.....	102